8 EKİM 1989 / YIL:3 / SAYI:41 / 2000 TL.

MARLBORO VURGUNUNDAKİ TORPİL: ÖZAL

APO: "BOTAN'DA GERİLLA TUGAYIMIZ VAR"

2000 İKİBİN'E DOĞRU

Eylül 1960 gizli protokolünü açıklıyoruz

PERDE ARKASINDA CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

ALMANYA: 3.5 DM. BELÇİKA: 80 F. DANİMARKA: 16.5 Kr. FRANSA: 13 F.
İSVEÇ: 15 Kr. İSVİÇRE: 3 F. NORVEÇ: 16 Kr. İNGİLTERE: £ 1.20

SAÇAK

Doğu Perinçek

Perestroyka'nın Özü: İşgücünün Piyasayla Denetlenmesi

Sibel Karaoğlu

Sosyalist Parti ve Kadın Hareketi

Hamdullah Erbil

Sosyalizmin Sorunları

Sefa Kaçmaz: **Dünyayı Gerçekle Değiştirmek**

Ender Helvacıoğlu: **"Sanık" Filminin Düşündürdükleri**

Samir Amin: **Sosyalizmin Sorunları ve Gelişme Zorunluluğu Arasındaki İlişki**

Ali Akay, Melih Başaran, M.Şehmus Güzel **Fransa'da Felsefe Tartışmaları**

Abone Koşulları

1 Yıllık	15.000 TL
6 Aylık	8.000 TL
Yurtdışı Yıllık	40 DM
Yurtdışı Fiyatı	3,5 DM

Başmusahip Sok. 16 Talas Han Kat 4 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel: 513 83 53

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

2000 İKİBİN'E DOĞRU

8 EKİM 1989
YIL:3 SAYI:41 / 2000 TL.

Sistem Yayıncılık Tic. ve San. A.Ş. Adına Sahibi: Mehmet Sabuncu
Genel Yayın Yönetmeni: Doğu Perinçek
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı ve Ankara Temsilcisi: Hasan Yalçın
Yayın Kurulu: Ahmet Aka, Hüseyin Bülbül, Mehmet Bedri Gültekin, Ender Helvacıoğlu, Hüseyin Karanlık, Osman Bilge Kuruca, Doğu Perinçek, Hasan Yalçın.
Yazıişleri Müdürü: Hüseyin Karanlık
Sorumlu Müdür: Tunca Arslan
Haber Müdürü: Serhan Bolluk
Dış Haberler: Faik Bulut
Ekonomi: Şule Perinçek
Toplum ve Kültür Sanat: Asaf Güven Aksel
Arşiv Araştırma: Rozerin Doğan
Teknik Sekreter: Rıza Edin

İzmir Temsilcisi: Ali Karşılayan
Adana Temsilcisi: Hüseyin Bülbül
Diyarbakır Temsilcisi: M.Bedri Gültekin
Yurtdışı Temsilcisi: Deniz Kavukçuoğlu
Yazar ve Çizerler: Melih Cevdet Anday, Şahap Balcıoğlu, Nihat Behram, Korkut Boratav, Erdoğan Bozok, Necati Cumalı, John İversen, Deniz Gökçe, Tan Oral, Baskın Oran, Demir Özlü, Doğu Perinçek, Semih Poroy, Cemal Süreya, Hasan Yalçın.

BÜROLAR:
İstanbul: Tuğrul Akçakan, Adnan Akfırat, Gülden Aydın, Hakan Bayhan, Mehmet Ali Kankotan, Fenni Özalp, Fethi Özalp, Oğuz Sakallı, Ruhsar Şenoğlu, Hüseyin Şimşek, İrfan Taştemur, Feyza Perinçek, Hacer Yıldırım.
Ankara: L. Doğan Tılıç (İstihbarat Şefi), Hikmet Çiçek, Zihni Erdem, Selami İnce, Bilgehan Murathan, Hamza Şahin, Soner Yalçın
İzmir: Saim Gözek
Adana: Namık Alkan
Yurtdışı:
Almanya: M. Salih Çeviker (Bonn) 0271 / 2681, Metin Gür (Kuzey-Ren Westfalya) 0202 / 461321, Kürşat İstanbullu (Hessen) 06121 / 303467, A. Rıza Özkan (Berlin) 030 / 6925180 **Fransa:** M. Şehmus Güzel (Paris) 1 / 42574987, A. Rıza Taşdelen: 50989811 **Hollanda:** Ali Develioğlu (Rotterdam) 10 / 4666202 / **İsveç:** Erol Sever 0753/72729 **İngiltere:** Ümit Zileli (Londra) 44 / 603613093 **Yunanistan:** Andonis Zikas (Atina) 1 / 3251143 **Danimarka:** Şevki Nart (Kopenhag) 31-869402

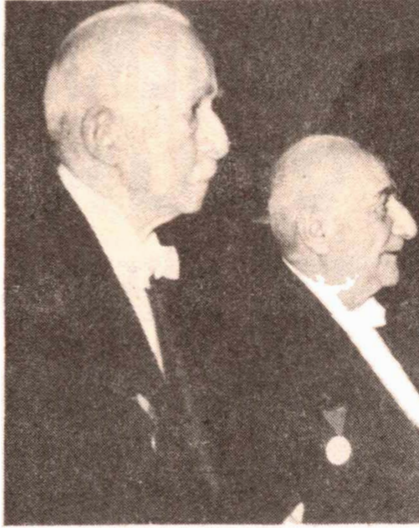
Kapak Fotoğrafı: Milliyet Arşivi

Muhasebe Müdürü: Metin Aktaş
Reklam Müdürü: Hadiye Gül
Satış ve Pazarlama Müdürü: Celal Demirel

Dizgi: Figen Çapan
Düzelti: Elçin Macar
Montaj: Cengiz Tezcür

Teknik Hizmetler:
SİSTEM OFSET. 520 66 27
Basıldığı Yer:
HÜRRİYET OFSET Sefaköy /İSTANBUL
Dağıtım:
HÜRRİYET HOLDİNG A.Ş.
ADRES ve TELEFONLAR:
İstanbul: Başmusahip Sok. No: 16 Talas Han Kat: 4 Cağaloğlu/İSTANBUL **Tel:** (1) 513 83 52-513 83 53 **Fax** : 513 96 76
Ankara: Necatibey Cad. 94/15 Kızılay/ANKARA Tel: (4) 229 83 80 **Fax:** 229 83 80
Diyarbakır: İnönü Cad. Temiz Apt. No. 39/A Katı: 5 Daire: 7 DİYARBAKIR Tel: 33610
Yurtdışı: Mittelweg 25 2000 Hamburg 13 FEDERAL ALMANYA Tel: (040) 44 94 09
Yurtdışı Abone Yazışma Adresi: I.Soner, Flerrentwiete 49a 2000 Hamburg 56 Tel: (040) 810927
İstanbul İlan: Tülin İlhan (513 96 77)
Ankara İlan: Güner Tokgöz (229 83 80)
Yurtdışı İlan: Işık Soner (49 040 81 09 27)

KAPAK

TÜRKİYE

İŞÇİ-SENDİKA

DÜNYA

TOPLUM

KÜLTÜR-SANAT

YAZI ve ÇİZGİLERİYLE

MEKTUPLAR

Açlık grevinde çay içilmedi

Adımlar dergisinin 17. sayfasında M.Şükrü Gülmüş'ün "Aç kalın ama, sevgisiz kalmayın" başlıklı mektubu yayımlandı. Açlık grevinde çay ve ıhlamur içtiğini söylemektedir. Bu kişinin hiçbir siyasi grupla ilişkisi yoktur. Kendisi bunları içmiş olabilir. Ama diğer tutukluların da kendisi gibi davrandığını göstermesi doğru olmadığı gibi, gerçeklerle çelişmektedir. Adalet Bakanlığı da zaman zaman bu tür iddialarda bulunmaktadır.

FEVZİ YETKİN/ÖZEL TİP CEZAEVİ A/2 KOĞUŞ/CEYHAN-ADANA

Kalem kutusu ve oyuncak tabanca ve çocuk hastalıkları ve mütehassısı. .Fotoğraf:TUĞRUL AKÇAKAN

Yılmaz Güney'in büyüklüğü

Bundan birkaç yıl önce İngiltere'de öğrenci olarak bulunduğum sırada, Yılmaz Güney'in *Yol* filmini seyretme olanağı bulmuştum. Abartmadan söyleyebilirim ki, hayatımda beni böylesine etkileyen bir film daha seyretmedim. Gösterimde bulunsaydı, halkımızı nasıl etkileyip, sarsacağını ancak şimdi tahmin edebiliyorum. Herhalde uzun süre kapalı gişe oynardı. Anlatılan Güneydoğu ve somut gerçeklerdi. Ne bir abartı, ne de sansasyon vardı. Yalnızca o yöreyi ve o yöre gerçeğini tanımanın duyarlılığı vardı. Sanıyorum Yılmaz Güney'in büyüklüğü de buradan geliyor. Türk sineması öldü, yönetmen yetişmiyor diyenlere bu filmi öğütlerim.

MEHMED ALAATTİN/İSTANBUL

Çocuk hastalıklarının tedavisi

Geçen sayınızda K. Deniz Öğüt imzalı, "Yeni Çözüm'ün yayınlarına dikkat" başlıklı mektupta belirtilenlere tümüyle katılıyorum. Söz konusu dergiyi okuduğumda, acaba bunları yazanlarda şizofreni var mı? diye ben de çok merak ediyorum. Önüne gelen herkese saldırmak, devrimcilere çamur atmak, bütün bunların gerçekte egemenlerden başka hiç kimseye yararı dokunmadığını bile bile ısrar etmek, bir küçük burjuva çocukluk hastalığı olduğu kadar, bir ruh hastalığıdır da. *Yeni Çözüm* yazarlarının Marksizm derslerine olduğu kadar, tedaviye de gereksinimi var bence.

HALDUN KARATAŞ/İSTANBUL

Serdar Soyergin'i anıyoruz

Savunmasının yapılmasına, savunma avukatına 12 Eylül mahkemelerinde izin verilmeyen, son söz hakkı bile tanınmaksızın 45 dakikalık bir yargılama sonrasında ve 40 günlük kısa bir süre içinde kurşun yaralarıyla, kırık kaburgalarıyla birlikte, 26 Ekim 1980'de idam sehpasında katledilen Serdar Soyergin'i saygıyla, çoşkuyla anıyoruz.

CUMALİ AYHAN/ÖZEL TİP CEZAEVİ/G.ANTEP

PETKİM'e sahip çıkalım

Özal hükümeti, ülkemizin doğal kaynaklarını ve sanayisini yabancı sermayeye satmaya devam ediyor. Çimento sanayisinden, USAŞ'tan sonra sıra PETKİM'e geldi.

Petkim yabancı tekellere satılırsa neler olur?

A) PETKİM'in dahil olduğu sanayi dalında grev yapmak yasak PETKİM'i alan yabancı sermaye teknolojiyi yenileyip, verimi arttırırsa doğacak olan kâr payından PETKİM işçisine hak verilmeyecek. Nedenine gelince 1988 yılında alelacele, gece yarısı çıkarılan bir kararla grev yapmayı yasakladılar.

B) Teknolojiyi yenileştirip, robotlaştırıp işçi çıkarmaya gidilecek. Yüzlerce işçimiz işsiz kalarak, işsizler ordusuna katılacak.

C) PETKİM'i alacak olan sermayenin transfer fiyatlandırması denilen bir yöntemi vardır. Bu yöntemle ithal girdi fiyatlarını yüksek tutarak kârın tamamını dışarı kaçırabilirler, ödeyecekleri vergiyi ise en aza indirebilirler.

D) PETKİM'i alacak olan yabancı tekeller yeni gelişen teknolojiyi Türk mühendislerinden ve çalışan, üreten insandan gizlerler. Çünkü: Kendilerini güçlü yapan bu bilgilerdir. Bu yüzden PETKİM'i alıp bize teknolojiyi öğretecekleri lafı bir yutturmacadır.

Bütün bu faktörleri göz önünde bulundurarak PETKİM'in satılmaması için yurtsever Kocaeli halkını Sosyalist Parti Kocaeli il örgütünün başlattığı imza kampanyasına katılmaya çağırıyoruz.

HASAN MIRIK / SOSYALİST PARTİ KOCAELİ İL BAŞKANI

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:
6 Aylık: 55.000 TL.
1 Yıllık: 100 bin TL.
Abone bedellerinin Mehmet Sabuncu 36058-9 no'lu Postaçeki hesabına yatırılması rica olunur.

YURTDIŞI

Avrupa ve Ortadoğu	
6 Aylık:	80 DM
1 Yıllık:	150 DM.
Cilt	
Amerika ve Uzakdoğu	
6 Aylık:	55 $
1 Yıllık:	100 $
Almanya	3.5 DM
Belçika	80 F.
Danimarka	16.5 Kr.
Fransa	13 F.
İsveç	15 Kr.
İsviçre	3 F.
Norveç	16 Kr.
İngiltere	£ 1.2

Yurdışı abone bedellerinin Işık Søner, Postgirokonto 6082 79-205 Postgiroamt; Hamburg hesabına transferini rica ederiz.

"Başbakan'a inanmıyoruz"

Güneydoğu insanları olarak, gözdağı, baskı ve işkence ile karşı karşıyayız. Buradan çıkıp, bizlerin seçtiği Sayın İçişleri Bakanı'nın, gerçekleri inkâr eden, Sayın Başbakan'ın, sorumluluk kabullenmeyen, her şeyi kendi lehine çevirmeye çalışan demeçlerine mi inanacağız, yoksa kendi gerçeklerimize mi? Bu çelişkiye bir son vermenin zamanı geldi.

RECEP HEKİMOĞLU

İnsanlık dışı sevklere hayır

Ben TKP-ML, TİKKO II Davası'nda yargılanmaktayım. Davamızın tam başlamak üzere olduğu bir dönemde, keyfi bir tutumla Sağmalcılar'dan, Bartın Özel Tip Cezaevi'ne sürgün edildik. Daha sonra sürgün kararı kaldırıldı ve tekrar İstanbul'a sevkimiz çıktı. 16.9.1989 günü sabah 0.4'de her tarafı demirle kaplı ringe ellerimiz zincirli olarak bindirildik. Yolların bozuk olmasından dolayı, bu tür uzun sevklerin eskort eşliğinde yapılması gerekirken, buna bile gerek görülmeden, kurbanlık koyun gibi "demir tabutluk"a bindirildik. Bu araçlar, sadece dış güvenlik gözetilerek yapılmış. Herhangi bir kaza durumunda içeridekilerin can güvenliğini sağlayacak hiçbir önlem ya da tertibat yok. Üç saatlik bir yolculuktan sonra, Gerede'de, bindiğimiz araç takla atıp, şarampole yuvarlandı. Bir anda neye uğradığımızı şaşırdık. Her yanımız cehenneme döndü. O anı anlatmak mümkün değil. Ellerimiz zincirle kelepçeli olduğu için, korunamıyorduk. Sonuçta büyük bir şans eseri, biri asker 4 kişi çeşitli yerlerimizden yaralanmış olarak kurtulduk. O gün ölebilirdik de.

İnsanlık dışı sevkleri kabul etmek kader değildir. İnsanca sevk edilebilmenin koşullarını yaratmak için ille de birilerinin ölmesi mi gerekiyor? Adalet Bakanlığı'nın hukuk dışı sürgünlerini ve sevklerde uyguladığı ilkel, insanlık dışı koşulları tüm insanlık adına protesto ediyorum.

HÜSEYİN ÇATALKAYA/ SAĞMALCILAR CEZAEVİ B-5

"Gördüklerimi anlatıyorum..."

İşçiyle işveren, etle tırnak gibi değildir. Üretim araçlarıyla işveren de etle tırnak gibi değildir. Fakat işçiyle üretim araçları ve üretim, etle tırnak gibidir. Eğer söylendiği gibi, "çalışan kazanır" olsaydı, hamallar en mutlu insanlar olurlardı. Emeklerini tümüyle ortaya koydukları halde, durumları hep kötüye gitmektedir. Çünkü düzenin, sermayeyi güçlendiren fiyat artışlarına bir türlü yetişememektedirler.

Ben 19 yaşında, iki yıllık bir işçiyim. Biraz okurum, biraz bakarım. 19 yıllık bakışta ancak bu kadar görebiliyorum. Görebildiklerimi basitçe anlatmaya çalışıyorum. Şu anda Tekirdağ TMO Silo İnşaatı'nda 400 kadar işçiyiz. Hepimiz bakıyoruz ama, görebilenimiz çok az. Gördüklerimi çevremdekilerin de görebilmesi için çalışıyorum. Derginiz, görüşümüzü kolaylaştırıyor. Okuyorum, okutuyorum.

SENDİKASIZ BİR İŞÇİ/TEKİRDAĞ

Hazal'ın doğumunu tüm dostlara duyurmaktan çok mutluyuz.

Filiz-Somer Büyükakkuş

İKİBİNDEN

Ödüllü ve sakıncalı

Satış ve Pazarlama Müdürü'müz Celal Demirel, attı kendini yanımdaki koltuğa, kıkır kıkır gülüyor. "Hayırdır?" "Şer". O nasıl şer, anlatmak için ağzını kapatamıyor adam. Birkaç dakika sonra anlatmaya başlayabildi. "Tunceli Pasaport Dairesi'ne gittim", "Eee", "Vermiyorlar". Ne var bunda? "Sebep neymiş?" "1978 yılında, duvarlara *Aydınlık* gazetesinin çıkışını duyuran afiş yapıştırmak". Güzel... Bizim afişçi Remzi yandı öyleyse. Geçen gün her tarafı *Güneş* gazetesinin reklamlarıyla kaplamıştı. Bugünün yasalının ne zaman yasadışı oluvereceği belli mi? İyi de, nesine gülüp duruyor ki? Onu da anlattı: "Ben askerliğimi asteğmen olarak Van'ın Erciş ilçesinde 10. Piyade Tugayı 2. Piyade Taburu Karargâh ve Destek Bölüğü'nde ifa ettim". Bir selam çakıp iki adım geri kaçtım. Eyvah eyvah, oğlan gidiyor galiba. Çekingen ve kaygılı, "Ne alakası var kardeşim" dedim. "Dinle, dinle. Ünseli Mayın Deposu cephaneliğinin komutan yardımcı subaylığı ve 120 mm.lik Havan Takımı atış idare subaylığı yaptım". Haaa, anlaşılıyor ufak ufak. Bende de gülümseme alametleri belirdi. "Devamı daha iyi. Tuğgeneral Oğuz Turan, Kurmay Yarbay Erhan Demirkaya, Kıdemli Üsteğmen Ali Rıza Cenkayoğlu". "Onlar da kim?" "Bana başarı belgesi verenler. Üç tane".

Gülmeyip ne yapacaksın? Celal'in göbek adını da, 55 milyon insan gibi Alis koydum. Lewis Carroll'un fantezi dünyasına sığmayacak bir harikalar diyarında yaşadığı için. Tuhaflıklar ülkesi mi demeliydim?

* * *

Geçen hafta, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, Sosyalist Parti'nin de dahil edildiği "İllegal örgütler listesi"nin kendilerine ait olmadığını bildirdiğini yazmıştım. Ve bu listeyi basına açıklayan UBA'ya, böyle bir yalanlama karşısında "elinizde sağlam bir belge olmadan mı haber geçtiniz" diye sormuştum.

UBA Genel Yayın Yönetmeni Baki Özilhan, yanıtladı:

"Yazınızda söz konusu edilen liste elimizdedir. Haberimizi de, listeyi edindiğimiz birimin ciddiyetine inanarak kullandık. Emniyet Genel Müdürlüğü'nü ilgilendirmediği öne sürülen liste, bize verilen bilgiye göre, Genel Müdürlüğün 'yıkıcı ve bölücü örgütleri izleyen, istihbarat yapan ve terörle mücadele amacıyla kurulmuş' birimlerinin bilgisi dahilinde hazırlanmıştır.

"Yazınızda belirttiğiniz gibi Sayın Çakmakoğlu'nun böyle bir listeyi benimsememesi, reddetmesi elbette iyidir. Ama, sahip çıkmamak, listeyi yok etmeye yeter mi? MİT raporu da yok sayılmış, sahipsiz kalmıştı..."

Evet Sayın Emniyet Genel Müdürü. Söz sizin.

* * *

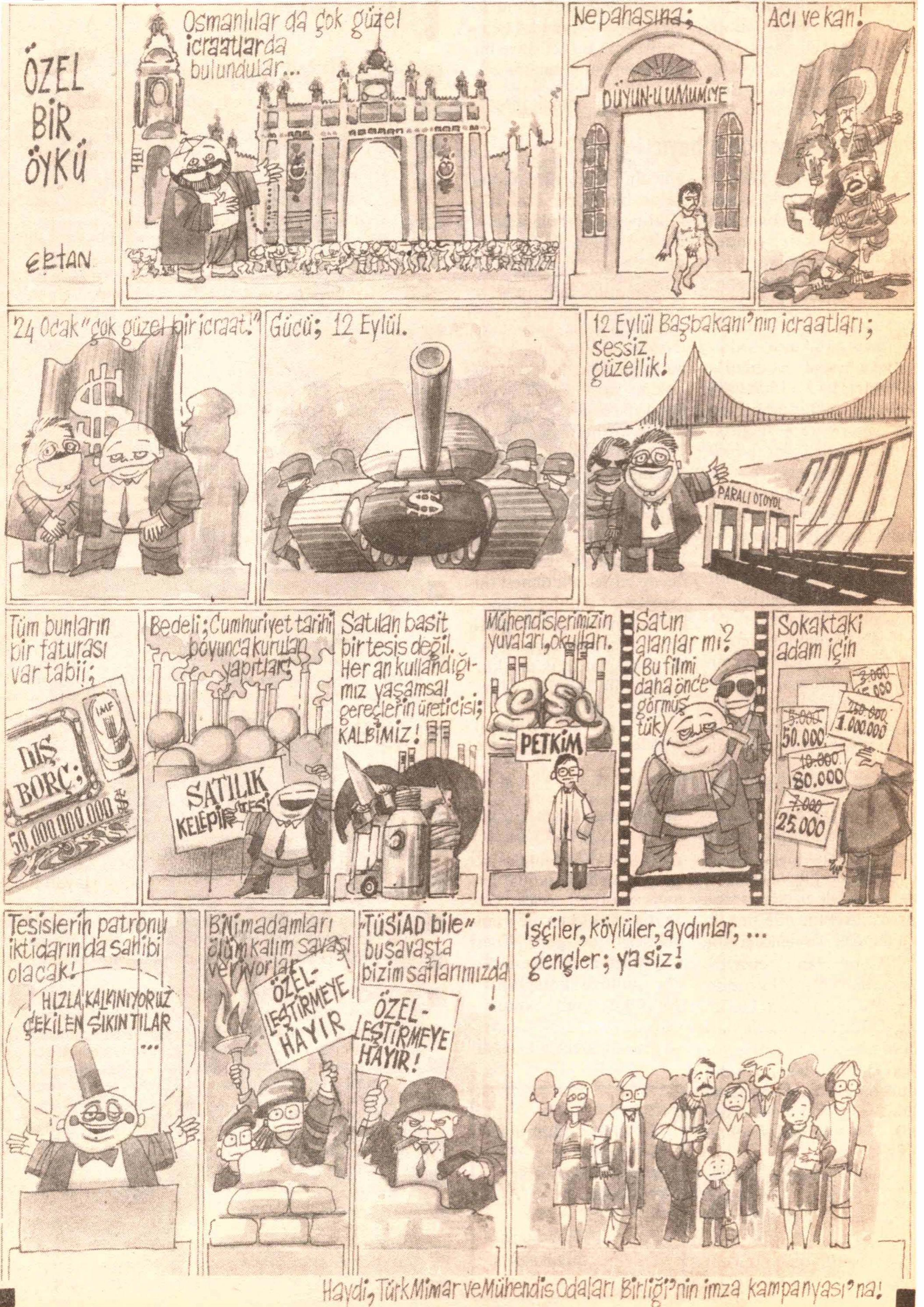
Celal Demirel pasaport alabilseydi nereye gidecekti biliyor musunuz? Sistem Yayıncılık'ın temsilcisi olarak Frankfurt'a. Çünkü Uluslararası Kitap Fuarı'nın 41'incisi 11 Kasım'da başlıyor. Türkiye'ye tahsis edilen 40 A 916 bölümünde *2000'e Doğru* dergisi ve *Kaynak Yayınları* da yer alıyor. Gelin, tanışalım. Celal'i sonra görürsünüz artık.

* * *

Yavuz Donat, 28 Eylül Perşembe günü *Tercüman*'daki köşesine yazdı. Evren, bize kızgın değilmiş! Donat'a şöyle demiş: "Hoşgörü şart. Aleyhimde, lehimde yazan kimseye kızmıyorum. Kimse için 'onun yüzüne bakmam' demiyorum. *2000'e Doğru* için de aynı. Demek onlar öyle düşünüyor. Herkes lehimde yazacak değil ya".

ASAF GÜVEN AKSEL

ERTAN AYDIN

ÖZEL BİR ÖYKÜ
ERTAN
Osmanlılar da çok güzel icraatlarda bulundular...
Ne pahasına;
DÜYUN-U UMUMİYE
Acı ve kan!
24 Ocak "çok güzel bir icraat!"
Gücü; 12 Eylül.
12 Eylül Başbakanı'nın icraatları; sessiz güzellik!
PARALI OTOYOL
Tüm bunların bir faturası var tabii;
DIŞ BORÇ;
50.000.000.000 $
IMF
Bedeli; Cumhuriyet tarihi boyunca kurulan yapıtlar;
SATILIK
KELEPİR
Satılan basit bir tesis değil. Her an kullandığımız yaşamsal gereçlerin üreticisi; KALBİMİZ!
Mühendislerimizin yuvaları, okulları.
PETKİM
Satın alanlar mı? (Bu filmi daha önce görmüştük)
Sokaktaki adam için
3.000
15.000
250.000
1.000.000
5.000
50.000
10.000
80.000
7.000
25.000
Tesislerin patronu iktidarın da sahibi olacak!
HIZLA KALKINIYORUZ! ÇEKİLEN SIKINTILAR...
Bilimadamları ölüm kalım savaşı veriyorlar
ÖZELLEŞTİRMEYE HAYIR
"TÜSİAD bile" bu savaşta bizim saflarımızda!
ÖZELLEŞTİRMEYE HAYIR!
İşçiler, köylüler, aydınlar, ... gençler; ya siz!
Haydi, Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği'nin imza kampanyası'na!

DOĞU PERİNÇEK

Apandisit

Apandis, yani kör bağırsak, bağırsağın körelmiş uzantısıdır. Bu körelmiş uzantı iltihaplanınca apandisit oluyor. Tabii alınması gerekiyor o zaman.

Apandis, insan vücudunda artık işlevi olmayan bir organın kalıntısı. Bu görüşü tıpta tartışanlar var galiba, ama genellikle böyle kabul ediliyor.

Cumhurbaşkanlığı kurumu da parlamenter rejimlerde apandis gibi: Yetkileri parlamento ile sınırlanmış bir hükümdarın kalıntısı, meşrutiyet artığı bir kurum.

Parlamenter rejim bilindiği gibi hükümdarlık geleneğini sürdüren İngiltere'de doğdu. Fransa ise kralın yerine cumhurbaşkanını oturttu. Böylece hükümdarın yetkilerini bir yasama organıyla sınırlama süreci içinde doğan parlamenter rejim, cumhuriyetle bağdaştırılmış oldu. Bir zamanlar sınırsız yetki ve işlevi olan hükümdar ise körelmiş bir uzantı haline geldi ve adına cumhurbaşkanı dendi. Parlamenter rejimde, cumhurbaşkanının önemli işlevleri bulunduğunu söyleyenler olacaktır. Ama bu işlev, ne ölçüde demokratiktir? Krallığın cumhuriyete monte edilmesiyle ortaya çıkan bir kurum, demokrasi açısından gerçekten işlevsel bir role sahip midir? Bu soruyu ortaya atmak yerindedir.

Anayasal monarşinin (hükümdarlık) gelişmesi sonucu ortaya çıkan parlamenter rejimde iki başlı bir yürütme doğmuştur: Cumhurbaşkanı ve hükümet. Ancak cumhurbaşkanı hükümdar kalıntısı olarak sorumsuzdur. Hükümet ise yürütmenin sorumluluğunu taşır, yasama organına ve halka hesap vermek durumundadır.

Cumhurbaşkanı, hem yürütme organının, hem de devletin başıdır. Bu ikili konumu, onun "bir zamanlar kral" olmasından gelir. Kral, devletin başıydı. Ama yasama, onun yetkilerini sınırladı. Yasamaya karşı sorumlu bir hükümetin oluşmasıyla yürütme yetkisi bu hükümete geçti. Ama hukuken kral hâlâ yürütmenin başıydı, bu yetkiyi Bakanlar Kurulu aracılığıyla kullandığı varsayımı kabul edildi. Cumhurbaşkanına devlet başkanlığı ve yürütme başkanlığı gibi ikili konum da tarihten kaldı. Miras, kral mirası. Dış görünüşü pek ihtişamlı. Fakat içini açtığımız zaman bir şey kalmamış, tarihsel süreç içinde boşalmış: "Bir zamanlar kartal"dı.

Anayasalardaki sorumsuz cumhurbaşkanı, aslında içeriğin boşalması sürecinin bir başka ifadesidir. Hem sınırsız yetkili, hem sorumsuz hükümdardan bugünlere yetkisiz ve sorumsuz cumhurbaşkanı kaldı.

İngiltere'de kralın sorumsuzluğu mutlaktı. Majesteleri kanunların üstünde bir ayrıcalığa sahipti. Çünkü kral, kutsal bir varlıktı ve bu nedenle "kötülük yapmaz"dı. Nitekim İngilizlere göre, "Kral kendi eliyle nâzırlarından birini öldürse, bundan belki başbakan sorumlu olur; fakat başbakanı öldürse, bundan kimse sorumlu olmaz." Çünkü kralın bir cinayete elini bulaştırması bile düşünülemez. (Herhalde cinayetlere bulaştırabilecek çok sayıda insana hükmettiği için.)

Kralın mutlak egemenliğini tanrısal kaynakla açıklayan anlayış, bizim meşrutiyet anayasasına da girmişti: "Zat-ı Şâhânenin nefs-i hümayunları mükaddes ve her türlü tecavüzden masundur".

Kral "kutsaldır" ve "kötülük yapmaz". Peki örneğin Kenan Evren ve Cevdet Sunay da "kutsal" mı ve "kötülük yapmazlar" mı? Yapmadılar mı? Turgut Özal da bir ay sonra tanrısallaşarak "kutsal" ve "kötülük yapmaz" mertebesine mi erecek?

Bu sorulara verilecek gerçekçi yanıt, aslında cumhurbaşkanının sorumsuzluğu ilkesinin beşerî değil, fakat uhrevî ve ilahî kökenini de ortaya koyuyor.

Cumhurbaşkanı, parlamento önünde hem sorumsuzdur, hem de bağımsızdır. Hukuken böyle. Ama Ali Fuat Başgil'in söylediği gibi, "Devlet reisini sarsmaya karar vermiş bir parlamentonun önüne geçilemez." Çeşitli bahaneler ve güçlükler çıkarır, devletin başında oturamayacak hale getirir. Cumhurbaşkanı Millerand'ın enerjik hareketlerinden hoşlanmayan Fransa Parlamentosu bakanları greve teşvik ederek onu çekilme zorunda bırakmıştı. Cumhurbaşkanının apandis olduğu buradan da belli.

Peki böyle yetkisiz ve sorumsuz bir makama ne gerek vardır? Bu soruya 18. yüzyılın sonunda ABD anayasası yapılırken, "gereksiz" yanıtı verilmiş. 1921 Anayasamızın yanıtı da aynı.

Cumhurbaşkanlığı, yetkileri parlamento ile sınırlanmış bir hükümdarın kalıntısıdır, meşrutiyet artığı bir kurumdur. Bağırsağın körleşmiş uzantısı gibidir, yetkisiz ve işlevsiz. Ne var ki, Türkiye'nin siyasal tarihinde cumhurbaşkanı devlet partisinin siyasal iktidardaki üssü haline dönüştü, başka deyişle iltihaplandı, apandisit oldu. Apandisit alınmaz patlarsa, peritonit deniyor o duruma. Hayatî tehlike doğuyor.

Türkiye'nin siyasal tarihinde Cumhurbaşkanlığı yetki ve işlev kazanmış. Daha doğrusu iltihap toplamış. 1960'tan sonra bu makam, ordunun siyasal iktidardaki üssü haline dönüşmüş. 12 Eylül askerî rejimi, getirdiği anayasa ile bu mevziyi donatmış ve güçlendirmiş. Militarizmin üssü olarak düşünülmüş Çankaya. Anayasa ne yazarsa yazsın, Çankaya'yı kendi tımarı olarak gören bir devlet partisi var.

Cumhurbaşkanlığı, sorumsuz ve yetkisiz bir kral kalıntısı olarak gereksizdir, apandis gibidir. Ama bu makam, militarizmin ve devlet partisinin üssü haline dönüşünce iltihaplanma başlamış demektir. Apandisit alınmaz patlarsa, karın zarı iltihabına dönüşüyor. *Peritonit* deniyor bu duruma. Hayatî tehlike doğuyor.

Halkçı bir iktidarın sorumsuz ve yetkisiz bir kral kalıntısına hiç ihtiyacı yoktur. Gene demokratik bir iktidarın militarizmin iktidar üssü olan bir makama tahammül etmesi düşünülemez.

Her durumda, demokratik bir halk devleti için Cumhurbaşkanlığı gereksizdir. Ulusal Meclis Başkanı, aynı zamanda devleti temsil edebilir. Yürütmenin başı ise meclise ve daha önemlisi halka karşı sorumlu olan hükümettir.

Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı yıllarında sorumsuz ve yetkisiz bir devlet başkanı yoktu. Bunun nedeni, İstanbul'da bir padişahın bulunması değildi. Kurtuluş Savaşı, ancak bir meclis hâkimiyet sistemiyle başarılabilirdi. O sistemde de sorumsuz bir devlet başkanına yer yoktu. Bir devrim meclisi başardı o zor işi.

Bizce çözüm, apandis de olsa, apandisit de olsa cumhurbaşkanlığının bir kurum olarak kaldırılması ve devleti temsil görevinin Ulusal Meclis Başkanı'na verilmesidir. Elbette bu çözüm, köklü bir demokratlaşmanın, emekçi seçeneğinin çözümüdür.

EYLÜL 1960 GİZLİ PROTOKOLÜNÜ AÇIKLIYORUZ

Perde arkasında cumhurbaşkanı seçimi

İsmet Paşa 16 Eylül 1960 tarihinde gizli bir protokol imzaladı. Belgede, "CHP'nin cumhurbaşkanı namzedi Orgeneral Cemal Gürsel'dir" yazılıydı. Bundan sonra İnönü Milli Birlik Komitesi'ni avucunun içine aldı. Olayı, Kurmay Albay MBK üyesi Ekrem Acuner, Ertuğrul Alatlı'ya anlattı. İnönü'nün imzasını gören Cemal Gürsel ağız değiştirdi. Köşeme çekileceğim deyip dururken, 17 Ekim günü cumhurbaşkanlığına aday olacağını açıkladı.

5 Ekim 1989 günü Turgut Özal Parlamento'da şöyle dedi: "Gürsel ile Sunay'ın seçimleri konusunda bir şey söylemek istemiyorum. O anlaşmalar demokrasi bakımından sakıncalıdır." *2000'e Doğru* bu sayısında işte "o konulara giriyor". Bir belgenin ışığıyla, o dönemlerden, çok partili sistemin kahramanı havalarında çıkanların macerasını açığa çıkarıyor.

"NAMZEDİMİZ GÜRSEL"

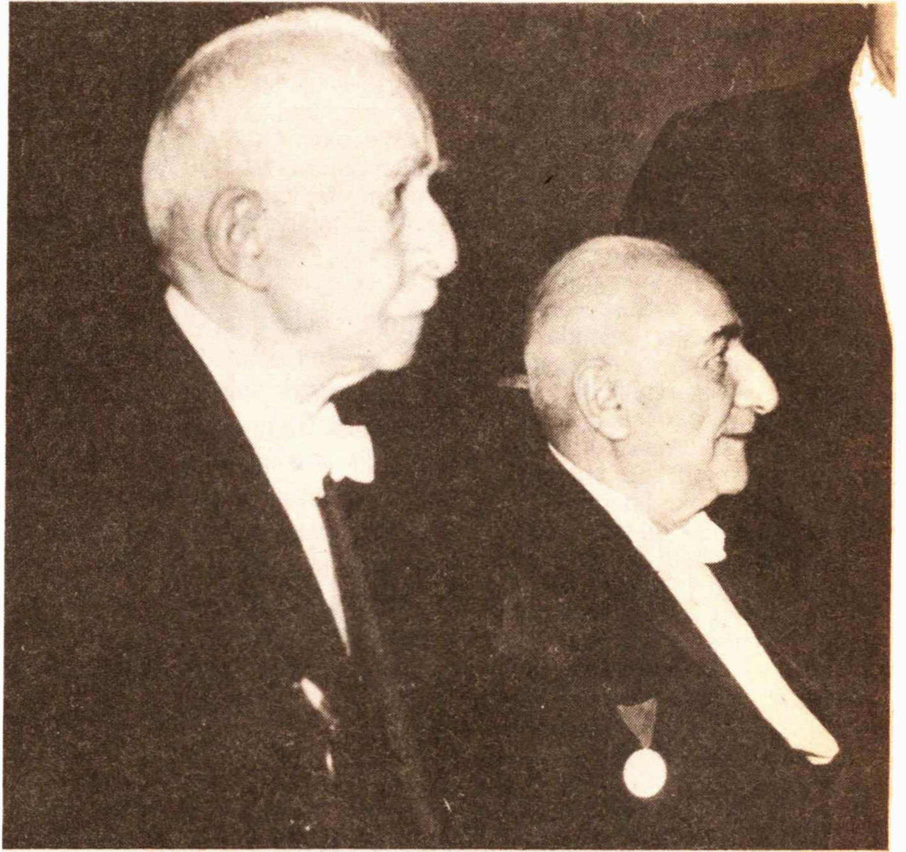
İsmet İnönü kendi eliyle şunu yazdı: "CHP'nin cumhurbaşkanı namzedi Orgeneral Cemal Gürsel'dir." Ve altına imzasını attı. Takvimlerde 16 Eylül 1960 tarihi okunuyordu. Hayır, 1961 değil, cumhurbaşkanlığı seçimine daha bir yıldan çok var. 27 Mayıs Hareketi yapılalı üçbuçuk ay olmuş. Milli Birlik Komitesi üyelerinin şimdi söyledikleri gibi, seçime gidilip gidilmeyeceği bile belli değil. Ondörtlerin tasfiyesi Kasım 1960'ta yapılacak.

Ama İnönü gene de yazıp imzalıyor. Partisinin "cumhurbaşkanı namzedini" belli kişilere, imzasıyla güvence vererek bildirmek gereğini duyuyor.

İMZANIN TANIKLARI

İnönü'nün belgeyi imzaladığı sırada yanında dört kişi daha var: Afet İnan, Milli Birlik Komitesi üyeleri, Kurmay Albay Ekrem Acuner, Kurmay Yarbay Refet Aksoyoğlu Kurmay Albay Fikret Kuytak. Afet İnan'ın, Müdafaa-i Milli Caddesi'ndeki iki katlı evindeler. Evin yerinde şimdi Milli Eğitim Bakanlığı binası var.

"Sanmıyorum" diyor, Afet İnan'ın kızı Arı İnan, reddederken bile bir onaylama izlenimi bırakmaktan kendini alamayan sesiyle. Babasının vefatı nedeniyle o sonbaharı canlı anımsıyor. Ağustos ayının sonlarında tatilden dönmüşler, evleri tamirden geçmiş o yaz, "natamam". Ama öyle oluşu, ziyaretçilere engel değil. Zamanın ünlüleri, başta İnönü, Afet İnan'ın evinde sık sık görünüyorlar. "Celal Bayar da gelirdi" diye ekliyor Arı İnan. Fikret Kuyrak ise, ayrıca akraba. Protokolün imzalanması sırasında hazır bulunanların kendi evlerinde bir araya gelişi o sıralarda lisede okuyan Arı İnan için hiç de olağanüstü bir durum değildi kısacası. Arı İnan, gene de, "olsaydı bilirdim" diye ekliyor.

İSMET İNÖNÜ. CEMAL GÜRSEL
İnönü kendi eliyle yazdı: "CHP'nin cumhurbaşkanı namzedi Orgeneral Cemal Gürsel'dir."

YIRTIP ATMIŞ OLABİLİR

Protokolü ve imzalanışını Kurmay Albay Ertuğrul Alatlı'ya anlatan bizzat Ekrem Acuner. Olayın beş tanığından biri. Acuner'in olaydan iki saat sonra Alatlı'ya anlattığına göre, belge iki nüsha olarak düzenlendi. Biri İnönü'de kaldı, öteki Fikret Kuytak'a verildi. Kuytak belgeyi Cemal Gürsel'e göster-

CEMAL GÜRSEL 61 ANAYASASI İÇİN OYUNU KULLANIYOR (Çankaya İlkokulu) "Millet isterse başkanlığa adaylığımı koyacağım."

di. Cemal Gürsel'in birden değişen davranış ve demeçleri bunu kanıtlıyor. Alatlı, belgenin nerede olduğunu Acuner'e daha sonra da sordu. Acuner, Alatlı'ya belgenin öyküsünü anlattı. Fikret Kuytak ölünce belge karısı Süede Kuytak'a geçti. Acuner, Bayan Kuytak'tan da istedi onu. CHP iktidardaydı. Bayan Kuytak Maliye Bakanlığı'nda yüksek bir memurdu bu istekle karşılaştığında. "Kaybettim" deyişi, belki bu konumuyla açıklanabilirdi. Şimdi Bayan Kuytak da ölmüş bulunuyor. Fikret Kuytak'a verilen nüshanın varislere geçmiş olması ihtimali sıfır değil.

İsmet İnönü'de kalan nüsha ise, 12 Eylülcüler tarafından el konan CHP arşivinin içinde gitmiş olabilir. Metin Toker veya Erdal İnönü'nün özel arşivinde de bulunabilir. Yırtılıp atılmış olması olasılığı daha da büyük.

KONUŞMAYA DAVET

"Niçin açıklamadınız şimdiye kadar bunu?" sorusunu Ertuğrul Alatlı şöyle yanıtlıyor: "Belgeyi ele geçirme umudunu bugüne kadar korudum." Artık yaşının ilerlediğini, olayın zaten az olan tanıklarının göçüp gitmesinden korkmaya başladığını ekliyor. Kaldı ki, ele geçirme umudunu yitirmiş değil. *2000'e Doğru*'ya anlatarak, aramanın başka bir yolunu deniyor. Alatlı, olayın tanığı olan Ekrem Acuner'e güveniyor. Yönelecek sorular karşısında Acuner'in gerçeğe ışık tutacak açıklamalar yapacağına inanıyorum: "Bu durumda belge kadar değerli olacak şey, Acuner'in bana söylediklerini tekrar açıklamasıdır."

Ekrem Acuner, bütün soruları, "hiç konuşmak istemiyorum" cümlesiyle yanıtlıyor. *2000'e Doğru*'nun, "bari yalanlayın" ısrarı karşısında bile, kararını değiştirmedi.

GÜRSEL'İN ANİ DÖNÜŞÜ

"Tarih 1961 olmasın," diyor Suphi Karaman. Suphi Gürsoytrak aynı soruyu tekrarlıyor. Milli Birlik Komitesi'nin bu iki üyesi 1960 Eylül'ünde cumhurbaşkanının kim olacağı konusunun gündemde olmadığına kesinlikle inanıyorlar. Dolayısıla İnönü'nün böyle bir protokol imzalamış olabileceğine hiç mi hiç ihtimal vermiyorlar. Aslında işin bam teli burası. Gürsoytrak ve Karaman'ın mantığı tam tersine belgenin varlığını olaylar düzleminde kanıtlamaya götürüyor.

2000'e Doğru arşivlere giriyor. 18 Ekim 1960 tarihli *Milliyet* gazetesinin manşeti şöyle: "Gürsel dün basın toplantısında resmen açıkladı: Eğer millet isterse başkanlığa adaylığımı koyacağım." Oysa gerçekten de o tarihe kadar Cemal Gürsel hep, 'idareyi sivillere devrettikten sonra köşesine çekileceğini' vurguluyor. Üstelik Komite üyeleri hiç bir mevki peşinde koşmayacaklarına dair, işin başında yeminler etmişler. Ertuğrul Alatlı, kendisinin 28 Mayıs tarihli *Yeni Asır*'da çıkmış demecini gösteriyor: "Hareketi tanzim edenlerin hiç bir mevki hırsı mevcut değildir... Asker olarak doğmuş ve asker olarak ölmeye yeminlidirler." Aynı demeci Gürsel'in ağzından da

EKREM ACUNER *(MBK üyesi)*

"Konuşmak istemiyorum"

— İyi akşamlar, ben 2000'e Doğru'dan Hasan Yalçın. Bir konuda bilginize başvurmak istiyorum. 1960'ın 16 Eylül'ünde yapılan bir toplantı ile ilgili...

— Nasıl?

— 1960'ın 16 Eylül'ünde sizin de bulunduğunuzu öğrendiğimiz bir toplantı var.

— Evet.

— Afet İnan'ın evinde yapılan bir toplantı.

— Evet.

— Onunla ilgili bir haber hazırlıyoruz, geçmiş cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili. Aydınlatabilir misiniz, nasıl oldu?

— Efendim ben bu konularda konuşmak istemiyorum.

— Bir yanlışlık yapmayalım, tarihi bulandırmayalım diye...

— Hayır canım.

— Bizim bilgimiz şöyle: Sizin Rafet Aksoy, Fikret Kuytak, Afet

İnan ve İsmet Paşa'nın bulunduğu bir toplantı.

— Ben bu konularda hiç konuşmak istemiyorum.

— Yanlış yazarsak tarihe karşı bir sorumluluk olmaz mı?

— İlginize çok teşekkür ederim ama konuşmak istemiyorum.

— Burada bir protokolun yapılıp yapılmadığını da söyleyemez misiniz?

— Hayır hayır hiçbir şey konuşmak istemiyorum.

— Yalanlayın bari söylediğimi.

— Hiçbir şey konuşmak istemiyorum.

Gizlilik belası askeri seçtirtmek için icat edildi

Ertuğrul Alatlı, 1916 İstanbul doğumlu. Askeri ilkokula 4. sınıf öğrencisi olarak giriyor. 1937'de subay çıkıyor, 1948'de kurmay subay oluyor. Ordudaki son görevi, Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği idi. 26 Ağustos 1960'ta kendi isteği ile emekli oldu. 12 Eylül 1980'den sonra kurulan Danışma Meclisi üyeliğine Milli Güvenlik Konseyi kontenjanından seçildi.

1982 Anayasa Tasarısı'nı reddetti. İdam cezasının kaldırılmasını teklif etti ve hiçbir idam cezasının infazını onaylamadı.

Ertuğrul Alatlı, *2000'e Doğru*'ya tarihte cumhurbaşkanlığı seçimleri konusunda genel bir değerlendirme yaptı.

Sanırım, yedi cumhurbaşkanından sadece birinin "sivil" kökenli siyasi olması, kimi "çirkin politikacılar"ın "komutanlar Çankaya'yı ele geçirmek için orduyu kullanıyorlar, cumhurbaşkanı seçimlerine ordunun gölgesi düşüyor iddialarına olanak tanıyor...

Oysa, demokratik hukuk devletinin yaşamı, ciddi boyutlarda, tehdid edilmedikçe hiçbir komutan, millî orduyu harekete geçirmez; geçiremez...

Cumhuriyet Anayasalarına göre millî ordu, millet bütününü temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ordusudur.

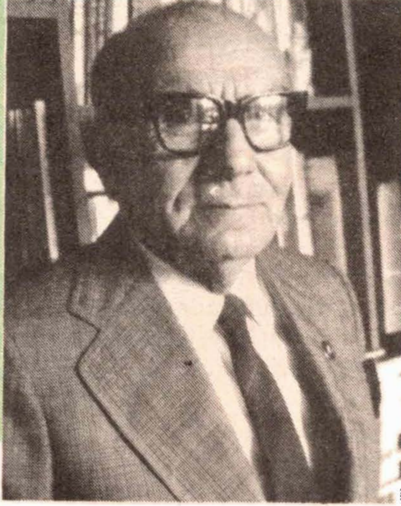
Büyük Demokrat Mustafa Kemal Paşa, bu nedenler "Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları!.. ilk hedefiniz Akdenizdir; ileri..." komutunu vermemiş midir?..

Ben, aslında, sivil - asker ayrımını son derece anlamsız ve demogojik buluyorum.

Bana göre, bunalımların kaynağı bir sözcük: "Gizli" sözcüğü... Bu sözcük, ilk kez, 1961 Anayasası'nın cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili 95'inci maddesinde kendini gösteriyor; 1982 Anayasası'nın 102. maddesine de sirayet ediyor (bulaşıyor)...

Oysa, ilk "sivil kökenli" politikacı cumhurbaşkanını Çankaya'ya çıkaran Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun (1924 Anayasası'nın) 31'inci maddesinde "gizli" sözcüğü yok...

Ama, bildiğim kadarıyla: 1960 sonbaharının başlarında Milli Birlik Komitesi'nin kimi üyeleriyle bir siyasi partinin lideri arasında, imzalanıp teati edilen bir "protokol", 27 Mayıs 1960 Harekatı'nın başına getirilen Orgeneral Cemal Gürsel'in (rahmetli) bu partinin adayı olmasını öngörüyormuş... Bunu bana, değerli silah ve dava arkadaşım Ekrem Acuner söyledi. Gerçekveriyor 29 Mayıs tarihli gazeteler. Eylül'e, Ekim'e kadar da bu tutumda bir değişiklik yok.

Gürsel'i değiştiren nedir? "Eğer millet isterse" sözünün gerçek anlamı şu oluyor: "İsmet Paşa garanti verdiğine göre".

İsmet Paşa'nın Milli Birlik Komitesi'nin bütününü rahatlatmaya yönelik başka bir açıklaması daha var. 10 Eylül 1960 tarihli gazetelerde yer alıyor. CHP'nin 39. kuruluş yıldönümü dolayısıyla yaptığı konuşmada, 'memlekete demokrasi getirmek için hayatlarını ortaya koyan bu insanların hayatları garantiye alınmalıdır.' diyor. Daha sonra anayasaya konacak Tabii Senatörlüğün ilk açıklanışı!

KURT POLİTİKACININ KURTLUĞU

"Tam bir dönüm noktası" diyor Ertuğrul Alatlı. 16 Eylül 1960 protokolü CHP ile Milli Birlik Komitesi arasındaki ilişkilerde tam bir dönüm noktası oluşturuyor. Başlangıçta Milli Birlik Komitesi, CHP'nin güdümüne girmemeye aşırı dikkat gösteriyor. Başta Suphi Karaman, Suphi Gürsoytrak ve Ertuğrul Alatlı olmak üzere *2000'e Doğru*'nun konuştuğu bütün 27 Mayısçılar bu noktayı vurguladılar. Hatta Komite İnönü ile görüşmeyi bile yasaklıyor üyelerine.

Suphi Karaman ve Suphi Gürsoytrak, 16 Eylül protokolüne karşı bir kanıt daha öne sürüyorlar. Diyorlar ki: "İnönü gibi kurt politikacı böyle protokollere imza atmaz". Kurtluğunu kimse tartışmıyor elbette. Ama kurt politikacı o günkü koşullarda ne yapardı sorusuna verilecek yanıt nedir? Alatlı, "tam da kurt politikacı olduğu için attı imzayı" diyor. Nitekim imzayı attıktan sonra başta Gürsel'i yanına aldı. Komite'yi doğrudan doğruya idare etme gücünü kazandı.

CHP'NİN İKİ YÜZÜ

Alatlı anlatıyor: "Bu protokol Cemal Gürsel'e gösterildikten sonra, Gürsel, Milli Birlik Komitesi içinde Halk Partisi'ne ram olmayan kişilere dirsek çevirdi." Ertuğrul Alatlı Ondörtler olayının gerisinde bile bu gelişmeyi görüyor. "Tabii bunlar hemen Ordunun kolunu kanadını kırdılar. Kafatasçı filan dediler Ondörtlere. İçlerinde Muzaffer Karan var, TİP'e girdi. Orhan Erkanlı ve Orhan Kabibay CHP içinde yükseldiler. Bir tek Türkeş için doğruydu o zaman söyledikleri."

Alatlı Yüksek Adalet Divanı'nın kuruluşunda da İnönü'nün etkisini saptıyor. Baba İnönü, şimdi SHP'nin başında bulunan oğlu Erdal İnönü'ye, "6 Haziran 1960'ta yazdığı mektupta söylüyor bu mahkemenin kurulacağını." Oysa konuya ilişkin geçici kararnamenin tarihi 12 Haziran, Resmi Gazete'de yayımlanışı 14 Haziran!

Bir de Yassıada konusu var. Menderes, Polatkan ve Zorlu'nun asılmasına İnönü'nün karşı çıktığı bilinir. Böyle yazılıp çizilir. Gerçekten İnönü'nün mizanseni böyle. Ancak Alatlı Milli Birlikçileri, cezalandırmalara ikna edenin CHP'li ulema olduğuna kesinlikle inanıyor. "Sizin meşru olabilmeniz için devirdiklerinizin gayrimeşru olduklarının tescili gerekir" diye döşeniyor Yassıada'nın yolları.

CHP'nin iki yüzü var. Bir: Kapalı kapılar ardındaki gerçek yüzü. Orada siyasi rakiplerini temizletme var, kendi işine gelecek biçimde anayasa maddeleri koydurtma var, militarizm var, gelip oturmak için ortalığı askere temizletme var. İki: Görünen yüzü. Burada demokrasi dışı eylemin faturasını askerin sırtına yıkma var, sivil görünme var,

lerin karanlıklarda kalmaması için uğraşan tarih araştırmacısı ciddi, önyargısız bilim adamları kendisine başvururlarsa mert tabiatlı sanıf arkadaşımın beni doğrulayacağına inanıyorum; çünkü, bizim kuşak, yaşamının sonuna çok yaklaştı; bildiklerimizi, kendimizle birlikte, bilinmeyene taşımaya hakkımız yoktur...

27 Mayıs sonrası siyasi kadroları ve liderleri, her fırsatta, "27 Mayıs'ın ne içinde ve ne de dışında..." olduklarını ifade etmeye özen göstermişlerdir. Bunlardan, günümüze erişebilen kimileri bu özenlerini, MBK üzerinden milli ordumuza "dil uzatacak" kadar "kendilerinden geçmiş" görünüyorlar... Böyle olunca, bana öyle geliyor ki: MBK Başkanı bir orgeneralin, bir siyasi partinin cumhurbaşkanı adayı olabilmesinin kamuflajı, ancak, "gizli" sözcüğü ile mümkün olabilirdi...

Şurası hiç mi hiç unutulmamalıdır ki, Milli Birlik Komitesi Başkanı dahil, tüm asker kökenli cumhurbaşkanlarımızı Çankaya'ya davet edenler siyasi parti kadroları ve onların liderleridir; tarih ve belgeler bu gerçeği tanıklık ediyor...

halkçılık fiyakası var, demokratlık cakası var... Bugünün SHP'sinin özümleyerek benimsediği mirastır bu.

GİZLİLİĞİN ÖRTTÜĞÜ: GİZLİLİK

"1924 Anayasası'nın ne günahı vardı?" diye soruyor Alatlı. Türkiye'nin tek sivil cumhurbaşkanı bu anayasaya göre seçilmişti. Ne sakınca görülmüştü ki, 1961 Anayasası'na "gizlilik" ilkesi konuldu. İşin ilginç yanı buydu. Bu gizlilik ilkesi konduktan sonra seçilmiş tek bir sivil kökenli cumhurbaşkanı yoktu. Gürsel, Sunay, Korutürk, Evren. Ne gizli seçildiler, ne de serbest! Ya darbeyle gelip oturdular ya da üçbeş kişinin önceden anlaşmasıyla çağırılıp oturtuldular. Sözde, milletvekilleri kendi iradelerinden başka bir etki altında kalmaksızın gizli oyla Çankaya'yı belirleyeceklerdi. Bu konuda anayasa bir kere olsun uygulanmadı. İnönü cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin 102. maddeyi 1961 Anayasası'na sanki çiğnemek için koydurtmuştu. Hatta daha koydurtmadan çiğneyip geçmişti.

ENTRİKANIN MİRASI

Demokrat lider daha bir yıl önceden belirliyor kendi cumhurbaşkanlığını. Sonra Silahlı Kuvvetler Birliği'nin 16 Ekim 1961 Söğütözü Protokolü'nde başbakanlığa atanıyor. Daha sonra Gürsel'in cumhurbaşkanlığı için öbür liderlerle oturup Silahlı Kuvvetler Birliği'nin dayatmasına boyun eğiyor rolünde çıkıyor sahneye... Milletvekillerinin oyları, meclis birleşimleri, turlar hepsi fasa fiso. Parlamentoyu devre dışı bırakmak, oyu beş paralık etmek, gizli kapaklı toplantıları meşruiyetin de, açıklığın da üstünde tutmak, entrika! Entrika, CHP'nin ruhunda var. 5 Ekim 1989'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Turgut Özal'ın karşısında tuzla buz olan demokratlık görüntüsünün kökleri buralarda. Hem de Turgut Özal'ın demokrasi gösterisinin karşısında! Tamam şark, tamam arabesk; tamam, "anayasa bir kere ihlal edilirse bir şey olmaz" diyor, yasaları istediği gibi anlıyor, işine geldiği gibi uyguluyor... Bunların hepsi doğru. Turgut Özal, bu. Karşısında kim var? Ne istiyor? Özal "Demokrasinin yerleşmesi için bir Turgut Özal'ın feda edilmesi lazımsa, ona da hazırım" dedi. Bu söze çanak tutan, işte o CHP'nin ruhuna işlemiş gelenektir.

MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ ÜYELERİ İZMİR HAVAALANI'NDA İmzalanan protokol, CHP ile MBK arasındaki ilişkilerde "Tam bir dönüm noktası" oluşturuyor.

SİVİLLERİN SORUMLULUĞU

Ertuğrul Alatlı, "Askeri Çankaya'ya çağıran sivil politikacılardır" diyor. Haksız mı? İsmet Paşa değil mi, 16 Eylül 1960'da gözünü kırpmadan imzayı basan. Sunay'ın bütün formalitelerini yıldırım nikâhı kıydırır gibi tamamlayıp Çankaya'ya oturtan Demirel değil mi? 12 Mart'tan çıkarken illa bir asker arayıp Fahri Korutürk'ü getirenler kimler? 12 Eylül'den önce CHP'nin cumhurbaşkanı adayı kimdi? Muhsin Batur! 12 Mart'çı Orgeneral. Demirel'in adayı kimdi? Faik Türün. Ünlü Ziverbey Paşası, 12 Mart'ın İstanbul Sıkıyönetim Komutanı.

TARİH SAYGISI ARANIYOR

Aradan yıllar, on yıllar geçiyor. Bireysel bellek, olayları "böyle olsaydı"ya göre yeniden düzenliyor. Anılar, yerleşilen toplumsal ve siyasal konumların süzgecinden geçiriliyor. Bazı olgular unutuşun karanlıklarına itilirken, olmamış bazı şeyler olmuş gibi anımsanıyor. Anılar yazıldıkça neden fırtınalı tartışmalar kopsun yoksa? Gürsel'in "Eğer millet isterse başkanlığa adaylığımı koyacağım" diyen açıklamasının tarihi karşısında 27 Mayısçılar niçin "olamaz" diye bağırsınlar? Bireysel düzlem, ancak genel tarihe katkısı bakımından önemli bu konuda. Ya tarih? Bir "tarihi lider" dışarıdan görüntüsünü silip süpüren bir belgeyi imzalıyor. Sonra cebine koyup ortalıktan yok oluyor. Şimdi tarih saygısının ne kadar olduğu ölçülecek. *2000'e Doğru*'nun yazdıkları konusunda kimlerin ne söyleceğini kamuoyu görecek, okuyacak.

Türkiye'de cumhurbaşkanlığı seçimleri cumhurbaşkanlarından önemli olageldi 30 yıldır. Her seferinde bir entrikalar sergisini izler gibi izledi kamuoyu olup biteni. Gösterişli törenlerin örtüsünün altından gizli pazarlık, şantaj, tehdit, kirli bir su gibi aktı. Genel oy, meclis iradesi, açıklık, demokrasi: Bunlar ne ifade etti düzenin efendileri için? Hiç! Sadece hiç!

HASAN YALÇIN

ÖZAL'IN TORPİLİYLE

Marlboro'nun vurgunu

Eski Gümrük ve Tekel Bakanı Vural Arıkan anlattı. 1984'te, Özal, Davos'tan Marlboro'nun Türkiye'deki satış haklarıyla döndü. Özal emretti: "Hadi Vural, artık bitir bu işi..." Evren de Özal'ı destekledi. Marlboro'yu en pahalı içen ülkeyiz.

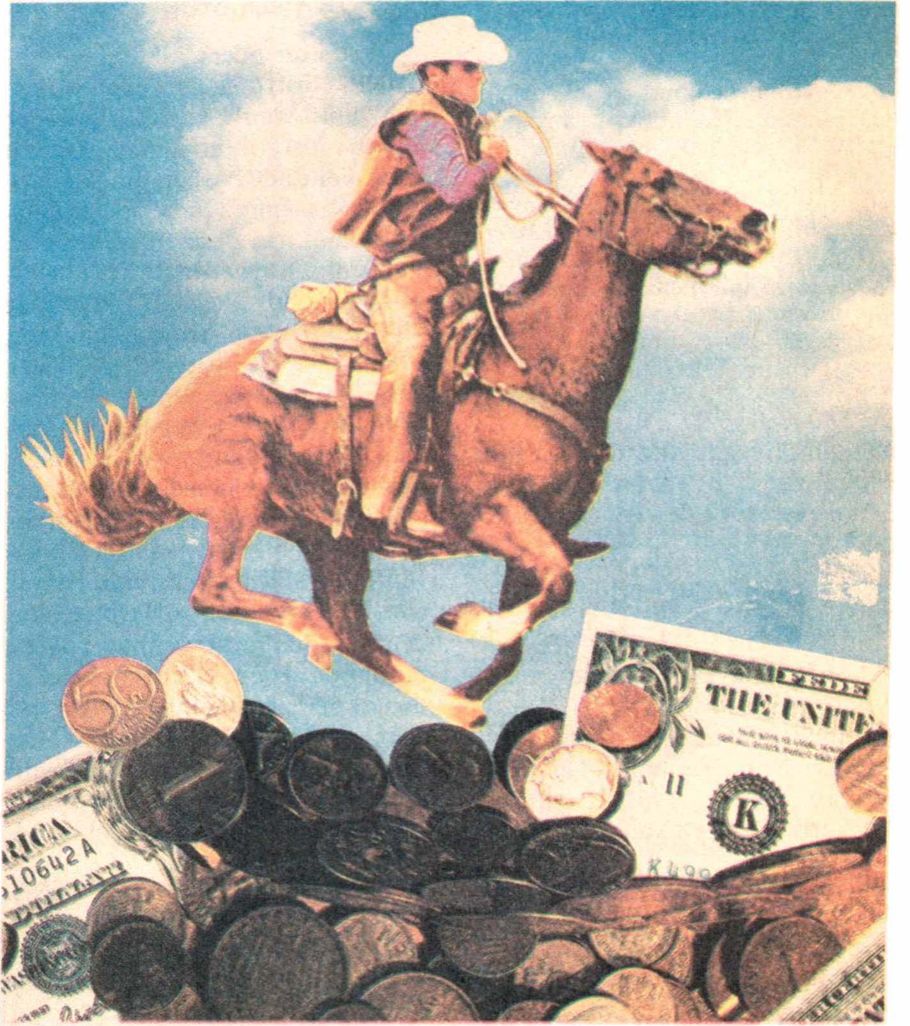
"Biz, Başbakan Özal'la mutabıkız" Walter Thoma, Vural Arıkan'a böyle dedi. Thoma, Philip Morris'in Doğu Avrupa, Orta-Doğu ve Afrika Bölümü Başkanı. Vural Arıkan da Maliye ve Gümrük Bakanı. Yıl 1984. Marlboro tröstünün yöneticisiyle Başbakan Özal hangi konuda mutabıktılar?

Vural Arıkan, antik tablolarla donanmış avukatlık bürosunda *2000'e Doğru'*ya mutabakatın iç yüzünü anlattı.

Özal, Davos'tan yeni dönmüş. 1984 Ocak sonları. Eli boş değil. "Beni çağırdı, gittim. Elinde Philip Morris'in dilekçesi vardı. Marlboro'nun Türkiye'deki tüm satış hakkı. Box'ı (50 karton) 158 dolardan."

Vural Arıkan, tüm yabancı sigara temsilcilerinin ve Tekel Genel Müdürü Niyazi Sürenkök'ün katıldığı bir toplantı düzenliyor, İstanbul Maltepe'de. Marlboro temsilcisi çok keyifli ve kendinden emin. Söz alıp, "Marlboro, Türkiye'de tek sigara olacak. En çok o tutacak" dediğinde Arıkan, "Durun bakalım, tüketicinin temayülü ne olacak?" diye karşı çıkıyor. Sıra fiyatta. Arıkan anımsıyor: "Amerika'dan biz teslim alacaktık. Nakliye, sigorta gideri de bizden." Öbür ülkeler Marlboro'yu box'ı 100 doların altında almaktadır.

Arıkan ve Tekel Genel Müdürü Sürenkök, maliyeti yüksek buluyor. Ne var ki, Özal'la anlaşmış. Marlboro temsilcisi "Biz Başbakan ile mutabıkız" diyor. Oysa Arıkan'ın niyeti 140 doların altına indirmekmiş.

Gringo, sigarasıyla dörtnala geldi.

EVREN, ÖZAL'I DESTEKLİYOR

"Özal, işi benim gibi yavaş yürüten Tekel Genel Müdürü Sürenkök'ü görevden almamı istedi" Arıkan, hiç unutmadığı telefon görüşmesini aktarıyor. Gece yarısı 01.00. Arıkan, telefonun sesiyle sıçrıyor. Karşısında Özal var, Batman'dan arıyor. "Sürenkök'ü derhal görevden al!" Geceleri evrak imzalamak Arıkan'ın prensibi değil. Böyle diyor Başbakan'a. Ve ekliyor: "Hem, sicili tertemiz Başbakanım"

Bu telefon görüşmesinden bir ay sonra, Arıkan Köşk'te. Cumhurbaşkanı Evren'in de tutumu net. "Sürenkök'ü görevden al!" Evren nedenini şöyle açıklıyor Arıkan'a. "Maltepedeki birifingde bana karşı çıktı." O birifingde Sürenkök, Virginia tütününün yaygınlaştırılması yerine yerli tütünün ıslahını savunmuştu. Evren, öfkeyle bitiriyor konuşmasını. "Ne demek, Türkiye'de Washington portakalı yetişiyor Virginia tütünü niye yetişmeyecekmiş?"

Genel Müdürlükten Müşavirliğe atanan Sürenkök, birkaç hafta son-

ra emekliliğini istiyor.

"HADİ VURAL..."

Arıkan, sigara ithalini dört ay geciktiriyor. Başbakan Özal, bir mayıs sabahı yanına çağırıncaya dek. "Hadi Vural, artık bitir bu işi" Arıkan, olanları anlatırken gülüyor. "Özal işi çabuk bitirmek istiyordu. Kaçakçılığa darbe indirmek gerekçesiyle."

"Malboro'nun fiyatını, Walter Thoma ile Özal saptadı". Bu sözler de bir yabancı sigara mümessiline ait. Adını açıklamıyor. "Philip Morris'in gücünden hep ürktüm" diyor. Maltepe toplantısında Philip Morris temsilcisinden Marlboro'nun dünya satış fiyatlarını istemişler. "Göstermedi. Liste Özal'daydı".

Eski Tekel Genel Müdürü Niyazi Sürenkök de o döneme ilişkin şunları söylüyor: "Walter Thoma ile Özal, Marlboro için, 1 nolu ihale komisyonunda anlaştılar".

Maliye ve Gümrük Bakanı Arıkan, 27 Ekim 1984'te, 11 aylık görevinden istifa ediyor. O dönem basında yer alan bir yorum. "..... Zaten aylar önce Philip Morris Bütçe Komisyonu'nda, Arıkan 'gidicidir' denmişti".

GRİNGONUN SİGARASI

Almanya Marlboro'yu, box'ı 180 dolardan içiyor. Çünkü Philip Morris'in Almanya'da sigara fabrikası var. Biz, 199 dolardan içiyoruz. Türkiye, Philip Morris'in Avrupa fabrikaları yerine ta, Amerika'dan getiriyor; tüm taşıma masraflarını

WALTER THOMA. Philip Morris'in Avrupa Müdürü. Özal'la anlaşan da o.

karşılayarak. Tekel'in *2000'e Doğru*'ya bildirdiği gerekçe şu: "Kuruluşumuz, lisans altında üretilen sigarayı değil, menşeinden üretilen orijinal sigarayı satın almaktadır."

Türkiye, Marlboro'yu yalnızca Almanya değil birçok ülkeye göre en pahalı içen ülke. *2000'e Doğru*, Philip Morris'in Avrupa sorumlusu Walter Thoma'ya bunun nedenini sordu. Lozan'dan gelen faxta, "Rekabet kuralları gereği öbür ülke fiyatları hakkında bilgi verilemeyeceği" söyleniyor. 12 ülkeyi kapsayan Marlboro fiyatlarını araştırınca ortaya çıkan tabloda, Türkiye birinci sırada yer aldı.

İlk resmi anlaşma 1984. O yıl 50 bin box Marlboro geldi. Bir box'ta 50 karton var. Yani 500 paket sigara. Başka bir deyişle 10 bin adet sigara.

Aslında ilk Amerikan sigarası Missouri Zırhlısıyla gelip Türkiyelilerle tanıştı. Sonra da Kore Savaşı'na katılan Türk askerleri cephe gerisinde Camel ve Salem'i tattılar. Tadı, kokusu şark tütününe benzemeyen, çabuk yanan bu sigaraya alıştılar.

1970'te Kent sigarası kaçakçılığı başladı. 1975'te 'Free Shop'larda Marlboro piyasaya girdi. Yine de 1980'e dek revaçta olan Kent'ti. '80 sonrası Marlboro kaçakçılığı arttı, Kent geride kaldı. 1984 sonrasında artık en büyük Marlboro'dur.

MARLBORO KAPİTÜLASYONU

Özal 1984'te sigara kaçakçılığını önlemek için ithalatı serbest bıraktığını ilan etti. Kaçak yollarla gelen Marlboro, yılda ortalama bin tondu. Kaçakçının cebine de 15 milyon dolar giriyordu. Oysa Tekel sadece 1988 yılında 10 bin ton yabancı sigara ithal etti, 186 milyon dolar ödedi. 1984-1989 arasında 33.400 ton yabancı sigara aldı. Toplam 562 milyon dolar ödedi. Philip Morris, Türkiye'de yabancı sigaralar içinde yüzde 90'ı Philip Morris'in cebine giriyor. Tekel'in resmi açıklamasına göre bu miktar 510.593.214 dolar.

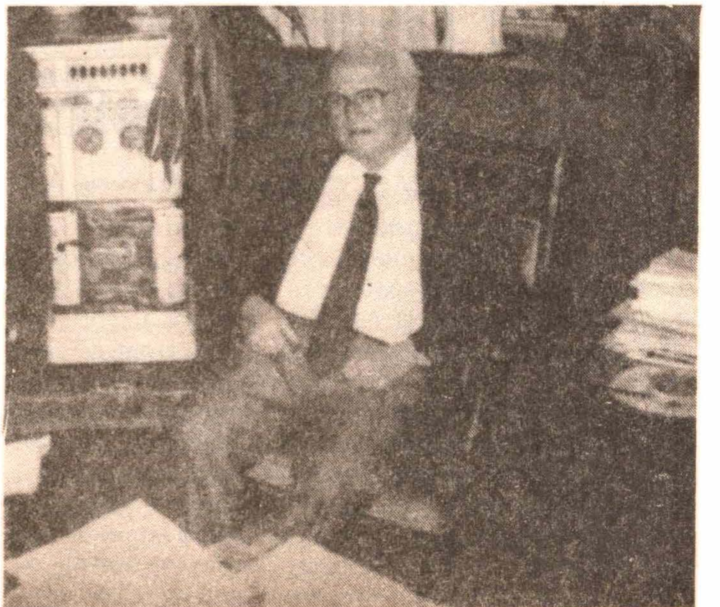
Philip Morris, kaz gelecek yerden tavuğu esirger mi? Muhteşem Süleyman Sergisi'ne bir milyon dolar harcadı. Philip Morris, 1988'de Türkiye'den 42 milyon dolarlık Türk tütünü aldı ama aynı yıl 105 milyon dolarlık Marlboro sattı. Aldığı tütünü de Marlboro'da kullanıyor. Harmanındaki yüzde 10'luk B Gradlık tütün miktarı için.

1988 YILINDA BAZI DEVLETLERİN MARLBORO İTHAL MİKTARI VE 1000 TEK SİGARAYA ÖDEDİKLERİ BİRİM FİYAT

DEVLET	MİKTAR (1000 adet)	DOLAR
1— TÜRKİYE	7.934.790	19.06
2— İTALYA	12.643.521	18.16
3— İSPANYA	175.695	14.48
4— FRANSA	13.304.196	13.36
5— BELÇİKA	1.597.919	13.36
6— B.ALMANYA	5.976.920	11.38
7— YUNANİSTAN	1.377.194	10.32
8— HONKONG	502.135	9.26
9— JAPONYA	345.419	8.70
10— İNGİLTERE	9.095.921	7.97
11— İRAN	1.721.259	7.83
12— S.ARABİSTAN	1.024.268	7.10

Görüldüğü gibi Türkiye, ithal sigaraya ödenen fiyatta başı çekiyor. Tekel'in gerekçesi ürünü ilk kaynağından yani ABD'den almalı. Ama dünyanın en kaliteli tütünü Türkiye'de yetişiyor.

VURAL ARIKAN. Eski Maliye ve Gümrük Bakanı. "Marlboro'yu pahalı bulmuştum"

YERLİ TEK-ELDEN YABANCI AZ-ELE

Tekel, 1935'te, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş. "Himayeci ve mali gaye"yle. Dünyanın en iyi içimli tütünü olan Türk tütününü korumak ve kazancı Türkiye sınırları içinde tutmak üzere. Tütün dışında kibrit, barut, rovelver, ispirto ve ispirtolu içkiler ile tuz da Tekel'e bağlanıyor.

Türkiye'de 400 bin tütün üreticisi aile var. Aile tarımı olan tütüncülükte bu sayı ortalama iki milyon insan demek. Tekel, 1988'de tütün üreticisine 550 milyar lira ödedi. Philip Morris'e ise, 1984-1989 yılları arasında 510.593.214 dolar ödedi. 1988'de yerli tütünü, kilosu beş dolardan satarken, Virginia tütününü 11 dolardan aldı.

ANAP Çankaya Milletvekili Göksel Kalaycıoğlu, TBMM KİT Komisyonun'da "Philip Morris şirketi, son yıllarda Türkiye'nin sırtından 228 milyon dolar fazladan para aldı" dedi. Tekel Genel Müdürü Süreya Yücel Özden'e göre Marlboro'yu pahalı almamızın nedeni, Philip Morris'in "Türkiye'ye sigara satmam. Tekrar kaçakçılığa dönerim" sözleriyle tehdit etmesi. (*Hürriyet* 1 Haziran)

Muratti 2000 PHILIP MORRIS'in sigaralarından. TEKEL'in 2000 sigarası ise, içim ve biçimiyle tıpkı Muratti 2000...

Hürriyet

1 HAZİRAN 1989 PERŞEMBE

Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

ANAP Milletvekili Kalaycıoğlu, Genel Müdür'ün itiraflarını açıkladı

TEKEL'e, Marlboro şantajı

Sigaraya fren

ANAP Milletvekili Göksel Kalaycıoğlu: "TEKEL, Marlboro şantajına boyun eğdi."

2000'İN ÜRETİMİ DÜŞÜK TUTULUYOR

Tekel'in Marlboro alımındaki politikası, zaman zaman mahkemelere de yansıdı.

Nezih Naymansoy, 10 yıl Gümrük ve Tekel Bakanlığı müfettişliği yapmış. Marlboro alımlarına sürekli karşı çıkmış. Karşılığında, önce İstanbul Vergisiz Alımlar Müdürlüğü'ne atanmış. Şimdi de Diyarbakır Tekel'de 'uzman'. Ancak kadrosu yok.

İlk davayı, 1984'te, Kamu Hukuku adına Tekel Genel Müdürü ve üst düzey yöneticileri aleyhine açmış. Dava konusu, görevi kötüye kullanmak ve ihmal. Mahkeme, takipsizlik kararı vermiş. Gerekçe: "...suçu ihbar eden kimse olup, bu suçtan dolayı doğrudan zarar gören değildir." Tekel yöneticileri, Nezih Naymansoy hakkında üç kez iftira davası açıyorlar. Ancak Naymansoy beraat ediyor.

Nezih Naymansoy bu kez yedi müfettiş arkadaşıyla birlikte elinde Marlboro dosyaları. Ankara MİT merkezine gitmiş. Müsteşar Burhanettin Bigalı çok ilgilenmiş. Aylar sonra İstanbul Yıldız'daki MİT bürosuna götürülmüş. "Bu işin üzerine gideceğiz" denmiş. Aradan yıllar geçiyor ama ses seda yok.

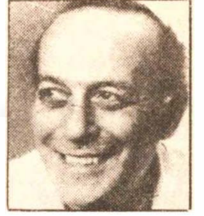
Tekel, 2000 sigarasıyla Türk tünününe bir darbe daha indirdi. Tekel Cibali'den bir eksper, 2000'in Marlboro'dan farksız olduğunu söylüyor. "Çünkü içinde, yüzde 70 oranında Virginia tütünü var. Sosu, aroması tıpkı Marlboro. Zaten dışarıda harmanlanıp soslanıp, Tokat sigara fabrikasında ambalajlanıyor."

Tekel, bu noktada çelişkiye düşüyor. Hem kendi eliyle Türk tütünü tiryakilerini Virginia'ya yönlendiriyor hem de 2000'in üretimini çok düşük miktarda tutuyor. Bundan kazançlı çıkan yine Philip Morris. Tekel, kamuoyunun baskıları sonucu, 2000 sigarasının üretimini iki katına çıkardığını geçen hafta açıkladı. Ancak bu miktar da piyasayı doyurmaktan çok uzak.

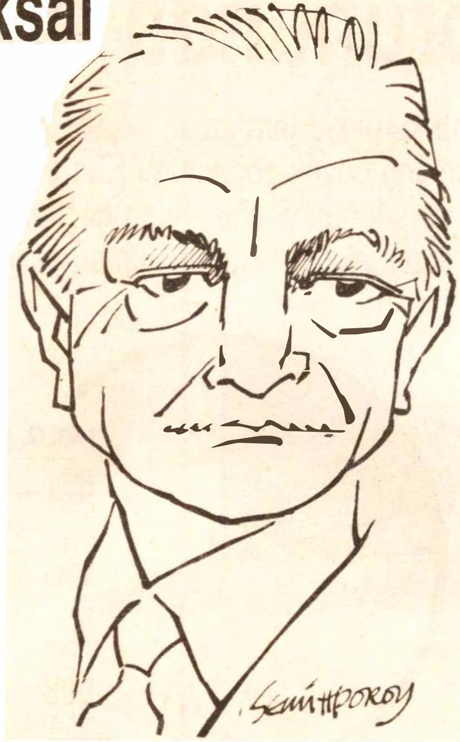
Eski Tekel Genel Müdürü Niyazi Sürenkök, sigarada kendi modelimizin yaratılmasını birinci koşul görüyor: "Elbette yabancı firma kârını maksimile etmek ister. Ancak açılan kapı çok tehlikeli." □

GÜLDEN AYDIN

CEMAL SÜREYA

İsmail Rüştü Aksal

Şey.., Türkiye'nin bir dönemini özetleyen (tam anlatan değil, özetleyen) bir şey var İsmail Rüştü Aksal'da.

Bir kez gördüm Aksal'ı. 1957 seçimlerinde Eskişehir'e gelip bir konuşma yapmıştı. Hayranlıkla dinlemiştim o propaganda konuşmasını. Yumuşak, teker teker sözcüklerle "kırmamaya da çalışan" bir eleştiri ve gerçek bir söz efendiliği; küçük ve sığ bir göle batırılmış sözcükler...

Ölüm haberini alınca o günü düşündüm. Uzaktan görmüştüm onu o gün. Aynı kuruldan geliyoruz. Maliye Teftiş Kurulu'ndan. Ama tanışmadık.

Hırs yok. Yumuşak maliye müfettişi.

İyiniyetin başarısızlığı, ya da bir başına yetersizliği...

Bülent Ecevit'in de vurguladığı gibi "Shakespeare tiradı" gibi düşünceyle duygunun kaynaştığı bir konuşma üslubu ya da kıvamı vardı onda. Bu tür konuşma sonradan Ecevit'e de yansımıştır. Hatta ses tonları bile çok yakın... Şimdi düşünüyorum da... Yalnız Aksal'da, "düşünceyle duygu" derken, düşünce öğesini biraz azaltmamız; Ecevit'te ise, duygu öğesini biraz azdırmamız gerekir. İki genel sekreter arasındaki bu karşılaştırmayı yaparken, elbet, CHP'nin ve bir dönem Türkiye'sinin kişilerle anlam bulan yapıtaşlarını arayarak olaylara bakıyorum. Ve öyle bir görüntü oluşuyor ki, günümüzdeki lumpen yöneticilere de ışık düşmeye başlıyor. Yoksa, yine elbet, Aksal hırssızlığıyla, hatta hırs yoksunluğuyla, büyük bir bürokrat, devlet adamı çizgilerini de taşıyan bir büyük bürokrat olarak kaldı.

Ortak tavır içinde iyiliklerle yitip giden bir güzellik elçisi.

Sol belirince vazgeçti. İyi adam.

Ömründeki tek oportünist davranışı Söke'den evlenişi olmuştur.

Sağduyu müfettişinin bu kadar temiz olduğunu söylemek tarihin bile boynuna borçtur.

Ecevit'te de oportünizm yok, dram var. Bencil değil, ama olağanüstü bireysel. Düşünün bir, kendisi bir partinin genel başkanı, eşi de genel başkan yardımcısı. O eş ki, daha önce de genel başkanlık yapmıştı. Tagor bile kabul etmez bunu. *Yücel* dergisi de kabul etmez.

Ama biz sözü hemen yine Aksal'a getirmek zorundayız. Sağduyu müfettişi demiştim. Filozoflar sağduyuyu her zaman küçümsemişlerdir. Bütün insanlara eşit dağıtılmış bir nitelikmiş sağduyu. Ya da insanın temel yapısıymış. Ne yazık ki, günümüz Türkiye'sinde sağduyu da özlem duyulan bir kavram. Çünkü Turgut Özal'la, Bozkurt Özal'la, bir kara duyu geldi ülkemize. Kara mizahın karşılığı olabilecek bir kara duyu... O zaman İsmail Rüştü Aksal gibi insanlar derin iç duyuları, utangaçlıkları, efendilikleri ile bir özlem yıldızı olarak gökyüzünde hemen yerlerini alıyorlar. Yoksa, tarih içinde sağduyu ve efendilik bir başlarına o kadar önemli olamaz. Gerçekten niye hırs yoktu Aksal'da? Çok somut bir karşılık: çok efendiydi ve düşüncesi yoktu da, ondan. Düşünce ortaya çıkınca arenayı terkeden güzel aslan...

(Ecevit'i yazamam, yazarsam kötü şeyler söyleyeceğimden korkarım, çünkü ona hâlâ gizilgüç bir güvenim var. Niçin özeleştirisini yapmıyor?)

Gelir vergisi İsmail Rüştü Aksal'ın maliye bakanlığı zamanında çıkmış. O verginin ölümü de kara mizah Red Kid'i Turgut Özal zamanında gerçekleştirdi.

Aksal 1911 doğumluydu, Sakarya (Pamukova)... Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirmiş. Maliye müfettişi, 1946'da Kocaeli milletvekili. 1946-1950 arasında Şemsettin Günaltay kabinesinde maliye bakanı. 1950'de seçilemedi. 1957'de yeniden milletvekili. CHP genel sekreteri. 1961'de Kurucu Meclis üyesi. Daha sonra iki dönem Ankara milletvekili.

27 Mayıs'tan sonra, İsmet İnönü'nün başbakan ya da başbakan yardımcısı olma önerilerini kabul etmemiş. 58 yaşında da politikadan çekildi.

Solun gelişini en iyi hisseden CHP'li.

Bazı CHP'li ünlüleri düşünüyorum. Aksal'ın karşısında nasıl nitelendirebilirim onları? Asıl "Shakespeare tiradı" Ecevit'te. Kasım Gülek lobide caka satar. Memduh Şevki Esendal otorite-kurgu. Recep Peker: İsmet İnönü'nün artık vazgeçilebilir milli mücadele katılığı...

İsmail Rüştü Aksal?

Maliye Teftiş Kurulu'ndan çıkmış iki romantikten biri.

Geçiş adamı. Yetenekleriyle, birikimiyle öyle değil ama. Nizamülmülk'ünki gibi bir yerde oturması gerekirdi. Ne var ki, tarihsel gelişim hız kazanınca, yetenekler ve birikimler de arada kalabılıyor.

Razı oldu, "Yeter!" dedi.

Bu bir kusur değil elbet. Şöyle diyelim: erdemin korkaklığı. Şöyle de diyebiliriz: erdemin vazgeçişi. Sanırım, İsmail Rüştü Aksal için en elverişli cümleyi buldum. Ama birinci cümle de devrede kalmalı.

Şemsiyesi Bafa Gölü'nün yarısına olsun yağmur yağdırır.

■

İNTER STRATEJİ / KAMUOYU ARAŞTIRMASI

Halk Kürt sorununda tavizden yana

İnter Strateji adlı bilimsel araştırma kuruluşu tarafından ilk kez yapılan çalışma dört büyük ilde merkezileşmiş. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu Kürt sorununun varlığını kabul ediyor. PKK sorununun çözümünün Kürt sorununun çözümünden geçtiğine inanıyor. Torumtay'ın demeci yersiz bulunuyor. Yine çoğunluk huzur ve güven ortamının sürekliliği için insan haklarını esas alıyor.

Türkiye'de Kürt sorunu ile ilgili olarak yapılan ilk bilimsel kamuoyu yoklamalarının ilginç sonuçları var. Türkiye halkının yüzde 75.43'ü "Kürt sorunu var" diyor. Çözüm için tavizler verilmesini savunanların oranı ise, yüzde 60.44. Halk, PKK'nın, Doğu sorununun çözülememesinden kaynaklandığını düşünüyor. Böyle düşünenlerin oranı yüzde 75.44.

Rakamlar, Türkiye halkının tabu sayılan konularda bile resmi propagandanın çerçevesine hapsolmadığını gösteriyor. Toplumumuz, birçok önyargılı aydına göre daha soğukkanlı ve gerçekçi bir yaklaşıma sahip. Bu durum, halkın daha genel plandaki sorulara verdiği yanıtlarla birlikte ele alındığında daha da anlam kazanıyor. "Huzur ve güven ortamının sürekliliği için" insan haklarına uymayı öngörenlerin oranı, yüzde 82.38. Buna karşılık "disiplin yasaklarını" bir çare olarak görenler ise, ancak yüzde 11.38. (Tablo-7)

Yukarıdaki rakamlar, *"İnter Strateji-Stratejik Araştırmalar ve Planlama"* adlı kuruluşun Ağustos ayında yaptığı çalışmanın sonuçlarından alındı. İnter Strateji, "Istrpolimetre" adını verdiği bu çalışmayı "klasik bir kamuoyu yoklaması değil, politik bir nabız ölçer" olarak tanımlıyor. Çalışma, Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana gibi dört büyük ilimizde periyodik olarak; Sivas, Gaziantep, Antalya, Niğde, Sakarya-Aydın, Balıkesir gibi başka bazı illerde dönüşümlü olarak gerçekleştirilen "izleme" yönetimine dayanıyor. Araştırmalar, Örnekleme yöntemiyle seçilen 3 bin kişilik bir topluluğu kapsıyor. Ve Türkiye'deki tüm seçmenlerin, yüzde 99'nun davranışını yansıtıyor.

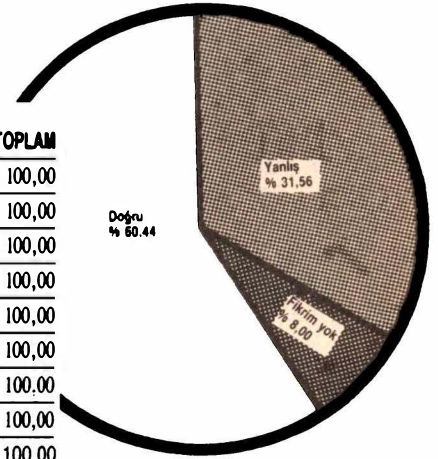

TÜRKİYE'DE KÜRT SORUNU VAR MI?

TABLO: 1	EVET	HAYIR	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	87,57	10,76	1,67	100,00
DSP	86,54	13,46	0,00	100,00
DYP	70,04	26,58	3,38	100,00
ANAP	71,08	25,30	3,61	100,00
RP	56,52	40,58	2,90	100,00
MÇP	45,45	50,00	4,55	100,00
DİĞER	100,00	0,00	0,00	100,00
OY YOK	80,00	16,00	4,00	100,00
TOPLAM	75,43	21,80	2,77	100,00

DOĞU'DA ETNİK SORUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN TAVİZLER

TABLO: 2	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	76,71	18,85	4,44	100,00
DSP	76,92	17,31	5,77	100,00
DYP	51,05	37,14	11,81	100,00
ANAP	53,01	39,76	7,23	100,00
RP	55,07	39,13	5,80	100,00
MÇP	18,18	68,18	13,64	100,00
DİĞER	66,67	25,00	8,33	100,00
OY YOK	61,14	28,00	10,86	100,00
TOPLAM	60,44	31,56	8,00	100,00

Bugüne kadarki çalışmalar, yanılma payının yüzde 1-2 gibi düşük noktalarda olduğunu göstermiş.

İnter Stratejinin araştırmasına, Kürt nüfusunun yoğun olduğu doğu ve güneydoğu illeri girmemiş. Bu illerde çalışma kapsamına alınırsa rakamların ne yönde değişeceğini tahmin etmek güç değil.

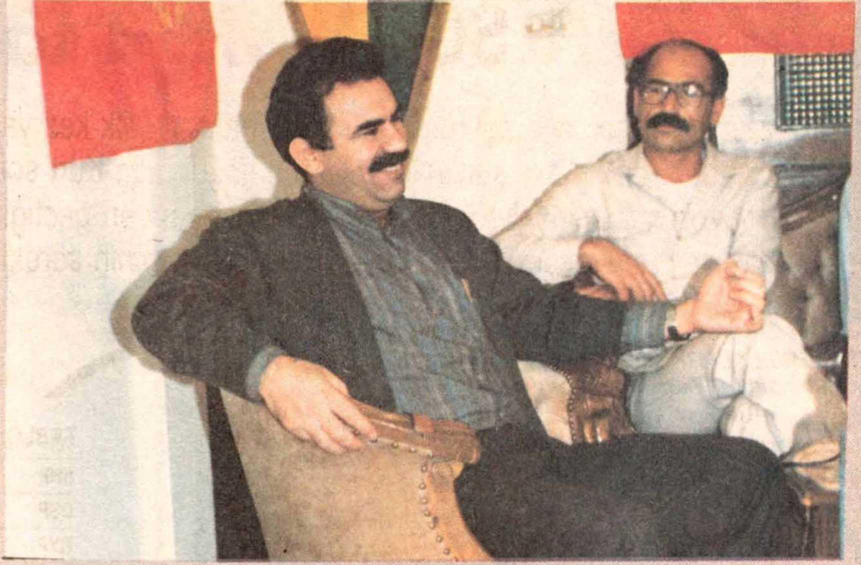
EN ŞOVEN PARTİ, MÇP

SHP'li ve DSP'li yurttaşların Kürt sorununa daha demokratik bir anlayışla yaklaştıkları, buna karşılık MÇP ve MSP'liler içinde şoven eğilimlerin daha güçlü olduğu görülüyor. ANAP ve DYP'liler ise, ortada bir yerde gözüküyor. "Kürt sorunu var mı?" sorusuna evet diyenlerin oranı SHP ve DSP'de yüzde sırasıyla 87.57 ve 86.54, MÇP ve MSP'de yüzde 45.5 ve 56.52. ANAP ve DYP ise, 71.8 ve 70.04. Bu sıralama, Kürt sorununun çözümü için tavizler verilmesini "doğru" bulanlar içinde esas olarak geçerli. SHP ve DSP yüzde 76.71 ve 76.92, DYP ve ANAP 51.5 ve 53.1 MÇP ve RP'de 18.18 ve 55.07. Bu konuda ANAP ve DYP tabanı RP'den daha geri tutum alıyor. (Tablo-1, Tablo-2) En şoven parti MÇP. MÇP'liler, kürt sorunu için taviz vermeye yüzde 68.18 gibi bir

ABDULLAH ÖCALAN İLK KEZ AÇIKLIYOR

"Botan'da gerilla tugayımız var"

PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan, yalnızca Botan bölgesinde PKK'ya ait bir gerilla tugayı bulunduğunu açıkladı. Bu kuvvetin yakında tümene çıkacağını da belirtti. Öcalan ile *2000'e Doğru* adına Sefa Kaçmaz Şam'da görüştü. PKK Genel Sekreteri. "4500 kişilik bir kuvvet diyebilir miyiz?" sorusuna karşılık, "Rakam vermiyorum, gerilla tugayı" dedi. "2 bin kadar denebilir mi?" sorusunu ise "Hayır o alay olur" yanıtını verdi. Botan, Güneydoğu'da Hakkâri - Siirt - Mardin arasında kalan bölgeye verilen isim. Öcalan'ın açıklamasına göre, PKK Botan'da bir de kadın taburu oluşturacak. Ayrıca "yaygın oranda milisleri var". Öcalan, PKK'nın 1 milyon taraftarı bulunduğunu da söylüyor.

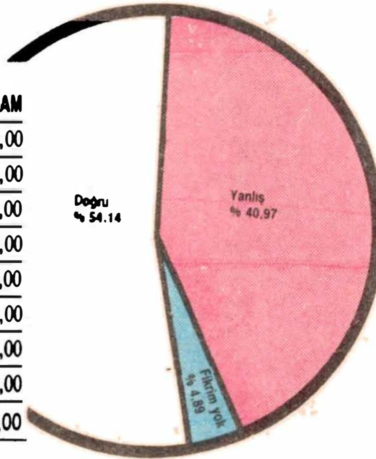
ABDULLAH ÖCALAN, SAFA KAÇMAZ'LA (28 Eylül, Şam) "Bir milyon taraftarımız var"

2000'e Doğru, "Gerilla tugayı, gerilla alayı" gibi kavramların askeri literatürde ne anlama geldiğini araştırdı. TMK kısaltmasıyla yapılan "Teşkilat, Malzeme, Kadro" sınıflamasına göre nizami orduya ait 1 tümen 10-15 bin, 1 tugay bunun üçte biri, 1 alay üç tabur ve 1 tabur da 800-1000 kişiden oluşuyor. Ayrıca bu standart birlikler dışında sayısı duruma göre değişen ve özel operasyonlarda kullanılan özel görev kuvveti var.

"Resmi Amerikan Talimnamesi" ise bu kuvvetlerin gerilla karşılıklarını saptıyor. "Talimname"ye göre bir gerilla alayı, üç taburdan ve 1400-2000 kişiden oluşuyor. Bir gerilla taburu, dört bölük ve 300-600 kişiden, bir bölük, 4 takım ve 60-130 kişiden, bir takım, 3 manga ve 20-40 kişiden, bir manga da 6-15 kişiden oluşuyor. □

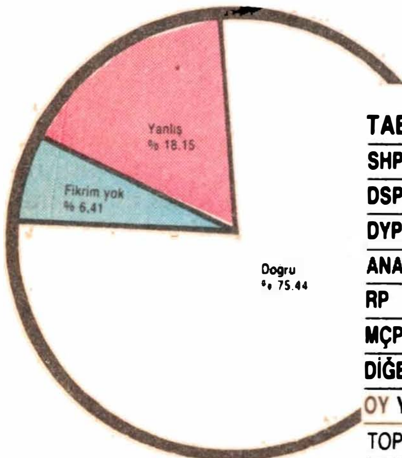
ETNİK SORUNUN ÇÖZÜMÜNDE SERT ÖNLEM

TABLO: 3	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	33,46	62,48	4,07	100,00
DSP	46,00	50,00	4,00	100,00
DYP	67,93	27,43	4,64	100,00
ANAP	66,53	28,63	4,84	100,00
RP	60,29	32,35	7,35	100,00
MÇP	81,82	13,64	4,55	100,00
DİĞER	25,00	66,67	8,33	100,00
OY YOK	47,13	47,13	5,75	100,00
TOPLAM	54,14	40,97	4.89	100,00

PKK SORUNU, DOĞU SORUNUNUN ÇÖZÜLEMEMESİNDEN

TABLO: 4	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	82,59	14,44	2,96	100,00
DSP	75,00	17,31	7,69	100,00
DYP	76,79	14,35	8,86	100,00
ANAP	73,09	19,28	7,63	100,00
RP	68,12	24,64	7,25	100,00
MÇP	59,09	36,36	4,55	100,00
DİĞER	66,67	33,33	0,00	100,00
OY YOK	73,14	20,00	6,86	100,00
TOPLAM	75,44	18,15	6.41	100.00

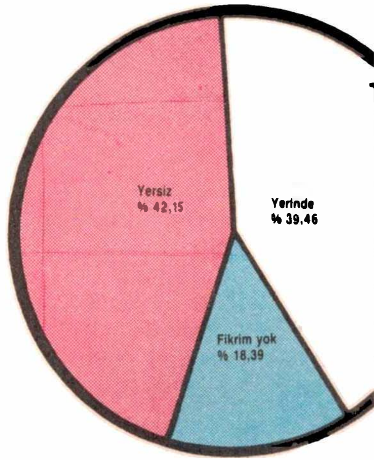
çoğunlukla "hayır" derken, zaten yüzde 50 oranında böyle bir sorunun varlığını bile kabul etmiyorlar.

HEM TAVİZDEN HEM SERTLİKTEN YANA

Kamuoyunun eğilimleri, Kürt sorununun çözümünde yüzde 60.44'e karşılık 31.56 gibi bir çoğunlukla tavizi öngörürken, aynı zamanda sert önlemlere de yatkın görünmektedir. Sert önleme "doğru" yanıtını verenlerin oranı yüzde 54.14, "yanlış" görenler ise, yüzde 40.97. Ancak "sertlik" ve "taviz" birbirinin alternatifi olarak sorulmamış. SHP tabanında sertlik yanlısı eğilimler azınlıkta, yüzde 33.46. Çoğunluk sertliğe karşı, yüzde 62.8. Aynı şekilde DSP'lilerin yarısı sertliğe yanlış görürken, doğru bulanlar yüzde 46 ile azınlıkta kalıyor. (Tablo-2 ve Tablo-3) Sertliği doğru bulanları en fazla içinde barındıran parti yüzde 81.82ile MÇP. Bu rakamlar ANAP'ta 66.53, DYP'de 67.93, RP'de ise, 60.29'dur. Refah Partisinin asıl oy deposu Doğu ve Gü-

PKK GERİLLALARI. Halk PKK'nın Kürt sorununun çözülmemesinden kaynaklandığına inanıyor. (Tablo: 4)

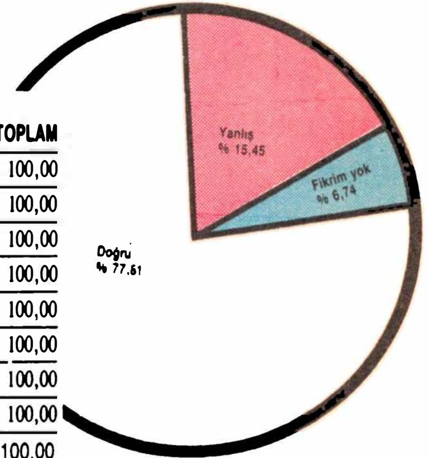

N.TORUMTAY'IN DOĞU SORUNU İLE İLGİLİ HÜKÜMETİN YERİNE SERT BİR AÇIKLAMA YAPMASI

TABLO: 5	YERİNDE	YERSİZ	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	28,39	52,88	18,74	100,00
DSP	25,00	61,54	13,46	100,00
DYP	44,07	35,59	20,34	100,00
ANAP	47,79	33,73	18,47	100,00
RP	50,72	36,23	13,04	100,00
MÇP	77,27	13,64	9,09	100,00
DİĞER	41,67	25,00	33,33	100,00
OY YOK	30,29	47,43	22,29	100,00
TOPLAM	39,46	42,15	18,39	100,00

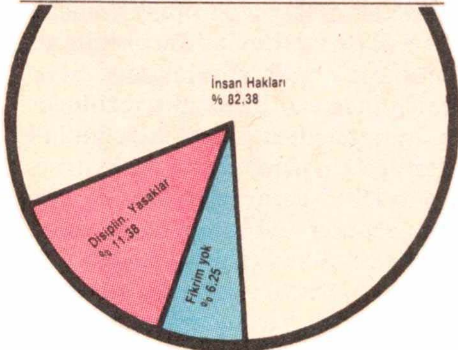
PKK SORUNU, İÇ VE DIŞ GÜÇLERİN KIŞKIRTMASI

TABLO: 6	DOĞRU	YANLIŞ	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	67,04	26,30	6,67	100,00
DSP	71,15	21,15	7,69	100,00
DYP	83,12	8,86	8,02	100,00
ANAP	89,96	4,82	5,22	100,00
RP	85,51	5,80	8,70	100,00
MÇP	100,00	0,00	0,00	100,00
DİĞER	33,33	58,33	8,33	100,00
OY·YOK	67,43	25,71	6,86	100,00
TOPLAM	68,36	23,98	7,66	100,00

HUZUR GÜVEN ORTAMININ SÜREKLİLİĞİ İÇİN

TABLO: 7	İNSAN HAKLARI	DİSİPLİN, YASAKLAR	FİKRİM YOK	TOPLAM
SHP	94,27	4,44	1,29	100,00
DSP	96,15	1,92	1,92	100,00
DYP	80,17	9,70	10,13	100,00
ANAP	75,10	14,86	10,04	100,00
RP	57,35	35,29	7,35	100,00
MÇP	54,55	31,82	13,64	100,00
DİĞER	83,33	8,33	8,33	100,00
OY YOK	90,23	6,90	2,87	100,00
TOPLAM	77,81	15,45	6,74	100,00

neydoğu'dur. Bu bölgenin araştırma dışında kalması nedeniyle bu parti içindeki sertlik eğiliminin olduğundan daha yüksek noktada gözüktüğü söylenebilir.

"DEMEÇ YERSİZ"

Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay'ın geçenlerde Kürt sorunuyla ilgili olarak yaptığı sert açıklamayı halk genellikle onaylamıyor. Bu açıklamayı "yersiz" bulanlar yüzde 42.15'i oluştururken, "yerinde" görenler yüzde 39.46'da kalıyor. "Fikrim yok" diyenler ise, yüzde 18.39. Bu oran başka sorular karşısında "fikrim yok" yanıtını verenlerden oldukça yüksek. Bu durum, halkta ordu konusundaki tabunun henüz önemli ölçüde devam ettiğini gösteriyor. Torumtay'ın demecine karşı tavır, en fazla DSP içinde yoğunlaşmış. Yüzde 61.54. Buna karşılık MÇP'lilerin yüzde 77.27'si, RP'lilerin de yüzde 50.72'si demeci benimsiyor. (Tablo-5) MÇP için durum anlaşılabilir, bu partinin "otorite" yanlılığı biliniyor. Ancak RP'lilerin yarısının ordudan gelen bir çıkışı benimsemesi ilginç. Bu durum, RP'nin tabanının yoğun olduğu bölgenin araştırmaya girmemesi ve İslam ideolojisinin geleneksel otoriter ve devletçi karakteriyle açıklanabilir.

PKK SORUNU, KÜRT SORUNUN ÇÖZÜMÜNE BAĞLI

İnter-Stratejinin araştırmasına göre "PKK sorunu iç ve dış güçlerin kışkırtmasıdır" açıklamasını doğru bulanlar yüzde 77.81, yanlış bulanlar 15.45 oranında. (Tablo-6) Öte yandan genel olarak Kürt sorununun varlığını kabul edenler yüzde 75.43 gibi yüksek bir rakam. Yine "PKK sorununun çözümü Kürt sorununun çözümünden geçer" diyenler de aynı düzeyde. Yüzde 75.44. Üstelik partilerin tümünde böyle düşünenler çoğunlukta. SHP'de yüzde 82.59, DSP'de 75.00, DYP'de 76.79, ANAP'ta 73.09, RP'de 68.12 ve MÇP'de 59.09. Bu durum, Türkiye halkının Kürt sorununa yüzeysel ve şoven duygularla yaklaşmadığının açık bir kanıtı. Bu yargıyı güçlendiren bir başka veri de Bulgaristan'daki Türklerle Doğudaki vatandaşların konuşma hakkı eşitliği ile ilgili soruya verilen yanıtlardır. Bu soruya olumlu yanıt verenlerin oranı yüzde 48.01'i bulurken olumsuz yanıtlayanlar 43.95'te kalmaktadır. Fikrim yok diyenler ise, yüzde 8.04'tür. □

HÜSEYİN KARANLIK

ÖZAL NELER YAPIYOR?

Şimdi de Suriye'yi sıvadık...

Özal bilmez mi ki, Suriye'yi yola getireceksen, önce suyu kimselere duyurmadan azaltırsın, Suriyeli tıpış tıpış gelir, diyeceğini dersin o zaman. Ama hesap, başka hesap...

Özal "fena"ya fena alıştı. Bulgaristan'a bol bol attığı "posta"lardan bu hafta Suriye de nasibini aldı. Türk başkanı, döneminin sonuna yaklaştığı hesaplanan şu günlerde bir barut.

Oysa ilginçtir, iktidara yeni geldiği zamanlar hiç de "fena" değildi. Aynen iç politikadaki tavrı gibi, dış politika alanında da kendinden emin, sakin, ihtiyatlı ve açık fikirli bir görünüm veriyordu.

Cezayir'e gidiyor, bu ülkenin bağımsızlık süreci sırasında Türkiye'nin takınmış olduğu üzücü tavır için özür diliyordu. Bulgaristan bunalımı çıktığında, herkese sakin olmayı, olayı iyi araştırmayı o salık veriyordu. İran durmadan İslami-devrimci zıpçıktılık yaptığında soğukkanlı davranan oydu.

Şimdi, iç politika alanında ne yapıyorsa, dış politikada da aynen onu yapıyor. Sinirleniyor, kendini kaybediyor, "posta" atıyor. İç politikada "kıç üstü otururlar" diyerek "kül"den söz eden ağız, dış politikada "hiçbir bok yiyemezler" diyerek "cüz"den söz etmez mi?

İnsanoğlu, başbakanlar dahil, bir bütün. Gündüz insan gece kurt olmak zor. Özal iç politikada öyle olunca, dış politikada da çok farklı olamıyor, demek ki.

Bulgaristan olayı aynen bir mihenk taşı. Meseleyi en açık biçimde ortaya çıkardı.

Sınırın açılmasını alın. Bulgaristan birtakım soydaşları sınırdışı ediyor. Ama Türkiye'ye değil. Viyana'ya. Orada bir hafta kalsalar, Avusturya hükümetinin başına bela olacakları için. Bulgaristan aleyhine muazzam bir propaganda başlayacak Avrupa'da. Ama Özal hemen uçak gönderip aldırıyor; bir yandan da "iki milyon bile gelse, hepsini alırız" diyor. Hiçbir hesap yapılmadan sınır bayıra açılıyor. Bir tek hesap hariç: iç politika tribünlerine oynama hesabı. Yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde "Erkek Başkan, Milliyetçi Adam" dedirtme hesabı.

ÖZAL, MESUT YILMAZ. Dışişleri Bakanlığı'na rağmen...

Ve tabii, olayın yol açacağı işleri görevi gereği hesaplamış olan Dışişleri Bakanlığının büyük itirazlarına rağmen.

Sınırın kapanmasını alın. Bakıyor roketleyen kiralardan, bedava verilecek taksi plakalarından, zavallı soydaşları yerleştirecek yer bulamamanın getirdiği sorunlardan fena tepki geliyor, daha da gelecek, bu arada oylar gidecek, bir tek "Jivkov anasını da getirsin" demediği kaldığı halde kalkıyor, bir geceyarısı sınırı kapatıveriyor.

Ve gene, böyle bir kararın Türkiye'ye neye, pardon, nelere malolacağını çok iyi hesabeden Dışişleri Bakanlığı'nın büyük itirazlarına rağmen.

Geliyoruz Suriye'ye su tehdidi konumuza.

Dirhem kadar umur-ı devlet görmüş herkes bilir de, cumhurbaşkanlığına layık olduğunu sayarken en başlara dış ilişki tecrübesini koyan Özal bilmez mi? Dış politikada sonuç almak istiyorsan, karşındaki devleti gerileyemeyecek durumlara sokmazsın. Çünkü onun da kamuoyu vardır, o da pire için yorgan yakacak duruma geldiğinde, yakar.

Özal bilmez mi ki, Suriye'yi yola getireceksen önce suyu kimselere duyurmadan iyice azaltırsın, ondan sonra Suriyeli tıpış tıpış gelir kendi gelir, demir de tavına gelmiştir, o zaman söyleyeceğini söyler, yapacağın tehdidi masa başında yaparsın? Bal gibi bilir ama, başka hesap vardır.

Bir kere, Milli Güvenlik Kurulu "Suriye'ye sert çıkılacak" demiştir, cumhurbaşkanlığı seçiminin elinin kulağında olduğu şu sıralarda askerlere ters düşmemesi, tersine onları hoş tutması lazımdır.

İkincisi, çok daha önemlisi, Bulgaristan sınırını skandalından sonra, kamuoyunda yerlebir olan görüntüsünü onarmak, "Türkiye'nin çıkarlarını korumakta kararlı devlet adamı" imajını vermek gerekmektedir.

Ve bir de bunları, Dışişleri Bakanlığı'na rağmen yapmak gerekmektedir. Mesut Yılmaz'ın yurt dışında olduğu bir an seçilmiştir. Üstelik M.Yılmaz o sırada Suriye dışişleri bakanı Faruk el-Şara ile New York'ta bu işi görüşmekle meşguldür, üstelik Özal, bakanının Suriye'ye karşı tehdit anlamına gelecek bir politikaya karşı olduğunu bilmektedir. Üstelik bir önceki MGK toplantısında M.Yılmaz böyle bir girişimi önlemiş bulunmaktadır.

Efendim, uluslararası hukukta bir ırmak yalnız çıktığı ülkeye değil, geçtiği bütün ülkelere aitmiş, benim topraklarımdan çıkıyor diye suyu tamamen kesme yoluna gidemezmişsin, bırak uluslararası hukuku, uluslararası politikada uluorta "posta" yiyen devlet hem ödün veremeyecek hale gelir, hem de bunun acısını senden başka türlü çıkarırmış, falan.

Hadi canım, sen de!

BASKIN ORAN

SCHWEPPES NASIL ÇIKMAZA SOKULDU?

Asil Nadir'in firma ele geçirme yöntemi

Firmanın tecrübeli yöneticileri ayrılmak zorunda bırakılır. Ardından sendikanın istediği makul zam talebine rağmen grev körüklenir. Piyasada bu yüzden oluşan boşluk eldeki meşrubat firması tarafından doldurulur.

"Şşşvepss... İnsanlar iyi şeylere layıktır." Yabancı patentli meşrubat yıllar önce Türkiye piyasasına bu reklam sloganıyla girmişti. Geçtiğimiz aylarda ise, sessizce çekildi. Kamuoyunda bilinen neden, 15 Mart 1989'da başlayan ve hâlâ bitmeyen grev. Ancak işin bir de perde arkası var.

"KASITLI GREV"

"O anki tavırları değerlendiriyorum. Tam sezon başladığı sırada firmanın böyle uzlaşmaz bir tavra girmesi bende bir kasıt olduğu kanaatini uyandırdı." Schweppes grevinde işçi tarafını temsil eden Özgıda-İş Sendikası Marmara Bölge Başkanı Halil Akçay, kendilerinin ilk verdiği teklifin grev nedeni olacak teklifler olmadığını da ekliyor. Pazarlıkta işvereni temsil eden kişi ise, Schweppes'in eski Genel Müdürü Ömer Tarzi. Akçay'ın belirttiğine göre, Tarzi'nin özellikle ücret konusundaki tutumu çok olumsuz." Çok acaip bir tavır içindeydi. İşi greve sürüklemek amacını taşıyordu. diyor Akçay. Sendika her kıdem yılı için saat başı ücrete 25 lira zam talep ediyor. Tarzi'nin verdiği rakam ise, 8 lira. Pazarlık bu minvalde sürüyor. Böylece 15 Mart'ta grev başlıyor. Halil Akçay, "Eğer Pepsi'nin işçilerine verdiği zammı önerselerdi, bu bir uzlaşma zemini olurdu" diyor.

Grevin başlama tarihi bir meşrubat firması için kritik. Meşrubat sezonu, bu aylarda başlıyor. Bayiler, sürekli mal talebinde bulunuyorlar. Ancak Schweppes'te talebi karşılayacak mal üretilemiyor. Piyasa boş kalacak değil ya. Hemen bir başka firma insanların yaz susuzluğunu gidermek üzere boşluğu dolduruyor: Asil Nadir'in Fresh'i.

FRESH, SCHWEPPES'İN YERİNİ ALIYOR

"Bakın daha geçenlerde dolaştım. Akdeniz ve Ege'de Fresh, Schweppes'in yüzde 80-90 bayisini ele geçirdi." *2000'e Doğru*'ya piyasadaki son durumu aktaran, Schweppes'in eski satış müdürlerinden bi-

DEMİREL—ASİL NADİR GÖRÜŞMESİNDE NELER KONUŞULDU?

Koskotas demedi, Yunanistan'daki adam dedi

2000'e Doğru saptadı. Demirel, Asil Nadir'e, "Sen de Yunanistan'daki adam gibi iş açmayasın" dedi. Cavit Çağlar, başlangıcında kısa bir süre bulunduğu görüşmede, Demirel'in, "Bu kadar zarara nasıl dayanıyorsun, ticaret kâr için yapılır" dediğini belirtiyor.

"Yunanistan'da bir adam başbakanın başına işler açtı. Sen de iş açmayasın." Süleyman Demirel, bunları Asil Nadir'e söylüyor. Demirel-Asil Nadir görüşmesi dört ay kadar önce İstanbul'da Sheraton Oteli'nde gerçekleşiyor. Aynı görüşmede, Demirel'in "Turgut Özal'la ortak mısın?" sorusu karşısında Asil Nadir çok bozuluyor. Aynı görüşmede DYP Bursa Milletvekili, işadamı Cavit Çağlar da kısa bir süre bulunuyor. Cavit Çağlar *2000'e Doğru*'ya Demirel ve Asil Nadir'le birlikte ilk iki-üç dakika kaldığını Nadir'le tanıştığını sonra da ayrıldığını belirtiyor. Bu süre içinde de şu konuşmaya tanık olmuş:

Demirel, Asil Nadir'e, "Bu kadar zarara nasıl dayanıyorsun. Çok büyük bir zarar ediyorsun.

GÜNAYDIN (30 Eylül, Cumartesi)

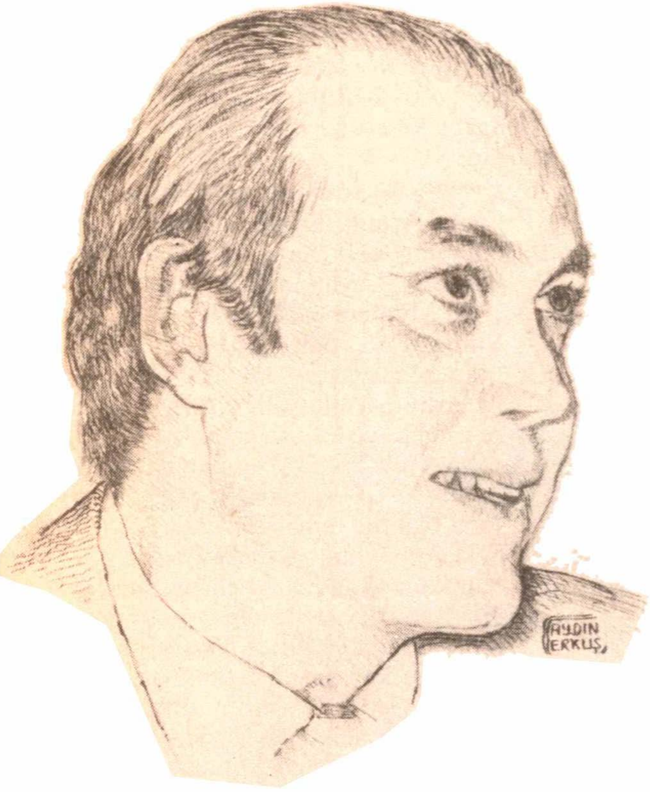
DEMİREL: "Ne uyarısı kardeşim"

"İHTAR" yalanı...

● DYP Lideri Süleyman Demirel, dünkü Sabah Gazetesi'nde yer alan "Demirel, Asil Nadir'i uyardı" manşetini kesin dille yalanladı...

● Asılsız iddiayı ortaya atan gazete ilgililerine "Haberlerinin doğru olmadığını" söylediğini belirten Demirel, onlara "Böyle bir haberi yazmadan, bana sorsaydınız" dediğini de bildirdi...

● Yönetim Kurulu Başkanı'mız Asil Nadir de, söz konusu haberin, asılsız bir "Karalama çabası" olduğunu ve daha önceki asılsız iddialar için olduğu gibi hukuki yola başvurulacağını belirtti. Yazısı 9'da

ri başka bilgiler de veriyor. Schweppes'in yönetim kademesinin yüzde 80'i değişmiş. Yalnızca İzmir'deki fabrikada bir yıl içinde arka arkaya iki fabrika müdürü görevden ayrılmış. Oğuzhan Okçal ve Osman Bozkurt. Yönetim kademesindeki bu değişikliklerin nedeni ise, eski Satış Müdürü'ne göre Tarzi'nin yönetim tarzı. Eski Müdür, Schweppes'in bugün içinde bulunduğu durumun esas olarak grevden kaynaklandığını belirtiyor ve Akçay'ın tespitlerini doğruluyor: "Grev kasıtlı bazı düşüncelerle getirildi." Neydi kasıt? Bu sorunun yanıtı Ömer Tarzi'nin bugünkü görevi bilindiğinde verilebiliyor. Tarzi, birkaç aydan beri Asil Nadir'in Vestel'inde Genel Müdür Yardımcısı. Eski Satış Müdürü "Bunları yanyana koyduğunuzda durum, iki kere iki eşittir dört gibi ortaya çıkıyor." diyor. Ardından da ekliyor, "Aslında Asil Nadir, Tarzi'ye Fresh'in genel müdürlüğünü teklif etti. Fakat Tarzi bu teklifi, 'Çok açığa çıkar' diyerek kabul etmedi."

2000'e Doğru Schweppes eski Genel Müdürü, Vestel'in yeni Genel Müdür Yardımcısı'nı Manisa'daki Vestel tesislerinden aradı. Ancak görüşme isteğine bir yanıt alamadı.

TV'de Asil Nadir sansürü

Levent Kırca'nın "Olacak O Kadar Televizyonu" programında Asil Nadir, "Haberler"in konuğu oldu. İlk verilen haber özetlerinde Asil Nadir'in 4 gazete ve 1 dergi aldığı belirtildi. Ancak spotu verilen haber daha sonra tekrarlanmadı. Anlaşılan programın o bölümü makaslanmıştı. Ancak sansürü yapan "özetler" bölümünden çıkarmayı unutmuştu.

Ancak Schweppes'in sahibi Karamehmetler, tecrübeli bir iş grubu. Nasıl olur da bir genel müdürün firmalarını çıkmaza sokmasına izin verirler? Eski Satış Müdürü, "Çünkü Karamehmetler, birbirlerine düşmüşlerdi. Tarzi doğan boşluktan yararlandı" diyor.

2000'e Doğru'nun görüştüğü bir başka eski Schweppes yöneticisi de bu görüşü doğruluyor. Bu kez karşımızda meşrubat sektöründe "can damarı" olarak nitelendirilen bir bölümün eski şefi var. "Hiçbir ışık

---

Ticaret kâr için yapılır" diyor. Asil Nadir'in yanıtı ise, "Ben bu zararı kapatırım efendim" oluyor.

Bu diyalog, 29 Eylül günlü *Sabah* gazetesinde de yer aldı. *Sabah*'ın manşeti, "Demirel'den Asil Nadir'e ihtar"dı. Gazete, Asil Nadir'in bir ay önce Demirel'i Ankara'da ziyaret ettiğini ve bu ziyarette Demirel'in, "Yunanistan'da Papandreu'nun başını yiyen bir Koskotas skandalı var. Koskotas da Papandreu Başbakan iken çeşitli gazeteleri satın aldı, ama şimdi görüyoruz hem Papandreu'nun hem de kendisinin başını yedi. Dikkat edin sizin sonunuz da Koskotas'a benzemesin" dediğini yazmıştı.

Sabah'ın haberi üzerine hemen ertesi günkü *Günaydın* gazetesinde Demirel'in bir açıklaması yer aldı. *Günaydın*, Demirel'in *Sabah*'ı yalanladığını söylüyor ve şu sözlerine yer veriyordu:

Demirel'den Asil Nadir'e İHTAR!

DYP lideri Ankara'da ziyaretine gelen Kıbrıs asıllı işadamına "Dikkat edin sonunuz Koskotas'a benzemesin" dedi

Niçin gazete alıyorsunuz?

Demirel'den Asil Nadir'e ihtar

SABAH (29 Eylül, Cuma)

"Bu gazetedeki beyan, bana ait değil. Ben, bu gazeteye bir şey söylemiş değilim. Tekrar ediyorum, ben, Asil Nadir'le dört ay önce İstanbul'da görüştüm; uyarı filan da yapmadım. Koskotas, Moskotas lafı bile geçmedi."

Demirel, gerçekten de *Sabah*'a demeç vermemişti. Ancak, Asil Nadir'le yaptığı görüşmede geçen konuşmaları bir yakınına aktarmıştı. *2000'e Doğru*, konuyu araştırdı ve görüşmenin gerçek içeriğinin yukarıda yazılanlar olduğunu öğrendi. Demirel Koskotas adını da doğrudan anmamıştı. Ama, "Yunanistan'da bir adam başbakanın başına işler açtı. Sen de iş açmayasın" demişti. Yunanistan'daki adam Koskotas'tan başkası değildi. Ayrıca görüşme bir ay önce Ankara'da değil, 4 ay önce İstanbul'da Sheraton Oteli'nde yapılmıştı. □

Özeskici'nin açıklaması ve bir not

Güneş gazetesinin muhabiri Oktay Özeskici, bir açıklama gönderdi. Özeskici'nin adı, geçen sayımızdaki Asil Nadir haberinin içinde geçiyordu. Yayımlıyoruz:

"Derginizde benim Atilla Aytek'in "has adamı" olduğum öne sürülüyor ve Aytek ile Eymür'ün basınla ilişkilerini yürüttüğüm iddia ediliyor. Ben kimsenin has adamı olmadım. Bundan sonra da olmam. Sayın Atilla Aytek benim 20 yıllık arkadaşımdır. Ailece de görüşürüz. Yazınızda öne sürüldüğü gibi kimseye sırt çevirmedim. Çünkü bu benim mizacıma aykırıdır. Aytek ile dostluğum eskiden nasılsa şimdi de aynı şekilde sürmektedir. Sayın Mehmet Eymür de eski bir dostumdur, dostum olarak kalmaya devam edecektir. Bütün bu söylediklerime rağmen ne Aytek'in, ne de Eymür'ün basın ile ilişkilerini yürüten kişi olmadım. Çünkü ben gazeteciyim. Bu gazetecilik görevimi yaparken inanmadığım hiçbir habere imza atmadım. "Aytek'in ajanı" olduğum iddiasıyla başvuracağım yargının da bu konuda gerekli aklamayı yapacağına eminim. "Ağar-Gürvit ekibinden yana tavır almama" gelince Sayın Erkan Gürvit'i tanımam. Sayın Mehmet Ağar'ı görevim nedeniyle tanıyor, sık sık da görüşüyorum. Kendisi saygı duyduğum bir emniyet müdürüdür.

Kıbrıs'tan yazdığım yazılara gelince... Bahsettiğiniz haberleri titiz bir şekilde yerinde araştırdım. Kaynaklarla yüz yüze konuşarak ve belgelere dayanarak, ancak kimseyi karalamadan gerçek bir şekilde yazdım. Kanımca hayal ürünü yazınızın bu gerçekler ışığında düzeltilmesini rica ederim".

Oktay Özeskici'nin bu düzeltmesine karşılık "eski dostu" Mehmet Eymür'ün MİT raporu soruşturması sırasında Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş'a verdiği ifadeden bir bölüm:

"İrfan Taştemur'un ikinci gelişi 15 Aralık tarihinde Hürriyet muhabiri eski Savcı Çetin Yetkin'ledir. Aynı tarihte gazeteci Uğur Mumcu, gazeteci-Em. Alb. Yılmaz Erkekoğlu, gazeteci Ünal İnan ve gazeteci Oktay Özeskici ile birlikte Mülkiyeliler Birliği'nde yemek yiyen adı geçenler, beni ve Atilla Aytek'i tanıyan Ünal İnanç ve Oktay Özeskici vasıtasıyla bizimle temas kurmak istemişlerdir. Ünal ve Oktay bunun mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Ancak daha sonra geceleyin Oktay Özeskici'nin evinde Atilla Aytek'le karşılaşan İrfan Taştemur ve Çetin Yetkin'in altın kaçakçılığı ile ilgili bilgi isteğini Atilla Aytek adı geçenleri tersleyerek reddetmiştir".

Bu ifadeyi verdiği 8 Mart 1988 tarihinde Mehmet Eymür MİT-APK üyesidir.

göremediği" için grev başladıktan kısa bir süre sonra firmadan ayrılmış. "Ömer Tarzi'nin gereksiz otoriter tavrı yönetici arkadaşlarımızın uzaklaşmasına neden oldu" diyor. Schweppes'in birçok ortağı, kademe yöneticisi Fresh'e geçmiş. Eski şefe göre Schweppes'in Asil Nadir'e satılmasını teşvik eden de Ömer Tarzi. Eski şef, Çukurova grubunun Schweppes lisansının da meşrubatın patentine sahip olan firma tarafından iptal edildiğini belirtiyor. Patentin sahibi ise, bir İngiliz firması!

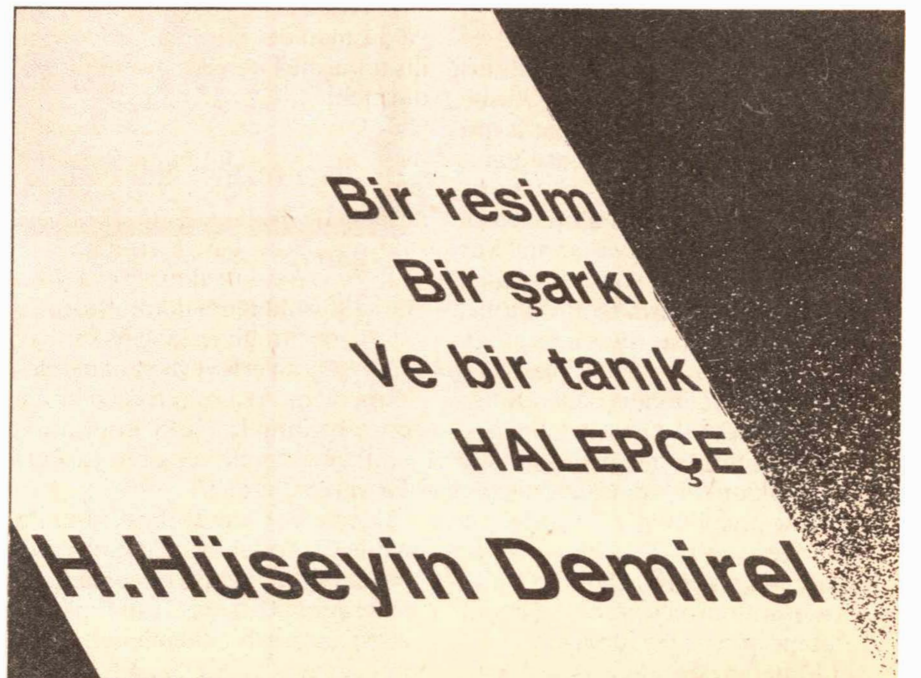
İngiliz firmanın lisansı geri vermek için bir koşulu var: Bir sene içinde istenen kotaya ulaşmak. Ama Çukurova grubu bu eşikten çok uzakta. Tecrübeli yöneticilerin büyük çoğunluğu firmadan ayrılmış. Grev hâlâ bitirilememiş. Bayilerin önemli bir kısmını Fresh kapmış. Çukurova'nın bu bayileri yeniden kazanması için milyarlarca liralık şişe ve kasa depozitinin parasını bayilere ödemesi gerekiyor.

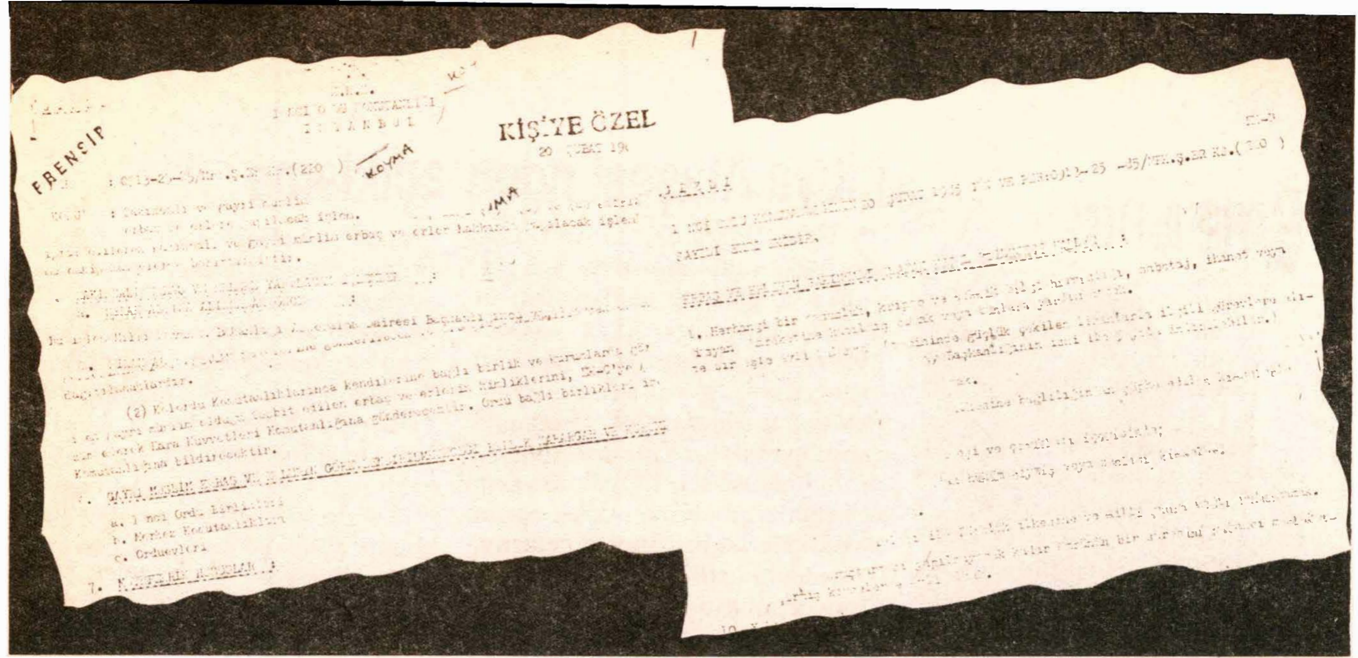
ATILIMA YÖNELİRKEN ÇIKMAZA GİRDİ

Oysa 1988 sonlarında tablo çok farklı. Çukurova Schweppes, 200 mililitrelik eski şişeleri yerine Paşabahçe'ye 250 mililitrelik yeni şişe yapımı için sipariş veriyor. Dağıtım için yeni kamyonlar alıyor. Sırf şişe değiştirmek için ayrılan yatırım payı o günkü rakamlarla 3-4 milyarı buluyor. Bu da meşrubat piyasası için "atılım yapmaya yönelik bir yatırım" olarak değerlendiriliyor.

Bugün ise, Karamehmetler'in Schweppes'ten vazgeçtikleri söyleniyor. "Sırtımızda bir kambur. Kurtulmak gerekiyor" tavrındalar.

Çukurova Holding'in ilk gözağrılarından biri bugün artık kurtulmak istediği bir yük. Yöntemi özetleyelim: En yetkili kişi elde edilir. firmanın tecrübeli yöneticileri ayrılmak zorunda bırakılır. Ardından sendikanın istediği makul zam talebine rağmen grev körüklenir. Piyasada bu yüzden oluşan boşluk da eldeki meşrubat firmasıyla doldurulur.

KİŞİYE ÖZEL

1. ORDU KOMUTANLIĞI'NIN 20 ŞUBAT 1985 TARİHLİ EMRİ

1. ORDU KOMUTANLIĞI'NIN EMRİ

Gayrimüslim erlere dikkat!

Erbaş ve erlerin sakıncalı kabul edileceği haller: "Yabancı bir devlette doğmuş olmak... Türk soyundan olmayan, Türklük ilkesine bağlılığından şüphe edilen kimselerle evli olmak..."

1. Ordu Komutanlığı, 20 Şubat 1985'te yayımladığı bir emirde "Sakıncalı ve gayrimüslim erlere yapılacak işlem"leri düzenliyor. Genelgenin altındaki imza, Kurmay Başkanı Tümgeneral Erşan N. Kayra'ya ait.

Genelgede, sakıncalı ve gayrimüslim erlerin MİT ve Emniyet Müdürlüğü'nce yapılan güvenlik araştırmalarının bitirilmesi isteniyor. Sakıncalıların görevlendirilmeyeceği birlik, karargâh ve kurumlar tek tek sıralanmış:

Ordu, kolordu, tümen, tugay, alay ve tabur komutanlık karargâhları. Hudut birlikleri, orduevleri, fakülte ve yüksekokul askeri öğrenci komutanlıkları, askeri hastaneler, mühimmat, akaryakıt, levazım tesis ve depo komutanlıkları, özel silah topçu birlikleri, özel silahlarla teçhiz edilen hassas birlikler, ordu istihbarat grupları, psikolojik harp takımları, askeri fabrikalar...

Gayrimüslim askerler ise gizlilik dereceli işlerde çalıştırılmayacak. "Çavuş talimgâhlarında iken gayri müslim oldukları saptananların ...... talimgâhla ilişikleri kesilecek... Erbaşlığa nesbedilmeden er olarak dağıtılacaklardır" Gayrimüslim askerler, 1. Ordu birlikleri, merkez komutanlıkları ve orduevlerinde görev alamayacaklar.

Genelgeye göre,sakıncalı ve gayrimüslim erbaş ve erler, bölük ve batarya komutanlıklarında yazıcılık, komutan şoförlüğü yapmayacaklar. Eğitim merkezlerinde er seçen birlik ve kurumlarca seçilmeyecekler.

Her iki grup, yani sakıncalı ve gayrimüslimler sürekli takip ve kontrol altında tutulacak. Bunun yanı sıra "Atatürk ilkeleri tam olarak öğretilerek milli ve manevi hisleri içeren eğitim programları tatbik edilecek" Genelge, bunun, 'onlar'a farkettirmeden dikkatlice uygulanmasını vurguluyor.

Genelgenin EK-B'sinde, erbaş ve erlerin sakıncalı kabul edileceği haller şöyle sıralanmış:

1. Herhangi bir casusluk, kripto ve teknik bilgi hırsızlığı, sabotaj, ihanet veya isyan hareketine katılmış olmak veya bunlara yardım etmek.

2. Herhangi bir sabotör, casus veya düşman devletinin temsilcileri ile ilişki kurmuş olmak veya bunu sürdürmek.

3. Devletin idare şeklini değiştirmek için kuvvet kullanmak, propagandasını yapmak veya bu eyleme katılanları desteklediğini, sempatizanı olduğunu beyan etmek.

4. Yasadışı kurulmuş veya yasal olarak kurulduğu halde yasadışı faaliyet gösterdiği yetkili makamlarca saptanan yerli veya yabancı destek grup, kulüp gibi herhangi bir örgüte üye olmak, ilişki kurmak ve bunu sürdürmek veya bu kuruluşlara yardım etmek.

5. Aşırı sol, sağ ve bölücü akımlara ilişkin suçlardan hükümlü, zanlı veya bu tür akım ve olaylara karışmış olmak.

6. Yabancı bir memlekette doğmuş olmak ve on yıllık geçmişi soruşturması yapılamayacak kadar hayatının büyük bir kısmını o memlekette geçirmiş olmak veya bu nitelikte bir eşle evli bulunmak (teminde güçlük çekilen lisanlarla ilgili görevlere alınacaklar için bu süre Genel Kurmay Başkanlığının izni ile beş yıla indirilebilir.)

7. Yabancı bir devlet uyruğunda olmak.

8. Türk soyundan olmayan, Türklük ilkesine bağlılığından şüphe edilen kimselerle evli olmak.

9. Anne, baba veya büyük ebeveyni, eşi ve çocukları içerisinde:

a) Yıkıcı faaliyetler suçundan hüküm giymiş veya zanlısı kimseler.

b) Türk soyundan olmamak.

c) Tutum ve davranışları ile Türklük ilkesine ve milli şuura bağlı bulunmamak.

d) Geçmiş soruşturması yapılmayacak kadar ömrünün bir süresini yabancı memleketlerde geçirmiş kimselerle evli olmak.

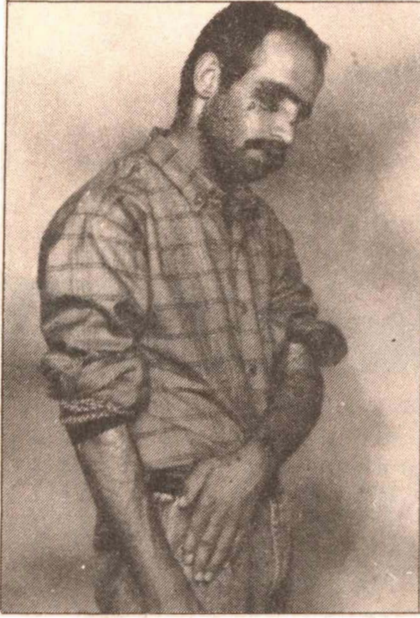
10. Yabancı bir devletin baskısına kapılabilecek niteliklere sahip olmak.

11. Düşman memlekette yakın akrabası veya maddi önemli menfaatleri olmak.

12. Gizli kalmış kanunsuz işler yapmış bulunmak.

13. Uyuşturucu maddeler kullanmak, alkolik olmak, yalancılık, dolandırıcılık, hırsızlık, kaçakçılık, emniyeti kötüye kullanmak ve cinsi sapıklık gibi yüz kızartıcı suçları işlemiş olmak veya bunları yapmaya meyilli olmak. □

SEYİR DEFTERİ

Önce işkence, sonra tımarhane

Abdüllatif Aydın, 1962 Siirt-Eruh doğumlu. Van'da ihracat-ithalat işi yapıyor. Ortağıyla Antep'e deri satmaya gider. Anlaşmazlıkları karakola yansıyınca ilk dayağını orada yer. Van'a geri dönerken Karaçalı Köyü yakınındaki lokantaya uğrar. Lokanta sahibiyle tartışır. Jandarma Merkez Karakolu'na götürülür. İki gün boyunca dipçik, kelepçe, tekme, tokatla dövülür. Dövülme gerekçesi, Eruhlu, dolayısıyla terörist olmasıdır. Abdüllatif Aydın komaya girer. Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne kaldırılır. Oradan Tıp Fakültesi'ne sevkedilir. Beyin kanaması geçirdiği, çenesinin ve dört dişinin kırıldığı saptanır. Tıp Fakültesi'nde doktor jandarmaya ölüm ihtimalinden söz edince, tekrar karakola götürülür. Jandarma, Abdüllatif Aydın'ı Elazığ Akıl Hastanesi'ne gönderir, 007 Hızır Servis ve iki polis eşliğinde.

Akıl Hastanesi'nde ikinci günde Abdüllatif Aydın'ın bilinci yerine gelir. Doktorlara akrabalarının telefon numaralarını verir. Ağabeyi gelip alır.

Abdüllatif Aydın'ın Jandarma Karakolu'nda alıkonulan ihracat belgesi, saati ve değerli eşyaları şimdi ortada yok. Çenesinden ameliyat olduğu için konuşamıyor. Başına gelenleri yazarak anlattı.

FAYSAL DAĞLI

Libya Ataşesi'nden açıklama

2000'e Doğru'da "Libya Dosyası-2/Umut kapısında açlık ve sefalet" başlıklı bir haber yayımlanmıştı. Libya-Türk Ticari Ataşesi Muhammet Haman konuya ilişkin bir açıklama yaptı.

Muhammet Haman, Türkiye ile Libya arasında özel ticari anlaşmalar bulunduğunu, Libya'daki inşaat firmalarının buna uymak zorunda olduklarını belirtti. "Bazı firmalar nedense taahhütlerini yerine getirmiyorlar. Bu nedenle de paralarını alamıyorlar" dedi. Haman, sorunun, devlet güvencesi olmayan işlere girişen kişilerin Türkiye'den işçi götürüp çalıştırmalarından ve işi yarım bırakıp kaçmalarından kaynaklandığını iddia etti. Haman, *2000'e Doğru*'ya haber konusu olan Hüsnü Doğan'ın Libya dosyasını inceledi. İşçi-işveren arasındaki davaların takip edilmesi gerektiğini, ancak bunun Türkiye'den mümkün olmadığını söyledi.

1 EKİM 1989

Özal çam devirdi!

Meclis kürsüsünden Çağlayangil'in dış politikasını eleştiren Özal'ın "Ne de olsa Bursalı" demesi büyük tepkiye yol açtı

Çağlayangil'in cevabı

"Çirkin söz söylemeyi adet edindi"

"Bursalıdır"lardan Özal'a tepkiler

Başbakan Özal'ın, eski Bursa Senatörü İhsan Sabri Çağlayangil'e "Ne de olsa Bursalıdır" sözü, Bursa yerel gazetelerinde büyük tepki gördü.

DYP Milletvekili Cavit Çağlar'ın *Olay* gazetesi, "Kendine gel Özal" başlığı attı. *Olay*'da, Devlet Bakanı Güneş Taner'in babasının 15 ay hiç Bursa'ya gelmeden 'Turizm İl Müdürü' sıfatıyla maaş aldığını da açıkladı. *Olay*, ikinci gün, "ANAP milletvekilleri istifa etmelidir" başlığıyla okurlarının görüşlerine yer verdi. Üçüncü gün, "ANAP Bursa'da zor durumda" başlığı altında, ANAP milletvekilleriyle Belediye Meclis üyelerinin Özal'ı aklama çabalarıyla gülünç duruma düştükleri yer aldı.

ANAP'tan beşinci sıra milletvekili adayı olup kazanamayan Mümin Gençoğlu'nun *Hakimiyet* gazetesi, ilk gün "Özal ayıp etti" başlığı attı. İkinci gün, Özal'ın "düzeltme"sine yer verdi. Üçüncü gün ise, Belediye Meclislerinden çıkan kınama kararını yayımladı.

Ali Osman Sönmez'in *Bursa Hakimiyet* gazetesi, ilk gün olaya yer vermedi. İkinci gün, Özal'ın düzeltmesini yorumsuz yayımladı. Üçüncü gün, Belediye Meclisi kararını büyüttü.

ANAP Yönetim Kurulu Üyesi Nail Yenice'nin *Uludağ* gazetesi olaya, ilk iki gün hiç değinmedi. Üçüncü gün ise, kınama telgrafına itiraz eden ANAP'lı Meclis üyelerinden söz edildi.

Bursa yerel gazetelerinin okur köşelerinde de ilginç görüşler yer aldı: "Ertürk Yöndem'in Haberden Habere programında homoseksüellerle röportaj yapıldı. Aralarında bir tek Bursalı yoktu. Ama dört tane Malatyalı vardı. Biz Malatyalılara bir şey dedik mi?"

Pasaportsuz parti başkanı

Fransa Özgürlük Vakfı ile Paris Kürt Enstitüsü uluslararası konferans düzenledi. Konferansa Sosyalist Parti Genel Başkanı Ferit İlsever de çağrıldı.

Ancak SP Genel Başkanı Ferit İlsever'e İçişleri Bakanlığı bir yıldır pasaport vermiyor. İlsever'in Başbakan'a yaptığı özel başvurusu da yanıtsız kaldı.

SP Basın Bürosu, bir açıklama yaparak hükümetin bu tutumunu eleştirdi. SHP'nin de milletvekille-

Asil Nadir davaları başladı

2000'e Doğru'nun Asil Nadir'le ilgili yayınları nedeniyle açılan davalardan ilki 4 Ekim'de, ikinci de 5 Ekim'de görüldü.

25 Haziran 1989 tarihli 26. sayıdaki "Asil Nadir: Türkiye'yi karıştıran parmak" kapak haberiyle, Asil Nadir kişilik haklarına saldırıldığını iddia ederek 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde 500 milyon liralık tazminat davası açtı.

4 Ekim'deki duruşmada *2000'e Doğru*'nun sahibi Mehmet Sabuncu, Sorumlu Müdür Tunca Aslan ve haberde imzası bulunan muhabirler Adnan Akfırat, İrfan Taştemur yargılandılar.

Dergi avukatları, Asil Nadir'in Türk vatandaşı olmadığını, HUMK'a göre teminat yatırmasını istediler. Teminatın amacı, Türkiye'de Türk vatandaşı olmayan bir kişi dava açarsa ve kaybederse kaçmasını önlemek.

Davacı vekili Baki Özyılmaz ise, Asil Nadir'in hem Türk, hem İngiliz vatandaşı olduğunu iddia etti. Dolayısıyla teminata gerek kalmadığını belirtti. Mahkemeye ikametgâh ve nüfus sureti sundu. *2000'e Doğru*'nun avukatları sunulan ikametgâha itiraz ettiler. Asil Nadir'in gösterdiği adres, geçen yıl boşandığı Ayşegül Tecimer'in Çengelköy'deki yalısı. Çifte pasaportla çifte ikametgâhın ayrı şeyler olduğunu belirttiler.

Duruşma sonunda, Türk-İngiliz anlaşması çerçevesinde Dışişleri Bakanlığı'na, nüfus ve ikametgâh sureti veren mercilere sorulması karara bağlandı. Duruşma 29 Kasım'a ertelendi.

5 Ekim'de de *2000'e Doğru* 16 Temmuz 1989 tarihli 29. sayısındaki "Nadirlerin içi dışı-Şoförü ve fedaisiydim" kapak haberiyle ilgili davanın duruşması yapıldı. Asil Nadir, "Kişilik haklarıma çok ağır biçimde saldırılmıştır" iddiasıyla 500 milyon lira istiyor.

2000'e Doğru'nun Asil Nadir'le ilgili yayınlarından istenen tazminat miktarı şimdilik 5 milyar lira.

rine konferansı yasaklamasını kınadı. Bu tutumu, SHP'nin, Kürtçenin anadil olarak kullanılması için yasa teklifi hazırlamasıyla çelişkili buldu.

GDF Genel Başkanı Özcan istifa etti

Merkezi Almanya'nın Düsseldorf kentinde bulunan Türkiye'li Göçmen Dernekleri Federasyonu (GDF) Genel Başkanı Hasan Özcan, 23 Eylül'de özeleştiri vererek istifa etti.

15 yıldır, Almanya'daki çeşitli kitle örgütlerinde üyelik ve yöneticilik yapan Özcan, daha önce de Federal Almanya Türkiyeli İşçi Dernekleri Federasyonu (FİDEF) Genel Başkanlığı yapmıştı.

Hasan Özcan'ın genel başkanlığından ayrıldığı GDF, 1988 yılında FİDEF ile DİBAF (Demokrasi İçin Birlik Avrupa Federasyonu)'nun birleşmesi sonucu kurulmuştu.

Hasan Özcan, istifa nedenlerinden biri olarak, TKP ve TİP yöneticilerini gösterdi. "TKP ve TIP yöneticileri hemen devreye girdiler. FİDEF-DİBAF birleşme sürecinin tıkanmasının TKP-TİP birliğini de olumsuz etkileyeceği" değerlendirmesini yaptılar. Kendisinin, birlik yolundaki engel olmamak için, diğer demokratik kitle örgütlerinin birleşme sürecine müdahalelerine direnemediğini söyledi.

Hasan Özcan'ın genel başkanlığı sırasında üyelere yapılan haksızlıklara ve yanlış uygulamalara karşı çıkmadığı için özeleştiri yaptı. "FİDEF'i her gün biraz daha TKP'nin paravana örgütü konumuna getiren uygulamalara direnemedim. Direnseydim belki FİDEF Genel Başkanı olarak kalmayacaktım. Ama hiç değilse bugün duyulan üzüntüyü ve utancı yaşamayacaktım" diyor. Özcan, 70 yıllık geçmişin ortaya çıkardığı sorunların yeniden yaşanmaması için direnme ve başkaldırma hakkının kullanılmasının öğrenilmesini ve unutulmaması gerektiğini sözlerine ekledi.

Genel başkanın istifasından sonra GDF üyelerinin örgütün geleceği konusunda görüşlerinin öğrenilmesi amacıyla beş bölgede "Koordinasyon toplantıları" düzenlenecek. Sonuçta ya fesih amacıyla kongreye gidilecek ya da çok sayıda istifalar olacak.

ÜLKÜCÜ ÇALIŞIR AÇIKLADI

"Harp Okulu'nda MHP için kontenjan"

Ismet Çalışır, 76-77 öğretim döneminde Harp Okulu ve askeri okullara öğrenci alımında MHP'liler için kontenjan ayrıldığını açıkladı. Uygulama Türkiye çapında. Öğrenciler, örgüt tarafından belirlenmiş. Çalışır, kendi önerdiği 8 kişinin de o öğretim yılı okula girdiğini söyledi.

"Bakanlıklar MHP'li doldu", "Ülkücüysen Eğitim Fakültesini kazandın say", "Sağlık kolejlerinde ülkücü olmayan var mı?"

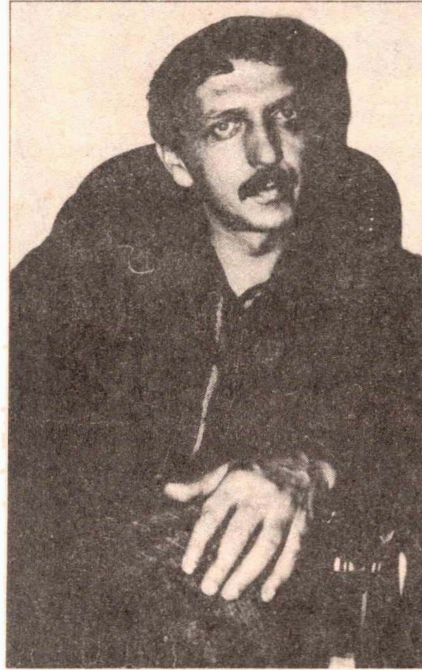
Bunlar '80 öncesinin gazetelerinden birkaç başlık örneği. Yalnız bir eksik var. Onu da MHP'li İsmet Çalışır *2000'e Doğru*'ya açıkladı: "Harp Okullarında MHP için kontenjan ayrılmıştı."

ÖNERDİĞİM 8 KİŞİ DE GİRDİ

Yıl 1976. İsmet Çalışır, o sırada Maraş'ta. Bir gün, onun da içinde bulunduğu ülkücü gruba, Ankara'dan bir talimat geliyor: "Harp okulu ve askeri liselere öğrenci alınacak. Sağlam, adı herhangi bir şeye karışmamış, temiz çocuklardan seçin, isimlerini bildirin." Çalışır, 8 kişinin ismini vermiş. Elbistan'dan 3, Afşin'den 3, Göksun'dan 2, Andırı'dan 1. Önerdiği bu 8 kişi de 76-77 öğretim döneminde öğrenci oluyor. Çalışır'ın ülkücü faaliyette birlikte olduğu Ali Haydar ise, Pazarcık, Türkoğlu ve Merkez ilçelerden, aranan nitelikte kişileri saptamış ve isimlerini bildirmiş. Çalışır, açıklamasında, uygulamanın bütün Türkiye'yi kapsadığını belirtti. Ve şöyle dedi: "Ben isimleri aldım, gereken talimatı verdim. Bizim, Ankara'dan Cabbar'dan aldığımız talimatın hepsini. Talimat şöyle: İmtihandan iki gün önce bunlar Ankara'ya gelecekler. Kendilerine Bahçelievler'de bir ev adresi verilecek. Necati Paşa'nın Hanımı onları alacak ve gereken yerlere götürecek."

Talimatta bir de özel uyarı var: Ankara'ya gelindiğinde kesinlikle parti binasına ve Site Yurdu'na uğranmayacak.

İsmet Çalışır, 1955 Kahramanmaraş doğumlu. 1969 yılında ülkücü oluyor.

İSMET ÇALIŞIR

İlk kez kamp eğitimi görüyor. 1970 yılında, önce Maraş'ın Tekir Yaylası'nda, sonra Adana Yumurtalık'ta. Ama ailesinden gizli. Babasının imzasını taklit ederek izin belgesi getiriyor. Kampa katılabilmenin koşulu bu. Belgede şöyle deniyor: Kampta herhangi bir durum olursa, yaralanma, ölme vb. gibi davacı olmayacağım."

İsmet Çalışır, her ülkücü gibi, kampta, yakın dövüşmeyi, silah kullanmayı, polisten kaçmayı öğreniyor. Sadi Somuncuoğlu'nun teftişinden geçiyor. Ve eylemler başlıyor.

"İÇERİ ATMAYALIM ÇARPILIRIZ"

İlk örgüt aidatı 2.5 lira.

İlk silahı Baretta. Kilis'ten 2900 liraya almış. İlerde iki silahı daha olacak. Kalaşnikof ve Sten.

Yıl 1978. Kırıkhan Çınarlı camisinin bombalanması.

Aslında o gün iki bombalama eylemi yapılacak. Çalışır ile arkadaşı kura çekiyor. Çalışır'a cami çıkıyor.

"Gece 2-3 suları. Caminin bahçesinden girdim. İçeriye atmayalım çarpılırız dedim. Dışarıda camekânlı yer var ya yeşil boyalı, onun dibine koydum."

ALEVİ DEDENİN ÖLDÜRÜLMESİ

İsmet Çalışır Nisan 1978'de cezaevine giriyor. Nedeni bir Alevi dedenin öldürülmesi.

"Ankara, Maraş'ta bir olay olmasını istiyordu. Hasan Hüseyin Akbaş, Necati Şahin Boy ve ben üçümüz, oturduk. Ankara'nın mesajını Necati Şahin getirmişti. Rakımızı içtik. Elimizde, Pordsaid markalı silah var, bir de bomba 4211 Mısır yapısı. Kahveye ateş ettik. Herkes yere yattı. Bu Alevi dede yerde ayağa kalktı. 80 yaşlarında. 8 tane yedi. Adı Hakkı Özkan. Bu olay Alevi Sünni çatışmasının da başlangıcı oldu. Çünkü Özkan, lider pozisyonunda bir adamdı."

İsmet Çalışır olaydan bir süre sonra yakalanınca önce suçunu itiraf ediyor sonra mahkemede inkâr ediyor.

SOYGUN, BASKIN, TAŞLAMA

İsmet Çalışır'ın *2000'e Doğru*'ya açıkladığı öbür eylemleri ise şöyle: Maraş'ta CHP binasının camlarının kırılması, *Cumhuriyet* gazetesinin bürosuna bomba atılması, sol örgütlerin binalarının taşlanması çok sayıda adam dövme. Türkücü Mihrican Gönül'e soygun. Çalışır soygun olayını şöyle anlattı: "Şimdi bu kadının dostu var. Onun damadı bi-

İsmet Çalışır'ın anlattığı eylemlerin biri. MARAŞ

zim arkadaş Yalçın Kapani. Yavuz Kapani'nin kardeşi. O da kaçakçı. Bunlar büyük mafya. Otururken Yalçın'ın nişanlısı 'yahu' dedi 'analığı soysanıza'. Üç gün geçti, kapıyı çaldık. Sabah saat 9.30. Annesi açtı kapıyı. Mihrican hanımı sorduk, yatıyor dedi. O ara silahı çıkarıp dayadık kadına. 3 kişiydik. Kadını yere yatırdık ağzını bantladık, ellerini ayaklarını bağladık. Gittik odaya, Mihrican hanım yatağında yatıyor. Silahı dürttüm. 'Bana bir şey yapmayın' diye yalvardı. Mücevher kutusunu, parasını çıkardı. 6.5 milyon kadar döviz çıktı. Alıp çıktık."

Bir başka eylemi Konya Cezaevine baskın.

"Mehmet Ateş diye bir arkadaşımız vardı. Onlar bizi kaçırın diyorlardı. İşte gardiyanların da parmağı vardı. Dışarıdan ateş ettik dikkatler dağıldı. Duvarlara ateş ediyoruz, jandarmayı korkutmak için. Hepsi yere yattı. İçerdekiler gardiyanlarla işi bağlamışlar. Öbür taraftan atladılar. Kaçanlardan bir kısmı yakalandı. Biz alacaklarımızı aldık."

İsmet Çalışır eylemleri ikiye ayrıyor. Bir karşı tarafa yönelik olanlar bir de kendileri için yaptıkları yanıltıcı eylemler. O türün birkaç örneği: MHP milletvekili Yusuf Özbaş'ın yazıhanesinin bombalanması.

Milletvekilliğinden önce. Sağlık Müdürü Erdem Gürün'ün evinin kurşunlanması. Kendisi kurşunlatıyor, sağlık müdürü olabilmek için. Şöyle açıklıyor Çalışır: "O zaman sağlık bakanı, Cengiz Gökçek. Ona, ben de ülkücüyüm, MHP'liyim bak evim bile kurşunlandı intibaını verebilmek için kurşunlatıyor. Biz kurşunladık. Bir ay geçmeden de Sağlık Müdürü oldu."

Bir de örgüt içi sorunları çözme amacıyla yapılan eylemler var: "Şimdi, Ülkü Bir'de hizip vardı. Birbirlerine küstüklerinden, teşkilata gelip gitmiyorlardı. Birbirlerinin aleyhine atıp tutuyorlardı. Bunları barıştırmanın tek yolu, bunlara karşı bir saldırı olması. İki öğretmeni gece yakaladık dövdük. Biri bir taraftan, biri bir taraftan. Bunlar sabah teşkilata geliyor. Ya bizi dövüyorlar, niye ilgilenmiyorsunuz diye şikâyet ediyorlar. Büyük Ülkü'nün cevabı şu: Siz birbirinize sağlam olursanız, kimse bir şey yapamaz.

Başkanlık çekişmesi var. Çekişip duruyorlar. Salladık bombayı. Büyük gürültü koptu. İkinci gün baktık hepsi Ülkü Bir'e doluşmuş. Korku başladı ya. Ortak bildiri yayımladılar. Komünistlerin saldırısı başladı diye."

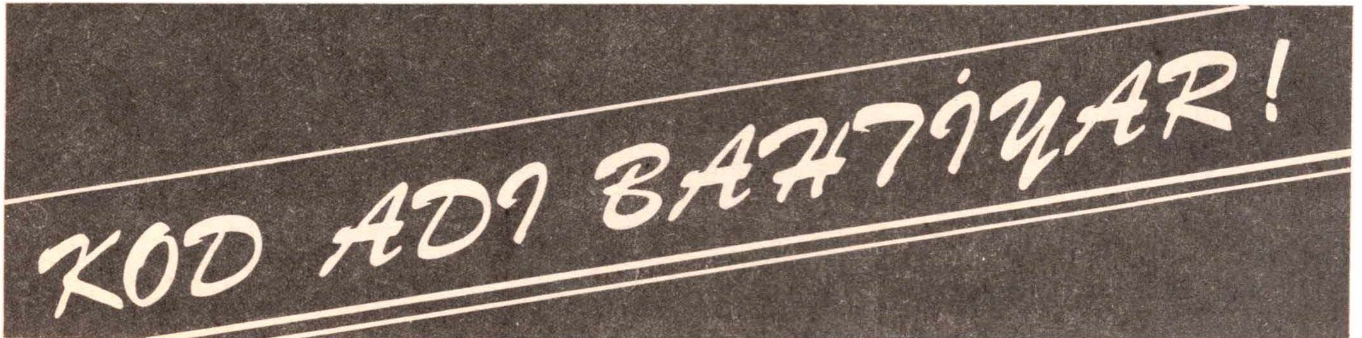
"HAPİSTEN ÇÖP BİDONLARINDA KAÇTIM"

İsmet Çalışır 16 Nisan 1978'de cezaevine girdikten sonra 80 Haziran'ında 11 arkadaşıyla birlikte kaçıyor. Çöp bidonlarında ve gardiyanların yardımı ile. 31 Mart 1981'e kadar sürüyor kaçaklık. Maraş Yapı Kredi Bankası 2. Müdürü olan ağabeyi Erdoğan Çalışır'ın ihbarıyla yakalanıyor. İsmet Çalışır, ağabeyinin solcu olduğu için kendisini ihbar ettiğini söylüyor.

Çalışır kaçış olayını şöyle anlattı: "Ülkücü bir gardiyan vardı, Mehmet Güngör. Cezaevinde her akşam çöp dökülür. Toplam 6 bidon. Adama dedik ki sen becerirsin bu işi. Çöpü gardiyanlar götürüyor. Tamam dedi. Teker teker hepimizi taşıdı. Seyfi Akmanoğlu adlı bir arkadaşı gönderdik önce. Sonra Urfa'dan Sami Kasaroğlu. 1. gün 4 kişiyi gönderdik. Bunlar çöp gibi dışarı döküldüler. Hava kararınca da tel örgüden çıkıp gittiler. 2. gün bir 3 kişi daha gönderdik. Cezaevi başkanı olduğumuz için biz çıkamıyoruz. Bu arada sürekli çatışma var, sayım yapılamıyor, gardiyanlar içeri giremiyor. 3. gün baktık ortaya çıkacak, biz 4 kişi başkanlar olarak ilk biz çıktık."

İsmet Çalışır, o olayda ellerinde 6 adet silah olduğunu söylüyor. Silahlar cezaevine baklava kutusunda ya da lahananın içinde giriyor.

1981'de yakalandıktan sonra, 1987'ye kadar cezaevinde kalıyor İsmet Çalışır. *2000'e Doğru*'nun kapısını çaldığında, arkada kalan bir dizi eylemi artık çok farklı değerlendiriyordu. □

RÜZGÂRGÜLÜ

Silvan'da polis konçertosu

17 Eylül Pazar günü Silvan'da oynanan Silvanspor-Batman Belediyespor maçından Silvanspor mağlup ayrıldı. Maça Batman Belediyespor taraftarları da gelmişti. Maç bitiminde polis, ev sahibi takım izleyicileriyle, konuk takım izleyicileri arasında kavga çıkmaması amacıyla kordon oluşturdu.

Tribünlerdeki polisler de, izleyicilerin bir an önce çıkması için coplarını kullanmaya başladılar. Coplara hedef olmak istemeyen izleyiciler kaçışmaya başladı. Bu izdihamda, kordon oluşturmuş polislerden birinin dengesi bozulup yere düşünce, ayak altında kalıp ezilmemek için, silahını çekip havaya ateş etti.

Ne olduysa o anda oldu. Stadın çevresindeki bütün polisler silahlarını çekip, ne olduğunu anlamadan ateş etmeye başladılar. Halk canını kurtarmak için sokak aralarına kaçtı. Polis şefleri telsizlerle konuşurken, polisler ateş etmeye devam ediyordu. Kahve önlerinde oturmuş vatandaşlar içeri giriyor, esnaf kepenklerini indiriyor, anneler çocuklarını evlerine sokuyor, velhasılkelam ortalık savaş meydanına döndü.

Ortalık yatışınca polisler birbirlerine ne olduğunu sormaya başladılar. Durum anlaşılınca, yerden toplayabildikleri mermi kovanlarını toplayıp, "savaş meydanından" ayrıldılar.

BİR NOKTA

• Dürbünle ya da dürbünün tersiyle âşık olmalardan söz edince, Muzaffer Buyrukçu'nun yakın arkadaşı Dr. Halil İbrahim Bahar hemen atıldı: "Buyrukçu, sadece dürbünün tersiyle değil, mikroskopla da âşık olur. Mikroskopla üç yaşındaki kızı 38 yaşına getirerek âşık olur."

Ah bir Cumhurbaşkanı olsam!

1 İhsan Doğramacı İstanbul Üniversitesi'nin açılışı için Evren'i bekliyor. Evren geç kaldı.

2 Evren hâlâ gelmedi. Doğramacı içeri girmiş, derin hülyalara dalmış. Herkesin gönlünde bir aslan yatarmış. Tam da Cumhurbaşkanlığı seçimleri arifesi. Kör şeytan insanın aklından neler geçmiyor ki!

Hitler hürriyetten yanaymış!

Özal: "Karayolu hürriyeti temsil eder. Karayolu ile gidenler istedikleri yerde inebilirler, binebilirler. Aşırı sol çevreler hep demiryollarını arzu ederler ve savunurlar. Demiryollarını ideolojik olarak düşünürler. Demiryolu sisteminde insanları kontrol etmek daha kolaydır. Hitler bile hep otoyol yapmıştır."

Fotoğraflar: HAKAN BAYHAN

Bu adamlar ne yapıyor?
Neyse ki, burası Emniyet binası filan değil de insanın aklına kötü şeyler gelmiyor. Yer İbrahim Paşa Sarayı, Foto muhabirleri İznik Çinileri Sergisi'nin açılışını yapmak üzere gelen Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek'i görüntülemeye çalışıyorlar.

İçişleri Bakanı neden sessiz?

Son günlerde çok kişinin dikkati bir konuya yöneldi: "Bizim İçişleri Bakanı Abdulkadir Aksu niye hiç televizyonda konuşmuyor?" Evet, hemen her gün haberlerde karşımıza çıkan Bakan bir kere olsun kendi sesi ile duygu ve düşüncelerini ifade etmiyor.

Herhalde bundan sonra da Bakan Aksu'yu kendi sesinden dinleyemeyeceğiz. Çünkü Abdülkadir Aksu, Kürt. Türkçeyi bozuk bir şive ile konuşuyor. Eee, koca devlet, hem de televizyon da, Kürt olduğu hemen belli olan Bakan'ı konuşturur mu?

KELAMA SELAM

"Noriega'nın hâlâ devrilememiş olmasından üzüntü duyuyorum."

ABD Başkanı G.BUSH

Kürtlerin adayı Hasan Celal Güzel mi?

Nizip'te yayınlanan yerel *Amaç* Gazetesi, geçenlerde ilginç bir manşet attı: "Güneydoğu'nun adayı Hasan Celal Güzel"

Eee, son günlerde ANAP'ta Özal'dan sonra genel başkanlık koltuğunu kapma mücadelesi hızlandı. Şimdilik beş isim üzerinde duruluyor. Bunlardan biri Hasan Celal Güzel. Nizip'deki "yandaşları" eski Bakan'a herhalde bir jest yapmak istediler. Belki de ANAP'a bir uyarı: "Bakın bizim adayımız Hasan abidir, aman bir yanlışlık olmasın".

Ancak kiminin aklına da "güneydoğu" deyince Kürtler geliveriyor, ve bu işte biraz gariplik seziliyor.

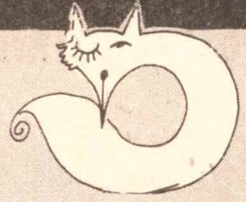
Gonzales ölümden döndü

Gonzales bir kedi. Yediği tavuktan zehirlenip ölümden kıl payı kurtulan bir kedi. Gonzales'in sahipleri Bahçelievler'de bir kasaptan aldıkları tavuğu yemeden önce, birazını Gonzales'e veriyorlar. Gonzazales de tavuğu yiyor ve kusmaya başlıyor. Gonzales'in durumunu görünce sahipleri tavuğu çöpe atıyor. Peynir ekmeğe talim ediyorlar. Son günlerde gıda denetimlerinin sıklaşmasıyla kapanan yerlerin sayısı artıyor. İnsanlar yedikleri her şeyden huylanıyor oldular.

Hadi insanların hakkını belediyeler koruyacak diyelim, ya herkes evindeki hayvanı kobay olarak kullanmaya kalkarsa onlarınkini kim koruyacak!

SELİM USLU

Benim adayım: Hamza Şahin

İşin aslı şöyle: Emekli general dostumuzla oturuyoruz. Ben ona, "Cumhurbaşkanı kim olur?" diye soruyorum. Soru henüz boşlukta asılı duruyor. Hamza Şahin giriyor içeri, bizim fotoğrafçı arkadaş. Generalin gözü Hamza'ya takılıyor. Bayağı alıcı gözle inceleyince, ben çok yükseklerden düşüyormuşum gibi bir duyguya kapılıyorum. "Gitti bizim Hamza" diyor içimden bir ses. Bu sese generalinki karışıyor: "Bu çocuk neden olmasın?" "Çocuk" demesi sözün gelişi. Hamza tam tamına 29 yaşında. Cumhurbaşkanının, 40 yaşını doldurmuş olanlar arasından seçileceği gibi ayrıntılara takılmayalım şimdi. Onları sonra hallederiz.

Düşündükçe aklım yatıyor. Hamza'nın özellikleri tam da oturuyor Çankaya'ya. Özellikleri oturuyorsa kendisi neden oturmasın?

Bir kere ordu içi klikleşmelere bulaşmışlığı yok. Ne Uruğ-Öztorun sorununa taraf oldu, ne de Doğan Güreş'in atanmasında kılını kıpırdattı. Bu durumuyla arkasında ordu desteği bulunmadığı düşünülebilir. Kanımca böyle bir düşünce yanlış olur. Çünkü arkasında bir desteğin bulunmayışı, o desteğin yerleşebileceği yerin boş durmakta olduğunu da gözler önüne serer. Davetkâr bir biçimde üstelik. Bütün kliklerin yarışırcasına doldurmak isteyeceği bir boşluk.

Hamza, pür sivil bir yurttaş. Antimilitaristler, sivil toplumcular, yeşilciler, marjinaller için bulunmaz bir cumhurbaşkanı adayı. Eline silah almamış daha. Şimdi Hamza dışındaki adaylar en azından yedek subaylıkları sırasında bulaştılar askerliğe. Hamza ise askerliğini yapmadı daha. Ama yapacak! İşte bu da onun, askerler tarafından desteklenmesini sağlayacak bir başka özelliği.

Hamza, partiler üstü bir kişilik. Şu veya bu partiden istifa edip tarafsızlık rolü oynamasına gerek yok. Seçimlerde oy bile kullanmamış. Ama ceza da almamış bu yüzden. Sabıkasız.

Erdal İnönü'nün dediği gibi, "Bütün millet tarafından benimsenecek saygın bir kişiliği" var. Diğer adaylarla karşılaştırınca kesin böyle. En kabadayı aday Özal değil mi? Arkasındaki destek düşmüş yüzde on beşlere. Hamza Ankara büromuzun çalışanları dışında kimse tarafından bilinmiyor. Tanınmaması iyi. Çankaya'da tanınınca herkes tarafından sevilir.

Kenan Paşa'yı düşünelim şimdi. Ne diyor: "Ben görevi bulmadım. Görev gelip beni buldu". Gerçek bu işte. Görev dediğin ortalıkta dolaşır durur. Olanaksız aşkını yaşamının neresine koyacağını düşünür gibi, boş bakışlarını insanların üstünde gezdirir. Sonra birisi çarpar gözüne. "Sen gel bakiim" der. Haydi Çankaya'ya. Oysa Hamza, görevi şimdiden kabul ediyor. Büyük adamdan daha avantajlı bir noktada.

Avrupa tarafından tanınmıyor Hamza. İyi ki tanınmıyor. Özal tanındı da ne oldu? Jivkov'u alalım şimdi. Hamza olunca Çankaya'da nasıl düşünecek? "Yahu bu Hamza'yı hiç tanımıyoruz. Böyle adamların sağı solu belli olmaz". Sonra dizini büküp oturacak tanıyana dek. O zamana kadar, atı alan Üsküdar'ı geçecek.

Bazı zaafları yok değil adayımın. Örneğin şu yaş sorunu. Buna ek olarak askerliğini yapmamış oluşu, üniversitedeki takıntısı. Anayasa 40 yaşını bitirmiş, üniversite mezunu istiyor. Sunay'ın asker elbisesini çıkarıp sivil olması, sonra senatör olup parlamentoya girmesi, sonra seçilip Çankaya'ya çıkması kaç saat sürdü? Bu devlet isterse gemilerinin yelkenlerini atlastan yaptırır. Sıraya girip mahkeme huzurunda yaş büyüttürecek değil Türkiye'nin Cumhurbaşkanı. O, bizim gibi sıradan faniler için.

Ciddi bir sakınca Hamza'nın sınıf kökeni. Hamza Şahin Silifke'nin köylerinden geliyor. Dolayısıyla Çankaya'nın çimenlerine bakıp, "Bunlar böyle boşuna sararıp gitmesin, getirin beş-on koyun keçi, güdelim" diyebilir. Aklıma gelen şeye ben de güldüm şimdi. Ne hoş bir hobi olur çobanlık cumhurbaşkanı için oysa. Basbayağı üstünlük bu Hamza için. Cumhurbaşkanı dediğin insanın çılgınca hobileri olmalı. Boğaz kıyılarından piyasanın on,da biri fiyatla daireler almalı; özel sektöre yüksek düzeyde istihbaratçı damatlar yetiştirmeli... Sonra Deli İbrahim örneğin. Adam padişah ve havuzdaki balıklara altınlar atıyor. Padişah dediğin, kral dediğin, cumhurbaşkanı dediğin çılgın olmalı. Olağanüstü olmalı: Olağan adamların anlamayacağı kadar.

Bir de Hamza milletvekili değil. Dolayısıyla 90 imzalı bir önerge gerekiyor aday olabilmesi için. Boşuna mı övdük bu kadar? Elbette ülkenin menfaatlerini düşünen 90 kişi çıkacak parlamentodan.

Hamza'ya bir kez daha soruyorum yazıyı bitirince. "Bak" diyorum, "Yayımlandıktan sonra geri adım atmak ayıp olur." Yanıtı aynen şöyle: "Bu aşamada konuşmak istemiyorum abi." Havaya girmiş bile.

KOLTUKLAR NASIL SARARIYOR?

Seçim hileleri ve önlemler

Eskiler anlattı. Mezarlığın ölü listesinden sendika üyesi. Otobüste seçim yaptı muhalifler durakta kaldı... Adı geçen sendikacılar hâlâ yerinde. Bu hafta yoğunlaşan genel kurullarda hesaplaşma yaşanacak. Hileyi tutturan henüz ayakta. Hukukçular işçileri uyardı: Haklarınızı bilin, sonuna kadar kullanın.

"1977'de Şekerbank-İş'te örgütleniyoruz. Yönetimdeki sağcıları devirmeye çalışıyoruz. Olağanüstü kongre için beşte bir üye çoğunluğunun imzasına gerek var. Yönetime muhalif çok, ama bir türlü beşte bir imza toplayamıyoruz. Bunun sebebini araştırdık. Sendikanın üyesi nasıl sürekli artıyor, neden bir türlü beşte biri sağlayamıyoruz diye. Sonunda öğrendik. Sendika başkanı biz imza topladıkça, yeni 'üye' kaydediyor! Ama nereden? Karşıyaka Mezarlığı'ndan ölülerin listesini bulmuş, imzalar geldikçe ölü şahısları 'üye' yapmış.

Eski sendikacılar, işçilere hiç de yabancı olmayan, ama işin içinde olmayanlar için akıllara durgunluk verecek bu hileleri *2000'e Doğru'*-ya anlatırken isimlerinin yayınlanmamasını şart koşuyorlar. Neden mi, sözkonusu olaylarda adı geçen "sendikacılar" hayatta, üstelik koltuklarında oturmaya devam ediyorlar!

"CİN GİBİ" HİLELERE BİR KAÇ ÖRNEK

"Üç yıl önceydi. Harb-İş'in Kayseri Şubesi'nin kongresi yapılıyordu. Kenan Durukan, divan başkanlığına aday. Ama muhalefet istemiyor, güçleri de var. Ne olacak derken, kongreyi izleyen bir albay çıktı, muhalefete bağırdı: 'Bugün sendika başkanına saygısızlık yapan, yarın komutanına da saygısızlık yapar!' Albayın gayretiyle kongre yarım kaldı, ertelendi. Sonra, Durukan ekibi kazandı."

"Yol-İş'in bir şube başkanı. Yılların sendikacısı. Kendisine karşı büyük bir muhalefet var. 'Arkadaşlar' diye başlıyor, 'beni seçmeyecekseniz, bunu ima edin, ben anlar çekilirim. Mesela, ben konuşma yaparken yavaş yavaş salondan çıkın.' Delegeler birer ikişer salondan çıkmaya başlıyorlar. "Salonda dörtte bir çoğunluk kalmıştır. Sendika başkanı salona bakar, 'Kapıları kapatın' der, kalan delegelerle 'seçim' yapılır, başkan yine kazanır!

"Sendikacı kongre yapacak. Ama muhalefet var. Koltuğunu nasıl koruyacak. Yasaları karıştırıyor, aklına 'cin gibi' bir fikir geliyor. Yasada kongrenin 'kapalı bir yerde' yapılacağı söyleniyor. Ama bu 'kapalı yer'in tanımı yok. Kendi delegelerini topluyor, hükümet komiserini de çağırıyor. Bir otobüse biniyorlar. Otobüs kongre salonu oluyor, muhalefet durakta kalıyor!"

KOLTUKLAR "SAĞLAM KAZIĞA BAĞLANIYOR"

Eskiden en geçerli yöntem delege satın almaktı. Bu, parayla ya da içki masalarındaki sohbetlerde oluyordu. 12 Eylül'den sonra ise, buna gerek kalmadı. Artık sendika yönetimleri, işyeri delege seçimlerinde koltuklarını "sağlam kazığa bağlıyorlar". Çünkü işyeri delege seçimlerinde yapılan hilelere karşı hak aramak isteyenler görevli makam bulamıyorlar.

12 Eylül'ün, 5 Mayıs 1983 tarihinde kabul edilen 2821 sayılı sendikalar yasası, sendika genel kurullarının oluşmasına ilişkin 10. maddeyle, üyesi 500'ü aşan şubelerde delege sistemini zorunlu hale getirdi. Delege seçimi de şube ve merkez genel kurullarında olduğu gibi 14. maddede belirlenen esaslara göre, yani, yargı gözetiminde yapılır hükmü getiriliyordu. Üç ay sonra 28 Ağustos 1983 tarihinde bu hüküm değiştirildi, yargı gözetimi kaldırıldı.

1983'ten sonra Dok Gemi-İş Sen-

İşçiler yaşadıkça öğrendi sendikacı hilelerini. Gelişmeler, bıkkınlığın yerini kararlılığın aldığını gösteriyor

dikası Yönetimi her şubede bir değil, bir kaç hileye başvurdu. İşçiler de boş durmadı. Onlarca dava açıldı. İşçiler ilçe seçim kurullarına dava açıyor, ilçe seçim yetkisizlik kararı veriyor; iş mahkemelerine başvuruyor, mahkeme yetkisizlik kararı veriyordu.

Oysa 10. maddedeki değişiklik *yargı gözetimini* kaldırıyordu, *yargı denetimini* değil.

TEK GIDA 4. NO.LU ŞUBE İPTAL DAVASI DEVAM EDİYOR.
Marmara Bölge'ye bağlı 11 şubeden ayakta kalan tek sarı şube, her tasarrufu hile.

Dok Gemi-İş'in Pendik, Boğaziçi ve Alaybey Tersanelerinin 1986 delege seçimleri, ilçe seçim kurullarınca iptal edildi. İptal edilen seçimin delegelerinin seçtiği şube yönetimleri ve üst kurul delegelerinin seçtiği genel merkez yönetimi, 1989 genel kuruluna beklenmedik bir hileyle gitti. İşyeri delege seçimini ünite esasına göre, bir işyerinde çalışan işçileri üç-dört listeye ayırarak yaptı. Bu arada ne üretim birimi, ne de üretim yeri ilkesine uyulmamış, muhalefetin delege adayları tek listede boğulmuştu. Seçilmeleri imkansızlaştırılmıştı. Muhalefet, boykot kararı aldı. Seçimler tamamlandığında, devam eden bir önceki Pendik Şube kongresi ve Genel Kurul'un iptali davaları düşmüş olacak.

1989 delege seçimlerinde bir çok işyerinde işçiler yönetimlerin delege seçimlerinde başvurduğu hileleri aşmayı başardılar. Harb-İş İstanbul Şubesi'ne bağlı Taşkızak Askeri Tersanesi' işçileri, demokratik bir seçim yaptırmak için üretimden gelen güçlerini kullandılar, üç saat grev yaparak seçimi ertelettiler. Yinelenen seçimde yüzde 90 oy alarak zafer kazandılar.

HİLE NASIL ÖNLENEBİLİR?

Delege seçimlerindeki hilelerin önlenmesinde çeşitli çözüm önerileri var. İlk akla gelen, işyeri delege seçimlerinde hakim bulunması, yani *yargı gözetimi*. Ancak kimi işçi önderleri bu yolu güvensiz buluyorlar; işçinin kendi oyuna sahip çıkması gerektiğini, işçi o bilinçte değilse yargı gözetiminin de faydasız olacağını düşünüyorlar. Bir öneri, kon-

SENDİKA SEÇİMLERİNDE HİLELER

1- Delege seçimi zamanından çok önce ve aniden yapılır; seçim tarihi üyelere önceden bildirilmez. Hiçbir seçim hazırlığı yapmayan muhalefet, bir sabah işyerinde seçim sandıklarıyla karşılaşır.

2- Üye işçilere sendika tüzüğü ve seçim yönetmeliği verilmeyerek haklarını bilmesi engellenir.

3- Seçim günü oy kullanacak üye sayısı ve listesinin, delege sayısı ve aday listesinin, itiraz ve düzeltmelere fırsat verecek kadar bir süre önceden işyerlerine ve sendika şubesine asılması gerekir. Bu süre genellikle 15 gündür. Şube yönetimi bu süreyi tanımaz. Böylece listede adı yer almayan işçinin oy kullanmasını engeller. Delege aday listesinde adı yer almayan işçinin seçilme hakkını elinden alır. işyerinden çok önce ayrılmış, istifa etmiş, emekli olmuş ya da ölmüş olan üyelerin ismine listede yer verir. Bu oylar yönetim için "çantada keklik"tir. Tüzük ve yönetmelikte yer alan, delege sayısının işyeri üye sayısına göre belirlenmesi kuralına uymaz. Muhalefetin güçlü olduğu işyerlerinin delege sayılarını düşük tutar, yönetimin güçlü olduğu işyerlerinin delege sayısını yüksek gösterir. Sendika şubesine üye işçilerin toplam sayısı işçilere bildirilmediği için, yönetim delege sayısını verir.

Listeler asılmadığı için muhalif üyelerin bu tür usulsüzlüklerden seçim gününden önce haberdar olmasına imkan yoktur. Usulsüzlüğün bir tutanakla tesbitinden başka yapacak bir şey yoktur.

4- Yönetim, işyerinde çarşaf liste yerine "ünite esasına" göre birden fazla listeyle seçim yapar. Bunu yaparken üretim birimini veya üretim yerini dikkate almadan, listeler öyle bir ayarlanır ki, muhalefetin muhtemel adayları bir listede boğulur, seçilmeleri imkansızlaştırılır. Aynı ünitede, aynı tezgahta çalışan iki işçi, farklı listede yer alır.

5- Yönetim, seçimlerden bir süre önce muhalif işçileri ve işçi önderlerini sendikadan ihraç eder.

6- Yönetim, işten attırma tehditiyle muhalefetin delege adaylarını adaylıktan alıkoyar.

7- İşyeri delege seçimleri hiç yapılmaz, şube yönetimi delegeleri atar.

8- Sandık ve sayım kurulları yönetim tarafından, tamamı yönetimin seçilmesini gözeten kişilerden oluşturulur. Bu, seçim sırasında el çabukluğuna dayanan sayısız hileye imkan verir.

9- Seçimlerin "gizli oy açık sayım" ilkesine uyulmaz. Çoğunlukla kapalı bir mekanda veya şubede işçilerin gözünden uzak bir yerde yapılır. Burada oylar değiştirilir. Hatta sandığın tümden değiştirildiği bile olur.

10- Yönetim işyerlerini bir şubeden diğerine bağlayarak ve şube feshederek muhalefetin gücünü zayıflatmaya çalışır.

11- Seçim ve oy sayımı sırasında kaba kuvvete dayanarak her türlü yolsuzluk yapılır. Bilek yarışını, muhalefet genellikle bu tür tedbirlere hazırlıklı olmadığı için, yönetim kazanır.

federasyon düzeyinde veya idari bir tasarrufla, bütün sendikaların uyacağı demokratik bir delege seçim yönetmeliği çıkarmak. Petrol-İş İstanbul Şube Başkanı Fikri Sarıkaya, işyeri sendika temsilcilerinin bile seçimle gelmediği mevcut sendikal yapı içinde, delege seçimlerinin demokratik olmasının beklenemeyeceğini söylüyor. Delege seçimlerinin 50 işyerinde birden aynı gün yapıldığı bu şubede, şube yöneticileri işyerlerine bile gitmiyorlar, seçim, işçilerin oyuyla gelmiş olan temsilciler eliyle yürütülüyor.

Av.Mebuse Cinmen, işçiler haklarını bildiği ve ısrarla üzerine gittiği taktirde, mevcut yasal düzenlemelerle de işçilerin oylarına sahip çıkabileceğini, anti demokratik seçimleri iptal ettirebileceğini belirtiyor.

575 İŞÇİYE 20 DELEGE, 180 İŞÇİYE 23 DELEGE

1989 işyeri delege seçimlerinde sarı sendikacıların başvurdukları hilelere ilişkin onlarca örnek olay gösterilebilir.

Tek Gıda-İş Marmara Bölge'ye bağlı 5 no.lu Şube, eski yöneticilerin elinde kalan tek şube. Bölgeye bağlı 11 Şube var. 14 no.lu şubeye bağlı 14 işyerinden 10'unda seçim yapılmadı. Delegeler şube yönetimi tarafından atandı. Şube, işçilerin tüm ısrarına rağmen üye sayısını ve listesini işçilere vermedi. 2800 olan üye sayısını 4500 göstererek 125 olması gereken şube delegesi sayısını 150'ye çıkardı örneğin delegelerin seçimle geldiği 575 işçi çalışan Bomonti Bira'ya 20 delegelik verirken, 180 işçinin çalıştığı Evyap Sabun'da 23 delege atadı. 29 Nisan'da yapılan şube kongresi öncesi delege listeleri asılmadığı için, işçiler noter getirerek tesbit yaptılar. Ama ilçe seçim kurulu, işçilerin itiraz dilekçelerine, seçimin "yönetmeliğe uygun" olduğu şeklinde yanıt verdi... Birçokları gibi Tek Gıda-İş Marmara Bölge 4 no.lu Şube Kongresi de mahkemelik.

Av. MEBUSE CİNMEN:

İşçi haklarını bilmeli

—2821 sayılı yasanın 10. maddesi, işyeri delege seçimlerinde yetki kargaşası yaratıyor ve çoğu zaman işçiler haklarını bilmiyorlar. Anti-demokratik bir uygulamayla karşılaşan bir işçi ne yapabilir?

— Yasa, işyeri delege seçimlerinde yargı denetimini öngörüyor. Delege seçimine kadar yapılan bütün usulsüzlüklerde şubenin bulunduğu ilçe seçim hakimi yetkilidir. Yalnız, yasa yargı gözetimini öngörmez. Bu nedenle seçim sırasında yapılan usulsüzlükler ilçe seçim hakiminin yetkisinde değildir. Seçim sırasında usulsüzlükler ancak işçilerin oylarına sahip çıkmasıyla önlenebilir.

Şube Genel Kurulu öncesinde delege listelerinin asıldığı andan itibaren, o ana kadar yapılan -seçim sırasında yapılanlar hariç- bütün usulsüzlüklerle ilgili olarak ilçe seçim kuruluna itiraz edilebilir.

Delege seçimlerinden sonraki şube genel kurulları ve merkez genel kurullarıyla ilgili usulsüzlüklerde iş mahkemeleri yetkili. Ancak delege seçimlerinde öyle usulsüzlükler olabilir ki, bunlar şube genel kurullarını etkileyecek düzeydedir, daha o andan itibaren iş mahkemesinin görevine girer.

Öte yandan, merkez yönetimlerinin, bir işyerini bir şubeden alıp, başka bir şubeye bağlamak gibi haksız tasarruflarından dolayı, Medeni Kanun'un ikinci maddesine dayanılarak iş mahkemesine dava açılabilir. İkinci madde, "hiç kimse, hakkını başkasının hakkını ortadan kaldırmak için kullanamaz" der.

— Harb-İş şube yönetmeliğinin 16. maddesi şöyle: "İstanbul Şubesi Başkan ve Mali Sekreteri kara işyerlerinden, Diğer İkinci Başkan ile Genel Sekreteri deniz işyerlerinden" seçilirler.

— Bu madde, çok açık bir biçimde seçme seçilme hakkını gaspediyor. Hakkın özünü ortadan kaldıran hükümler yok sayılır. Üyeler, bu ve benzeri hükümler yokmuş gibi aday olabilir ve oy kullanabilirler.

— Delege seçim yönetmeliklerinde yer alması gereken, demokratik bir seçim için "olmazsa olmaz" hükümler saptayabilir miyiz?

— Şubelerin kapsamındaki işyerlerinin belirlenmesinde coğrafi bir ölçü ya da referandum ilkesi. Şube ve genel merkezlere, seçimlerden önce üye ve delege sayılarıyla isim listelerini açıklama zorunluğu. Üye-delege oranları, tüzükte formül olarak yer almalıdır. Sandık kurullarının seçimle belirlenmesi. Delege adaylarının "çarşaf listede", soyadı sırasına göre yer alması.

Doğrusu, idari bir tasarrufla, ülke çapında genel bir seçim yönetmeliğinin çıkartılmasıdır. Herkes uymak zorunda olur, işçi dışarıdan satın alabilir; işçinin haklarını bilmesi engellenmemiş olur. □

HARB-İŞ'TE KOLTUK TELAŞI

Harb-İş İstanbul Şube yöneticileri işçilerin bir çok işyerinde aştığı seçim hilelerinden sonra, Şube Kongresi için tedbir alıyor. Genel Merkez daha önce şube yönetmeliğinde yapılan değişiklikle yönetim kurulu adaylarının hangi işyerlerinden olacağını belirlemişti! Bu kez de 7 Ekim'de yapılması gereken Kongre 28 Ekim'e ertelendi. Şube Kongresinde yetkili olan Eminönü İlçe Seçim Kurulu'nun, emekliliği gelen şu andaki üç yöneticinin adaylığını kabul etmediği belirtiliyor. Şubeyi başka bir ilçeye taşınmış göstererek, o ilçenin ilçe seçim kurulunun gözetiminde seçim yapmak, sarı sendikacıların çeşitli vesilelerle başvurdukları hilelerden biri.. □

RUHSAR ŞENOĞLU/ HİKMET ÇİÇEK

SOSYALİST PARTİ'NİN TÜRK-İŞ POLİTİKASI

"Bahar dalgasının önderleri Türk-İş yönetimine!"

"Kökten çözümlere ihtiyacımız var. Uzlaşmalarla, pazarlıklarla oluşturulacak sendika yönetimleri sınıfa bir şey veremez."

2000'e Doğru Yazıişleri Müdürü Hüseyin Karanlık, Pendik Tersanesi işçisi, SP Genel Başkan Yardımcısı Zeynel Coşar'la, Sosyalist Parti'nin Türk-İş politikası konusunda görüştü.

— Sosyalist Parti'li işçiler, sendikacılar, işçi hareketinin durumunu nasıl görüyor, nasıl değerlendiriyorlar?

— Türkiye'de düzen partilerinin, egemen sınıfların kriz karşısında çözüm önerileri yok, çıkmaz içindeler. 50 milyar dış borcun yükü halkın sırtında. Cumhuriyetin temel taşları, halkın malları emperyalizme peşkeş çekiliyor. Doğu'da devlet baskısı milli zulme dönüşmüş. Muhalefetin, cumhurbaşkanlığı, erken seçim için ciddi önerisi, alternatifi yok.

Bütün burjuva çözümlerinin tükendiği; zulme, baskıya karşı ayağa kalkan, dipdiri, canlı, geleceğin temsilcisi emekçi çözümlerini gündeme geldiği bir süreçteyiz. Sınıfın önümüzdeki dönem oynayacağı rol tayin edicidir. Bu nedenle 1.5 milyon üyeli Türk-İş Kongresi önemli.

Türk-İş yönetimi, bütün çürümüşlüğü, kokuşmuşluğuyla, tabana hiçbir güven vermeyen uzlaşmacı, bürokratik devlet sendikacılığı anlayışıyla tecrit noktasındadır, halka vereceği bir şey kalmamıştır.

İşçi sınıfı, her grevin, eylemin başında ciddi tabanın mücadelesini satmayan güvenilir önderlikler istiyor. İşçi sınıfını cesaretlendiren, umutlandıran, bahar eylemleriyle ortaya çıkan eylemci, mücadeleci, sınıfa güvenen, sınıfın birliğine güvenen önderlikler istiyor. Bahar dalgasının önderleri Türk-İş yönetimine, diyoruz.

— Bu programın hayata geçmesi için partili işçi ve sendikacıların bir çalışması var mı?

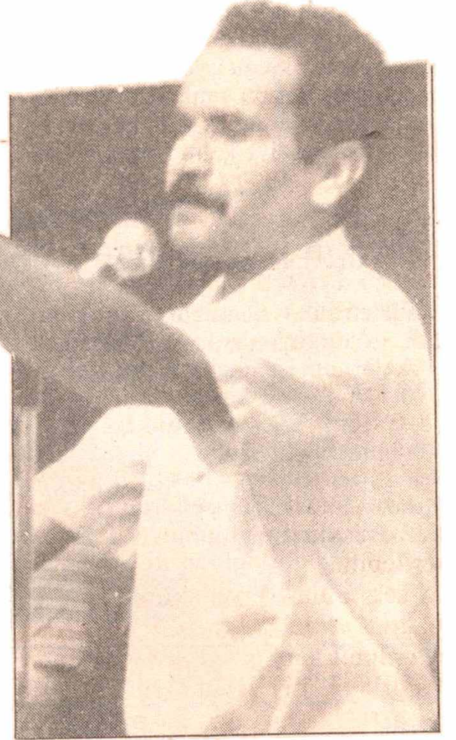
— Fabrika komitelerinde "Bahar Eylemleri"ne öncülük eden, daha sonra 20 yıllık, 30 yıllık sendikacıları, şube yöneticilerini koltuklarından indiren işçi önderlerine sesleniyoruz. Genel Kurullar öncesinde kuşkusuz onlar da yoğun bir çalışma içindeler. Programımızı, bakış açımızı onlara götüreceğiz. Fabrika fabrika, sendika sendika; tek tek işçilere, işçi önderlerine ve üst kurul delegelerine ulaşmayı esas alan, bütün parti örgütünü ülke düzeyinde seferber eden yaygın propaganda çalışmamıza başladık.

Mevcut Türk-İş yönetiminin işçi sınıfına vereceği hiçbir şey yoktur. Kökten çözümlere, bugünkü yapıyı tamamen alt-üst eden, tamamen değiştiren bir yaklaşıma ihtiyacımız var. Uzlaşmalarla, çeşitli hesaplarla, pazarlıklarla oluşturulacak sendika yönetimleri sınıfa bir şey veremez.

— İşçi sınıfı içindeki gelişmeler sendika yönetimlerine yansıyor mu?

— Hem de anti-demokratik seçimlere rağmen. Harb-İş'te örneğin, işçiler iş bırakarak demokratik bir seçim yaptırdı ve yüzde 90 oy aldı... Paslanmış, 20 yıllık, 30 yıllık yönetimler yerle bir oluyor. Sırtını devlete dayayan uzlaşmacı yönetimlerin, işçi sınıfından gelen dalga karşısında son derece zayıf kaldığını, "Bahar Eylemleri"yle gördük. İşçi sınıfı içinde bir şafağın doğumu bu.

İşçi sınıfının önderleri bu eylemlerdeki kararlı tutumlarını, emekçi birikimiyle birleşen, arkasına alan tutumunu sürdürürse, bu birikim kongrelere, üst kurullara da yansıyacak. Arkalarında çok esaslı bir kuvvet olduğunu unutmamaları lazım. Yılların biriktirdiği tepkiler var; sendikacıların ihanetleri, grev kırıcılıkları, işçi satmaları, kısaca sınıf düşmanlığı var.

ZEYNEL COŞAR Pendik Tersanesi işçisi, SP Genel Başkan Yardımcısı.

— Sosyalist Parti'nin sendikal programı nedir? Ana hatlarıyla.

— Gücünü işçiden alan, sınıfın engin deneyimlerine dayanan, her aşamada, her meselede bu diri, canlı, mücadeleci birikimi kucaklayan bir sendikal yapıyı hedefliyoruz. İşçi sınıfına her türlü saldırıyı göğüsleyecek, demokrasi mücadelesinde öncülük edecek bir sendika. Siyasi partilerle, kitle örgütleriyle direk ilişkili, her türlü politik ve ekonomik kararda söz sahibi olan bir sendika. Gönüllülük temelinde, ülke çapında sendikal birlik için mücadele edecek bir sendika. 12 Eylül'ü tüm kurum ve kurallarıyla ortadan kaldırmayı hedefleyen, işçi sınıfının en küçük sorunuyla bile yakından ilgilenen bir sendikal yapıyı hedefliyoruz.

Unilever'de 3 bin işçi eylemde

Unilever'e bağlı beş işyerinde ek zam talebiyle eylemler yükseltiliyor. Bağlı işyerlerinde çalışan işçi sayısı 3 bini geçiyor.

Petrol-İş ve Özgıda-İş sendikalarının örgütlü olduğu işyerlerinde işçiler, 5 Ağustos'tan bu yana yemeğe çıkışlarda alkışlayarak, ek-zam kokartı takarak ve mesaiye kalmayarak işvereni protesto ediyorlar. Sendikalar, işçi başına net 1.5 milyon TL. talep ediyorlar.

İşveren, ek zam talebine olumsuz cevap verdi. Bu durum karşısında Petrol-İş ve Özgıda-İş Sendikası'na bağlı işçi temsilcileri ve şube yöneticileri bir araya gelerek sorunu tartıştılar. 2 Ağustos günü on beş dakika işe geç başlama eylemini gerçekleştiren işçiler, hafta içinde eylemlerini devam ettirecekler.

Bir yandan Unilever-İş Çorlu, Gebze, Lever-İş Sabun, Elide Kozmetik, Lever-İş Desaş ve Lever-İş Ofis işyerlerindeki temsilciler iki ayrı sendikanın birlikte mücadele edeceklerini açıklarken; diğer yandan, sendika şube başkanları Fikri Sarıkaya, Nuri Teke ve Mustafa Paçal 5 Ekim günü sendika işyeri temsilcileriyle birlikte yaptıkları basın toplantısında toplu vizite eylemlerinin gündeme gelebileceğini belirttiler.

Wyeith işvereninden geri adım

Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu Wyeith ve Plaksan fabrikalarında işten çıkarmalara karşı işçiler direnişe çıktılar.

Wyeith işvereni fabrikanın belirli bölümlerini kapatma gerekçesi ile 8 işçiyi işten çıkarmış, 6 işçiyi ise daha sonra çıkaracağını bildirmişti.

İşverenin bu tutumuna karşı işçiler 2 Ekim günü toplu vizite eylemi gerçeklestirdiler. İşveren işten çıkarılan işçileri geri aldığı gibi diğer işçileri çıkarmayacağına dair söz verdi.

Uluslararası AEG tekeline bağlı Plaksan işyerinde ise Petrol-İş İstanbul Şube yöneticisi Mustafa Çay'ın da dahil olduğu 31 işçi tensikata uğratıldı. Toplam 85 işçinin çalıştığı işyerinde sendikalı işçi sayısı 57.

Türk-Metal'den istifalar

Türk Traktör Fabrikası'nda 1031 işçi sendika değiştirdi. Sendika değiştirenlerin 24'ü işten çıkarıldı.

Koç Holding'e bağlı fabrikada işçiler, işverenle anlaşan Türk-Metal Sendikası'ndan ayrılarak Çelik-İş Sendikası'na üye olmuşlardı.

2000'e Doğru Dergisi bir önceki sayısında Türk-Metal Sendikası Genel Başkanı Mustafa Özbek'le ilgili olarak, "Özbek'in yıldızı sönüyor" başlıklı bir haber yapmıştı.

Özbek geriledikçe işverenlere sendika işyeri temsilcilerini işten çıkarma talimatı yolluyor. Hak arama eylemlerine başvuran şube başkanlarını görevden alıyor. Türk Traktör'de de görev alma kararları bizzat Özbek'in imzasını taşıyor.

Türk-İş Genel Kurulu öncesi, İstanbul'daki bazı işyerlerinde de Türk-Metal Sendikası'ndan ayrılmalar olacağı belirtiliyor.

"Sigarayla yaklaşılmayan yerde kaynak yaptırdılar"

Çobançeşme'deki Kom Tekstil fabrikasındaki sudkostik kazanının patlamasıyla, Saim Gökhan adlı bir işçi hayatını kaybederken, Erdinç Öztürk - Gülzade Taş ve Mehmet Uluç adlı işçiler yaralandılar.

İşyeri eski temsilcisi İdris Terzioğlu, "Saim Gökhan kasar bölümünde kasarcı olarak çalışıyor. Ona görevi olmayan kaynak işi yaptırılıyor. Üstelik bu kazanların yanına sigarayla bile yaklaşılmazken kaynak yaptırılıyor. Kostik kazanlarının ve işyerinin her yıl Fen İşleri'nden muayenesi yapılması gerekirken bir kere bile yapılmadı. Yine bu kazanların dışarıda bir yerde bulunması gerekirken sendika odasının yanında bulunuyor. Bütün bu nedenler arkadaşımızın ölümüne neden olmuştur" diyor.

Kom Tekstil'de çalışan işçiler bu olaydan sonra işyerlerine gitmek istememişler. Ama işveren Hasan Cansız'ın ihtarıyla tekrar dönmek zorunda kalmışlar. İşyerinde hiçbir önlem alınmadı.

Kısa...Kısa...

- Geçen yıl Danıştay tarafından iptal edilen "Grev Tüzüğü", yeniden düzenlenerek yürürlüğe konuldu. Sosyalist Parti ve Petrol-İş Sendikası, yaptıkları açıklamalarda tüzüğün derhal iptal edilmesini istediler.
- Merter'deki Uzman Dörtler Fabrikası'nda çalışan 58 işçi, bir işçi arkadaşlarının işten atılmasına tepki gösterince; işveren Hayrettin Şendur, işçilerin yemekhanede bulunduğu bir sırada noter getirerek işçilerin "çalışmadığını" tesbit ettirdi ve 30 işçiyi işten attı. Ertesi gün işe giden işçiler, kapıda polis tarafından gözaltına alındılar.

KANLI SÜRGÜN
AYDIN CEZAEVİ DİRENİŞİ
HİKMET ÇETİNKAYA
YASAK BÖLGE GİRİLMEZ
FORBIDDEN ZONE
ZONE INTERDITE
VERBOTENE ZONE
BOYUT

"Gerçek anlamda sağlıklı insan olmanın, insanlık onurunu korumanın artık tek çıkar yolu kalıyor: Açlık grevi sürecine girmek. Kimse bizi kınamasın."

Açlık grevleri neden başladı, ne isteniyordu? Devletin yaklaşımı, sorumluların tavrı nasıldı? Açlık grevleri neden kaçınılmaz noktalara geldi? Veya getirildi. **Çetinkaya**, tarihe bir kara belge daha aktarmanın hüznüyle, tanık olduğu olayları belgeledi.

BOYUT

Dizdariye Medresesi Sok. No: 1/4 Çemberlitaş/İSTANBUL
Tel: 513 62 06

Talat Turhan
DORUK OPERASYONU
Sorun Yayınları

DORUK OPERASYONU

TALAT TURHAN

"Demokrasiyi halk kuracaksa, özgürlüklere sırası geldiğinde "dur" demek için hazırlıklı *"görünmeyen iktidar"*ı, okur gözünde *"görünür iktidar"* yapmakta yarar var. Talat Turhan'ın da yaptığı budur."

İlhan Selçuk

Sorun Yayınları

Babıali Cad. No:6/2 K.1 Cağaloğlu/İSTANBUL, Tlf: 527 45 38

İNCİL'İ

HİÇ OKUDUNUZ MU?

İSA MESİH'in Tarihsel Yaşamı ve Öğretişleri Hakkında bilgi edinmek isterseniz Bize yazınız.

P.K.: 106 34492 Beyazıt/İSTANBUL

Kitaplarımız BEDAVA!

---

ilanlarınız için
Tel: 513 96 77

---

ileri

EKİM 1989 SAYI:3 AYLIK GENÇLİK DERGİSİ FİYATI: 1000 TL.

HARÇLARA HAYIR!

Polis-idare işbirliğine SON

EKİM SAYISI ÇIKTI

Yazışma adresi: Babıali Cad. No: 14/6 Cağaloğlu/İstanbul

ABD-İSRAİL/LATİN AMERİKA'DA KARŞI-DEVRİMCİ PLANLAR

İhraç malı 'Rambo'lar

Bush, uyuşturucuyla mücadele bahanesiyle tüm bölgede egemenlik kurmak istiyor. CIA, mafyayı ve hükümeti birlikte destekliyor. Karşı devrimci müdahale planları yapıyor. Ölüm Mangaları kuruyor, katliam yaptırıyor. Gerillayla mücadele için 8 milyar dolar ödenek ayrılmış. Peru, Kolombiya, Guatemala, El Salvador Panama ve Nikaragua Pentagon'un baş hedefleri.

La CIA et la drogue

solidaire

Dossier en pages 12 et 13

Colombian Israeli American connection

La Mafia colombienne de la drogue ne pardonne pas. Mais qui trouve-t-on en coulisses? Les trafiquants d'Amérique latine n'ont-ils pas été protégés pendant des années par ... les USA ? Lesquels utilisaient n'importe qui contre la gauche latino-américaine, contre la libération du Tiers Monde. Et n'ont-ils pas été assistés et équipés par des militaires israéliens? Colombian-Israeli-american connection... p 14-15

Solidaire bölgedeki oyunları bu başlıklarla verdi: CIA uyuşturucu ilişkisi, Kolombiya'da ABD-İsrail bağlantısı.

Kolombiya'da dönen mafya-hükümet çatışması ve ABD'nin uyuşturucu tüccarlarına karşı mücadelesi madalyonun bir yüzü. Özellikle bu yönüyle dünya basınında yer aldı. Amerikan çabaları. Dünya kamuoyuna Amerikan yayın organları tarafından böyle sunuldu. Tek yönlüydü sunuş. Oysa madalyonun öteki yüzünde ABD-İsrail ortaklığıyla Latin Amerika ülkelerine karşı bazı yayılmacı, tahakkümcü ve komplocu politikalarıyla CIA ajanlarının karanlık planları da vardı bu yüzde, Belçika Emek Partisi'nin yayın organı *Solidaire* Amerikancı politikanın içerik ve biçimi üzerine bir tahlil yaptı.

"Formasyon kazandırdığımız insanlar, M-16 komünist gerillaların saldırılarında kurban olmuş köylüler. Onlara kendilerini savunmalarını ve hatta teröristlere karşı saldırıya geçmelerini öğretiyoruz. Bu sonuçtan o kadar memnunum ki, yakında bir film bile yapmayı düşünüyorum." Bu sözler İsrail ordusunda yedek güçlerin komutanlığını yapmış emekli yarbay Yair Klein'e ait. Kolombiya'da verilmiş bir demeç. O günden sonra Amerikan NBC televizyonu, İsrailli askeri uzmanın yaptıklarını dizi halinde yayınladı. Yayının ağırlık noktası "ölüm mangaları" üzerineydi. Sözde bu mangalar köylülerden oluşuyor. Oysa gerçek elemanları toprak ağalarından sağlanıyor. Medellin kokain karteli patronlarının özel milislerinden de destek görüyorlar.

Geçen yılın ölüm bilançosu: 140 milis ve kelle avcısına karşılık 7 bin

Peru'daki bu gerilla bölgesinde devrimi bastırmak için Bush Planı uygulanıyor.

"İsrail askeri uzman görüntüsü altında Latin Amerika'ya katil ve mafya uzmanı "rambolar" gönderiyor.

Kolombiyalı öldürülmüş. Haber duyulduğunda İsrail kamuoyu şaşırdı. İlk fırtına dinince dumanlar arasında paralı asker Yair Klein'in koruyucusu ortaya çıktı: Savunma Bakanı İzak Rabin. Meğer emekli İsrail subayları, yıllardan beri Kolombiya ve Latin Amerika ülkelerine "rambo" ihraç ediyorlarmış.

Yair Klein'i daha yakından tanıyalım: 1978'den beri Savunma Bakanlığı'nda çalışmış. Önceleri silah temin etmiş, ardından Lübnan'daki sağcı Hıristiyan milislerin danışmanı olmuş sonra da Guatemala ordusuna silah sağlamış. Son resmi görevi: Nikaragua yönetimine karşı mücadele eden sağcı Contra militanların eğitim subayı.

İSRAİL-CONTRA HATT

İsrail hükümeti, Nikaragualı eski diktatör Somoza ailesinin has dostuydu öteden beri. Çünkü '30'lu yıllarda Somoza Garcia, Filistin'i işgal eden Hagana siyonist birliklerine silah sağlamıştı. Gene İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyonist militanlara sahte pasaport sağlamıştı. İsrail ise çok sonraları Anastasio Somoza'ya silah vermişti. Hatta ABD'nin Nikaragua diktatörüne silah yardımını kestiği (1978 katliamları nedeniyle) günlerde bile, İsrail diktatörün imdadına koşmuştu.

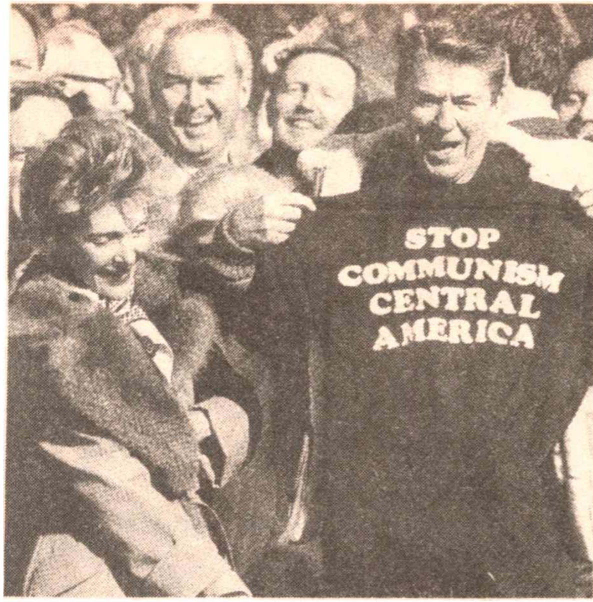
1986 yılı İsrail-Contra-ABD ilişkilerinde bir dönüm noktası oldu. Çünkü Nikaragua hükümeti, "özel bir sevkiyatı" ele geçirdi. Yakalananlar arasında bol miktarda İsrail yapısı savaş araçları da vardı. Tüm bunlardan da önemli bomba 25 Kasım 1986'da patladı: İrangate-contragate skandalı. Yani ABD'nin İsrail aracılığıyla İran'a gizli silah satışı ve alınan paraları Contra militanlarına aktarması. Skandalın başrollerinde zamanın İsrail Başbakanı Simon Peres, ünlü işadamı ve İran Şahı dostu Yakub Nimrodi, İsrail Hava Sanayii'ni kuran Al Schwimmer, Suudi Arabistanlı işadamı Adnan Kaşıkçı ve İranlı meslektaşı Manuşer Corbanifer bulunuyordu.

Tel Aviv, Reagan döneminden beri Nikaragua karşıtı Contra'ları destekledi. Zaten Kasım 1981'de imzalanan "Karşılıklı Anlaşma ve

İZAK RABİN. Ramboların baş koruyucusu Savunma Bakanı.

Stratejik İşbirliği'' Amerikan-İsrail antlaşması da, her iki tarafın Üçüncü Dünya ülkelerine müdahalesinin bir çeşit kalkanı durumunda. Nitekim o gün bugündür ABD, İsrail'i, Nikaragua'ya karşı kullandı. Filistinlilerin Kasabı lakabını kazanmış Ariel Şaron, Honduras'ta üstlenen Contra'larla 1982'de görüştü. Silah ve para yardımı için söz verdi sağcı militanlara. Filistin örgütlerinden ele geçirilen silahları kendilerine aktardı. Amerikan *New York Times* gazetesi, Contraların FDN grubunun elindeki silahların İsrail'den geldiğini yazdı. ARDE grubu lideri Eden Pastora da 500 adet AK-47 tüfeği teslim aldı.

REAGAN. "Latin Amerika'da Komünizmi durdurmak" esas amaç bu.

Amerikan Kongresi 1985-86 arasında Nikaragua karşı devrimcilerine silah yardımını yasaklayınca, İsrail biricik yardımcı devlet kaldı. Honduras gemisiyle 400 tonluk silah sevkiyatı yaptı. Bu silahlar El Salvador'un Ilopongo üssünden kalkan Amerikan *Southern Air Transport* firmasınca Honduras'a taşındı. Amerikan uzmanlarına bakılırsa şu anda bile Nikaragua karşıtı militanları eğiten 50'den fazla İsrailli uzman bulunuyor Honduras'ta. Aylık ücretleri 6500-10 bin dolar arasında değişiyor ve bu para CIA tarafından ödeniyor.

"ŞİDDET TEMELİ"NDE SAVAŞ

Orta Amerika'nın köşesinde "şiddet temelinde" bir savaş siyaseti güdüyor Washington (stratégie of low intensity ya da ABD'yi asker bulundurmak ve silah vermek gibi yükümlülüklerden kurtaracak yerel anlaşmazlıklar çıkarmak). Bu aynı zamanda o bölgedeki devrimci ve kurtuluş hareketleriyle örgütlerine karşı plan yapmak demek. Bir örnek Guatemala: 1966'dan beri ordu, ayaklanan halk hareketiyle gerillaya karşı savaşında toplam 138 bin kişi öldürdü. Rambolar gene devredeydi bu kanlı olaylarda. Ve 1986 yılında rambolara ders veren tam 300 İsrailli askeri danışman vardı ülkede.

Guatemala siyasi polisi X-2'nin akıl hocası da bir kısım Mossad emeklisi. İsrail icadı Tadiran örgütünün güdümünde bir istihbarat birimi kuruluyor. Merkez istasyon Guatemala kenti. Tek yetkili İsrail ajanlarından başkası değil. Her türlü modern cihaz ve aletle donatılmış bu merkez, direniş hareketlerinin gizli basımevlerinde kullanılan elektriği bile denetleyebiliyor. Yeraltı örgütlerinin bu tür yayın faaliyetlerini yakından izleyebiliyor.

CONTRA'LAR İsrail ve CIA rambolarından çok destek gördü.

Ama İsrail ajanlarının daha önemli işleri var: Ayaklanmayı bastırma programları hazırlamak. El Queché Huchuctenango, Quetzaltenango, San Marcos ve Solala bölgelerinde bu programlar kan ve ateşle uygulamaya konuluyor. 13 Latin Amerika ülkesinde seçilen pilot bölgelerinde İsrail uzmanları siyonist deneylerden öğrendiklerini buralarda gerçekleştirmeye çalışıyorlar. El Salvador bu ülkeler içinde en çarpıcı örnek. Burada ordu "stratejik köyler" taktiğini uyguluyor. Yüzbinlerce köylü hükümet yanlısı milislere dönüştürülüyor. Amaç devrimci FMLN üslerini kökünden kazımak. Programı 200 İsrailli askerî danışman yönetiyor.

UÇAKLAR, TANKLAR VE KELLE AVCILARI

Kolombiya'daki İsrail ramboları hem hükümet hem de kokain mafyasının yanında çalışıyor. Bu arada solcularla halkın kanı akıyor. Ama bugünkü kargaşa içinde kimin ne kadar öldürdüğü ve kimler tarafından öldürüldüğü açıklığa kavuşmadığı için ramboların marifetleri de deşifre edilemiyor.

Eylül ayının ilk haftalarında Venezuela-Kolombiya sınırlarından açıktan açığa geçen Amerikan savaş uçağı sayısı 12'yi geçti. Bu arada Amerikan ordusu yeni helikopter ve tanklarla Kolombiya başkenti Bogota'ya doğru yol aldı. Açıklanan amaç: Uyuşturucu ticareti ve kullanımına karşı mücadele.

Bush'un bu mücadele planının gerçekleşme bedeli 7.9 milyar dolar. Öngörülen plan içinde 400 milyon dolarlık bir yardım daha var. Bununla Peru, Bolivya ve Kolombiya orduları güçlendirilecek. Bu haberin Kolombiya istihbarat şefi Albay Alvaro Hernan Velandia Hurtado'yu sevindireceği muhakkak. Hurtado aynı zamanda ölüm mangalarının (Muerte a mos secuestradores) da şefi. Albay Hurtado, kokain babası ve eski nazi Carlos Lehder ile 280 uyuşturucu patronu 1981 yılında kurulan 'ölüm mangaları'nın öncüleri. Kelle avcılarını yönetenler arasında Yarbay Edliberto Sanchez Rubinao (istibarat servisi başkanla-

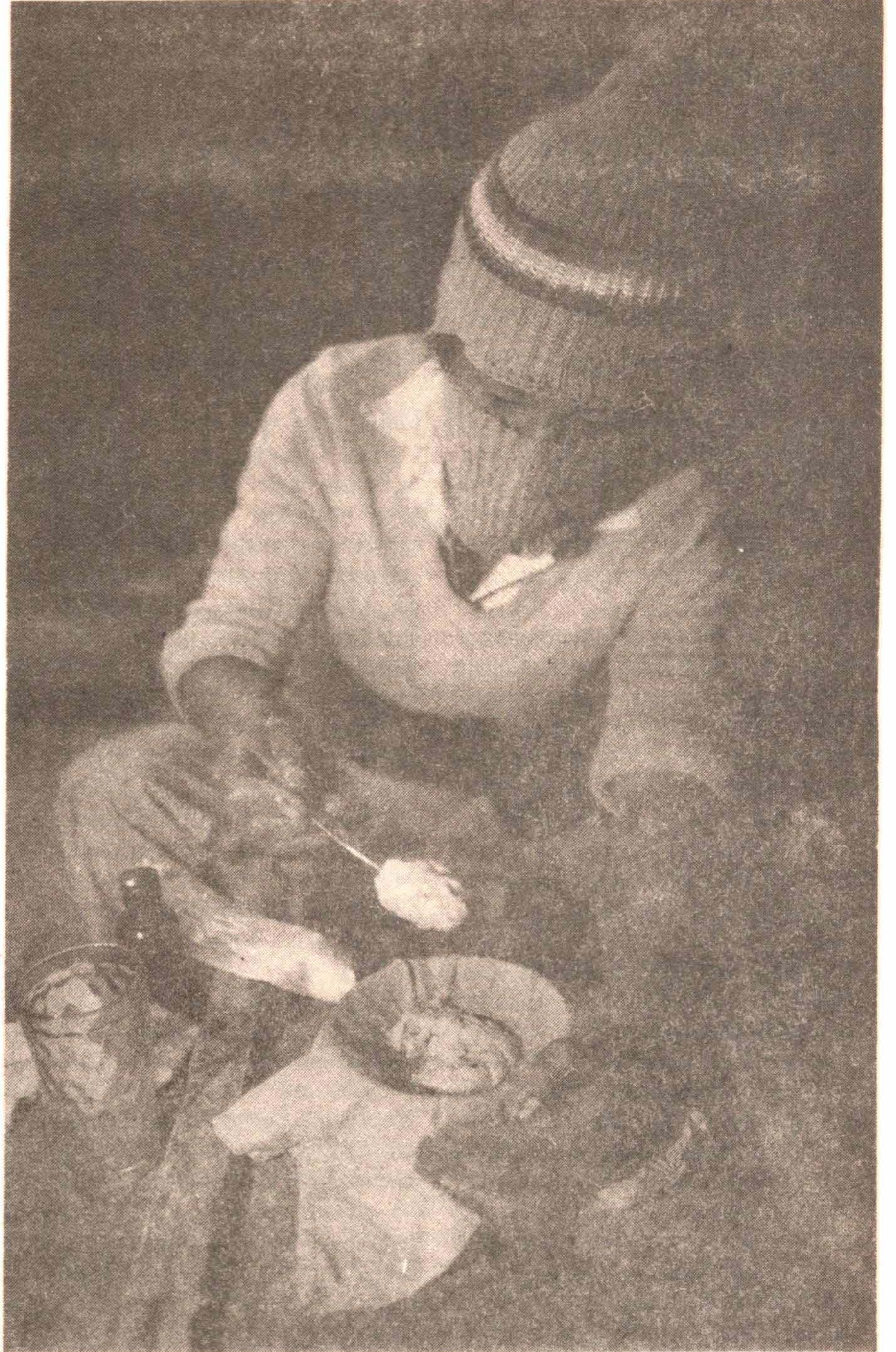
rından) ve Albay Guerrero (ölüm mangaları koordinatörü) de bulunuyor. 1983 yılında bu cani şebekesinden 60 kişi mahkeme önüne çıkınca, Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanı, kendileriyle dayanışma çağrısı yaptılar askerlere.

Çatışmaya karşın orduyla kokain mafyasının son derece dost oldukları biliniyor. Çünkü her iki gücün de ortak düşmanları var: Köylüler, ilericiler ve komünistler. Kolombiya İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Dr.Hector Abad Gomez bakın ne diyor: "Kuzey Amerikalıların oluşturdukları subay ve erler, milli güvenlik doktrini temelinde komünistleri öldürmek üzere yetiştiriliyorlar." Ne yazık ki, bu sözleri söyledikten birkaç hafta sonra da ölü bulundu Gomez.

Benzer uygulama Peru'da da görülüyor. Peru'lu askerler de Amerikalılar tarafından eğitiliyor çünkü. 1986'da yüzde 63 olan enflasyon oranının günümüzde yüzde 1570'e tırmandığı, ücretlerin yarı yarıya düştüğü bu ülkede Amerikan ve Peru burjuvazisinin ortak korkusu var: Komünistler iktidara gelebilir. Nitekim *Time* dergisinin gözlemi bunu doğruluyor: "Peru'lu subayları ilgilendiren biricik şey, Aydınlık Yol hareketini yok etmek." Gene bu amaçla ABD, başkent Lima'nın 400 km uzağındaki Huallaga'da geçtiğimiz Temmuz ayında bir uçak pisti inşaatına başladı. Pistin yapımı, Amerikan bütçesine şöyle geçti: "Kalkınma Yardım Projesi" ödeneği. Başlangıçta Amerikan askeri uzmanlarıyla Peru güvenlik güçleri ortak operasyonlar düzenleyecekler pist alanı içinde kurulacak üslerde. Ya sonra? Bunu da *Time*'dan izleyelim: "Polis ve başka birimler Amerikan Uyuşturucuyla Mücadele Bölümü (DEA) elemanlarıyla işbirliği yapacaklar. Bölüm şefi William Benett'in hazırladığı plana göre, askeri uzmanlar Perulu birimleri, Maoucu gerillalara karşı savaş sanatı konusunda eğitecekler." Böylelikle uyuşturucuyla mücadele planı, ABD'nin karışmasıyla ister istemez köylü ve gerillayla mücadeleyle iç içe geçiyor.

"SESSİZ EMPERYALİZM"

Yeşil bereliler uzun yıllar önce Peru ve Bolivya'ya sevk edilmişlerdi. Bunlar Amerikanın en seçkin askeri birimleri. Vietnam'dan kalan kanlı deneyimleri de var. Ama uyuşturucu sorunu, öteden beri başka

Uyuşturucu üreticisi. Müdahale için uygun gerekçe

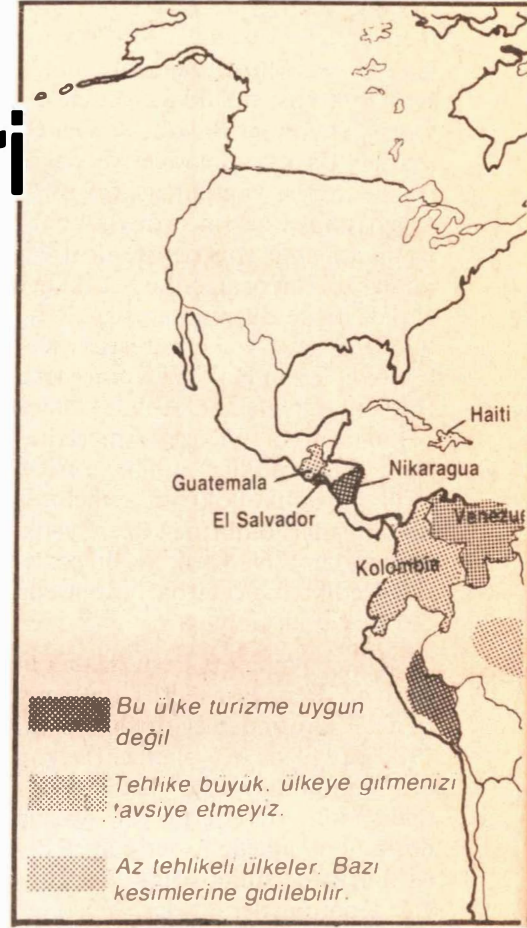
ülkelere müdahale heveslilerini de harekete geçirdi. Bush'un Latin Amerika planı da buradan çıktı zaten. Birkaç yöntem ayrılığı var Washington stratejistleri arasında. Bir kısmı doğrudan müdahaleyi savunuyor. Genelkurmay eski Başkanı Edward Meyer bunlardan. Bazısı da yardım edilecek ülkelere az sayıda "Amerikan birlikleri" göndermeyi öneriyorlar. Bush, şimdilik "daha fazla askeri yardım, daha az birlik gönderme"yi benimsiyor. Çünkü uluslararası ortam bunu gerektiriyor. Ayrıca "Amerikalılar, yeni bir Vietnam görüntüsü vererek yenilgiyi tatmak niyetinde değiller: Hem, çok sayıda askeri birlik Latin Amerika halklarına emperyalizm çağrışımı da yapabilir." 4 Eylül 1989 tarihli *Business Week*'in saptaması böyle.

Sonuç olarak ABD-İsrail işbirliği "uyuşturucuyla mücadele" gerekçesiyle Latin Amerika ülkelerinde devrimci hareketleri bastırıp, Washington'un çıkarlarını korumayı amaçlıyor. Uyuşturucu, işin sevimli ön kapağı. Arka kapakta hep baskı, sömürü ve kan var. Zaten William Benett de gerek ülkesini gerek tüm Latin Amerika'yı "polis devleti" yapmak istiyor. Aslında Bush Planı bütçesi de bunun iyi bir göstergesi: 7.5 milyar dolar uyuşturucuyla mücadele, 1.6 milyar yeni cezaevleri yapımına 3.4 milyar da çeşitli polis hizmetlerine ayrılmış.

AVRUPALI GÖZÜYLE

Dünyanın kriz bölgeleri

Geo'nun çizdiği haritaya göre barış uzak bir hayal. 37 ülkede çatışmalar sürüyor. Bunlar arasında Türkiye de var. Avrupa bencilliği olaya, milli menfatler ve turizm açısından bakıyor.

Barış içinde bir dünyada mı yaşıyoruz? Bazıları buna "evet" yanıtı veriyor. Bazıları ise, daha da uç noktalara gidip "barışın egemen olduğu bir dünya" dan bile söz edebiliyor.

Oysa 37 ülke var ki, şu "barışçı" denilen ortamda bile çeşitli biçimlerde savaşı yaşamakta. Savaşın nitelikleri, çatışmaların yoğun olup olmadığı, sürdürülen kanlı kavganın özü önemli değil. Temel olan, dünya haritasında böyle bir olgunun yadsınamazlığı. Bunu Federal Almanya'da çıkan *Geo* adlı dergi, sayfalarında somutlaştırdı.

Geo, aklı başında ve ciddi yayınıyla biliniyor. Değişik konuları bilimsel biçimde irdeleyen ve hemen herkesin anlayacağı sade anlatımıyla dikkat çeken bir dergi. Üstelik sözünü de esirgemiyor *Geo*. Hatta derginin ele aldığı konular çoğunlukla yalın biçimde gerçekleri yansıtıyor. Onun için de adı "eleştirel dergi"ye çıkmış *Geo*'nun. Bir kez de, Türkiye'ye ilişkin bir yazısında Kürt sözcüğünü kullandığı için epeyce eleştiri almıştı.

Dünyanın "Kriz Bölgeleri" başlığı altında sunulan harita çok güzel aslında. "Kör kör parmağım gözüne" dedirten cinsten çünkü. Üstelik harita altı açıklamaları da sunuya bir genişlik katmakta. Fakat haritada gösterilen kriz bölgeleri saptaması iki önemli eksiklik içeriyor:

Birincisi, bazı ülkeler kayırılmış. Olaya Batı siyasetleri açısından bakılmış. Örneğin Şili, Arjantin ve Meksika gibi ülkeler yer almıyor kriz bölgeleri haritasında. Oysa bunlar ekonomik açıdan borç krizi içinde ve toplumsal patlamalara gebe. Milli çelişmelerin yarattığı huzursuzluklarla kaynayan Sovyetler Birliği de birtakım renklerle boyanmamış.

İkinci ve daha önemli eksiklik, Avrupa benmerkezciliği. Olaya Avrupa turizmi açısından yaklaşılmış. Yani dünyanın çeşitli ülkelerine gidecek Avrupalı turistlerin "rahatı ve güvenliği" esas alınmış. Bir çeşit rehberlik programı. Politikadan korkutan ve soyutlanan bakış açısı.

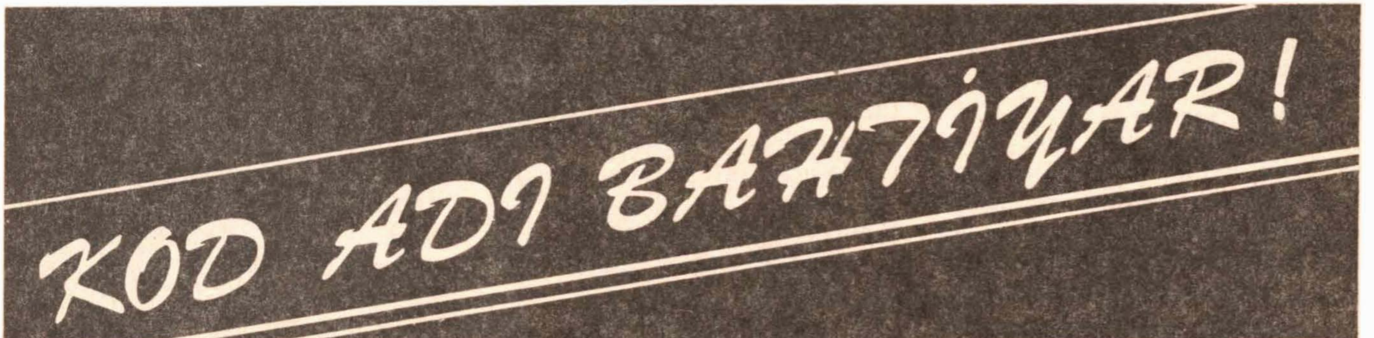
Kuşkusuz bu perspektif sadece *Geo* ile sınırlı değil. Yılda 20-30 milyon Alman'ın izinlerini yurtdışında geçirdikleri düşünülünce iletişim araçlarının buraya yoğunlaşması olağan gibi geliyor insana. Oysa gerçek başka. Milli bir bakış açısı da işin içine giriyor burada. ARD 1. kanal televizyonunda sık sık duyup izleriz örneğin: "... yerde bir uçak düştü, ölen ya da yaralananlar arasında Batı Alman yurttaşı bulunmamaktadır (ya da bulunmakta). Sri Lanka'da çatışma. Ama Alman yurttaşlarına bir şey olmadı. ... Oteli'nde patlama ...kadar Alman mahsur durumda... vs"

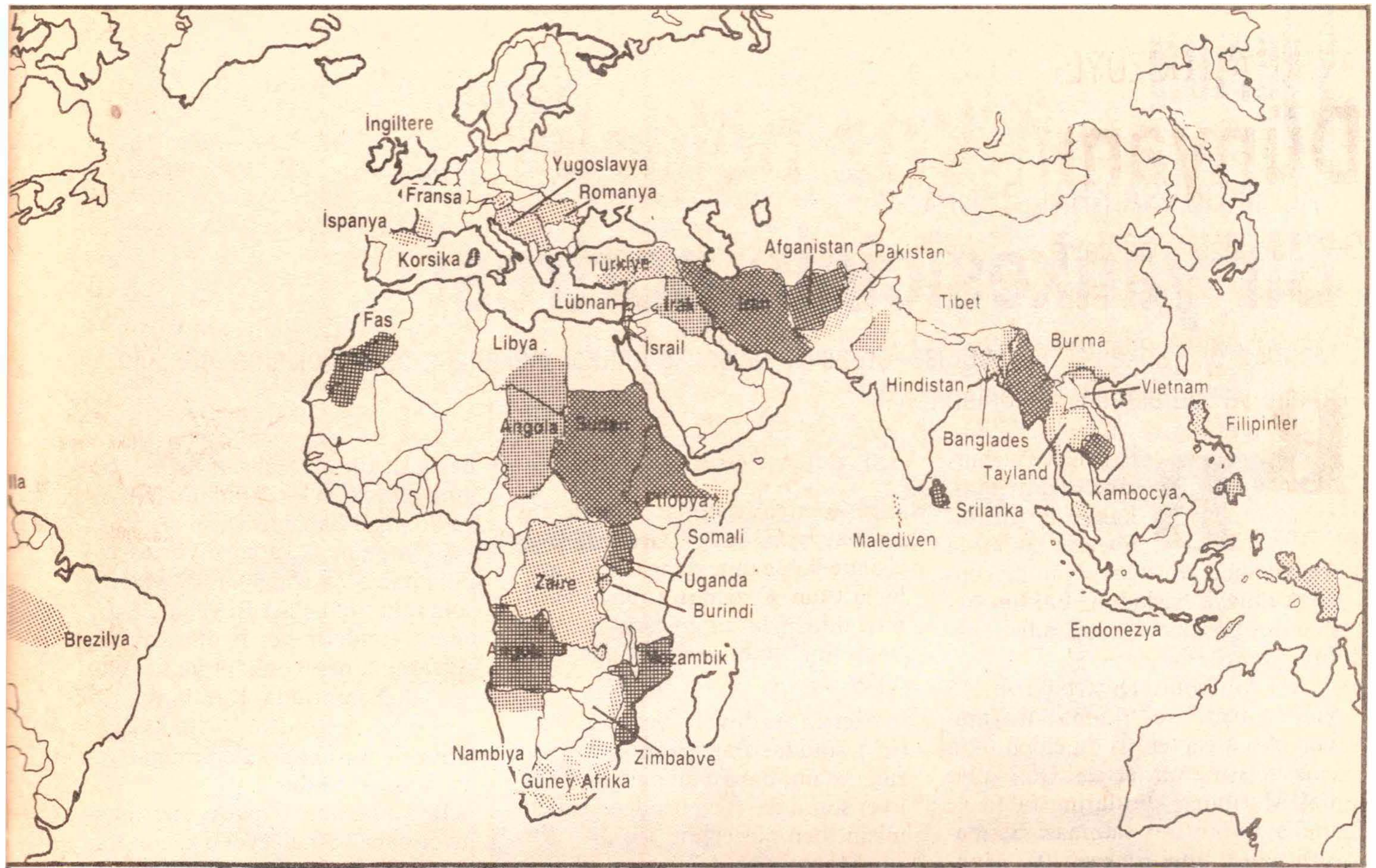
Haber öyle sunuluyor ki, sanki içinde Alman yurttaşı veya Avrupalı olmasa, haber niteliği taşımayacak olay. Geride ölenler insanmış, köpekmiş ...vb çok önemli de değil. Yeter ki, beyaz olmasın.

Gene bir alıntı: "Kap Burnu'ndan Kahire'ye Volkswagen minibüsle bir geziye ne dersiniz? Böyle bir yolculuk 30 yıl önce çok paraya malolan, yorucu ama çok zevkli hem de can kaygısına yol açmayan bir olaydı. Şimdi öyle mi? Söz konusu güzergâhın büyük bir kısmı kanlı çatışmalar ve felaketler türünden yokluklar nedeniyle geçilmesi tehlikeli yerler. Yolcuların güvenliği bir sınırdan ötekine geçerken ortadan kalkmakta, bozuk yollar önemli malların yerine ulaşmasını engellemekte..."

Bu çıkış noktası, aynı zamanda Avrupa turizmi açısından önemli olmayan yerlerin haritadan silinmesine yol açmış. Bir örnek Seylan (Sri Lanka).

NIYAZİ ÖNCEL-BERLİN

LATİN AMERİKA

BREZİLYA. Amazon bölgesinde yerli ve tarım işçileri nedeniyle gerginlik. Her yerde rastlanan adi polis vakalarının dışında kıyı şeridi elverişli.

EL SALVADOR. Halk savaşı veriliyor. Kesinlikle turizme uygun değil.

GUATEMALA. Kuzeyde süregelen gerginlik ve çatışmalar.

HAİTİ. İç çatışmalar sürüyor.

KOLOMBİYA. İç çatışmalar sürüyor. Gidilmezse iyi olur.

NİKARAGUA. Gerilla savaşı. Gitmek için biraz bekleyin.

VENEZUELA. Derinleşen çatışmalar, tavsiye etmiyoruz.

AVRUPA

BASK ÜLKESİ. Polise karşı terör.

YUGOSLAVYA. Etnik gerginlik artıyor, yüksek enflasyon var. Turistler istediklerini bulamayabilirler.

KORSİKA. Turistik tesislere sabotaj.

KUZEY İRLANDA. İngiliz asker ve polisine sabotajlar. Turizm bundan etkilenmiyormuş.

ROMANYA. Ciddi yokluk dalgası. Ülkenin içlerine gitmeyiniz.

GÜNEY TİROL. Hastane ve benzeri tesislere sabotaj.

AFRİKA

ETYOPYA. İç savaş. Kuzey ve Batı kesiminde açlık. Güneyde gezilebilir.

ANGOLA. Gerilla savaşı yeni bitti. Tavsiye edilmez.

BURUNDİ. Sona ermekte olan (aşiret) savaşları.

LİBYA. Çad sınırında gerginlik, tavsiye edilmez.

FAS (Marokko). Batı Sahra'da çıtışmalar. Gitmeyiniz.

MOZAMBİK. Gerilla savaşı, tavsiye edilmez.

NAMİBYA. Ülkenin Angola sınırına yaklaşmayın.

ZİMBABWE. Mozambik'le olan sınırı güvenli değil.

SOMALİ. Etyopya ve Cibuti sınırlarında zaman zaman gerginlik.

GÜNEY AFRİKA. Irklararası çatışma. Turizm merkezleri güvenilir.

SUDAN. İç savaş sona erdi. Ancak güvensizlik, yokluk ve kıtlık var.

ÇAD. Libya sınırında gerginlik. Turizme uygun değil.

UGANDA. Yağmacı aşkerler tehlike yaratıyor. Gitmeyiniz.

ZAİRE. Turizme uygun olmaktan çıktı.

ORTADOĞU

LÜBNAN. İç savaş, adam kaçırma.

IRAK. Bugünlerde turizme uygun değil.

İRAN. Turizme uygun değil şimdi.

İSRAİL. Filistin direnişi, işgal altındaki topraklara girmeyiniz.

TÜRKİYE. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde huzursuzluk.

ASYA

AFGANİSTAN. Savaş var gitmeyiniz.

BANGLADEŞ. Kıtlık, sel felaketi, doğuda ayaklanmalar.

BURMA. Derin iç gerginlikler. Tavsiye edilmez.

HİNDİSTAN. Etnik çatışmalar.

ENDONEZYA. Doğu Timur ve Batı Yeni Gine'de silahla hesaplaşmalar. Öteki kısımlar sakin.

KAMBOÇYA. Gerilla hareketleri. Tavsiye edilmez.

MALEDİVİEN ADALARI. Darbe girişiminden sonra sakin.

PAKİSTAN. Afgan sınırında gerginlik, Yaklaşmayın.

FİLİPİNLER. Kuzey'de gerilla faaliyetleri. Güney de öyle.

SRİLANKA. Kuzey ve doğuda kanlı çatışmalar.

TAYLAND. Az ölçüde sınırsal gerginlikler.

TİBET. Kanlı çatışmalar. Yabancılara kapalı.

VİETNAM. Çin sınırında zaman zaman çatışmalar.

"ALEM BUYSA KRAL BENİM"

Bir yankesicinin portresi

Mahmut bir yankesici. Yaptığı işe 'arpacılık' diyor. 'İş tuttuğu mekanlârı, nasıl 'yoklama' çektiğini anlattı ve 'bu alemin' 'raconlarını'.

"Bir gün eve kızmıştım, yalnızdım, kahveye gittim. Paramı kumarda kaybedince, dördüncü gün mecburen çalmaya başladım. Baktım öyle güzel bir alemdir, peşinden koştum yani."

Adı Mahmut. Diyarbakır'lı. 15 yıldır "arpa" ve "dolma" işi yapıyor. Arpa cepten ya da elden para çarpma işine verilen ad. Dolma ise boş Marlboro kutularına tahta ve mukavva koyarak satma işi. Sermayesi tahta, mukavva ve 404. Mahmut bu işlerin "profesürü". Esrar ve hap ise garnitür. Yaptığı işten memnun, "herkes kendi yaptığını beğenir" diyor.

Kadın, erkek, çocuk, farketmiyor. Kimi bulursa 'çarpıyor' Mahmut. Önce bir 'yoklama' çekiyor, ardından 'bağlama' faslına geçiyor ve 'happy end'.

ASLANLAR GİBİ...

İki kez yakalanmış. İlkinde "iş üstünde"ymiş üç ay ceza almış. İkincisinde iki üç tane daha suç yıkmışlar üstüne. O zaman topuğu yarılmış, dikiş izlerini gösteriyor. Ama "aslanlar" gibi yatıp çıkmış, öyle diyor.

Aletsiz gezmiyor. Tedbirli, "satır"ı sotada. Parayı vermezse vurur. Adam, babasının oğlu mu? Ekliyor sonra da "Sen benden kıymetli misin, ben öleceğime sen öl". Kusur Mahmut'ta değil, usul böyle.

Nerede olduğumuzu bilmiyoruz, gözlerimiz bağlı Mahmut'un 'mekânı'na' gelmişiz. Bir taksiye bindirildik, bir saat kadar yol aldıktan sonra geldik buraya. Söylediğine göre Topkapı imiş, bulunduğumuz yer.

İşe kaç kişiyle çıkıldığını öğrenmek istiyoruz. Tek çalışan da var, beş kişi, on kişi çalışan da anlattığına göre. 'On kişi oldu mu mafyaya dönüşür babaları var bu işin' diyor. Baba ne iş yapar diyoruz, cahilliğimize şaşırmış gibi bakıyor, sonra da "baba her işi yapar. Baba adam gönderir beş o durağa, beş Aksaray'a beş Topkapı'ya, icabında sahil tarafında Kumburgaz'a, icabında Silifke'ye, Ankara'ya. Şimdi herkes bir arada duramaz yani bu alem budur".

Bu kadar adamı nerden, nasıl buluyor baba? Şimdi evden kaçmış bir çocuk, ufak. Yaşı on, onbeş, onyedi. Ne yapacak? Gel buraya bakayım hemşerim diyor. Aslan hemşerim nerelisin? Abi valla ben bir şey bilmezem, Diyarbakır'dan gelmişem. Ben de Diyarbakır'lıyam aslan hemşerime bak. Hele gel, karnın aç mı hemşerim? Baba sonra çocuğu otele götürüyor, hapını cigarasını veriyor, ardından gelen günlerde de tecavüz ediyor. "Benim elimde de bir çocuk var" diyor Mahmut, "para getirmediği zaman kendisine her türlü ilişkiyi gösteriyorum. Affetmem ben" diyor. Şikâyete gidemiyormuş çocuk "hayatta kimse kimseyi tanımaz bu alemde, yoksa ölecek o çocuk".

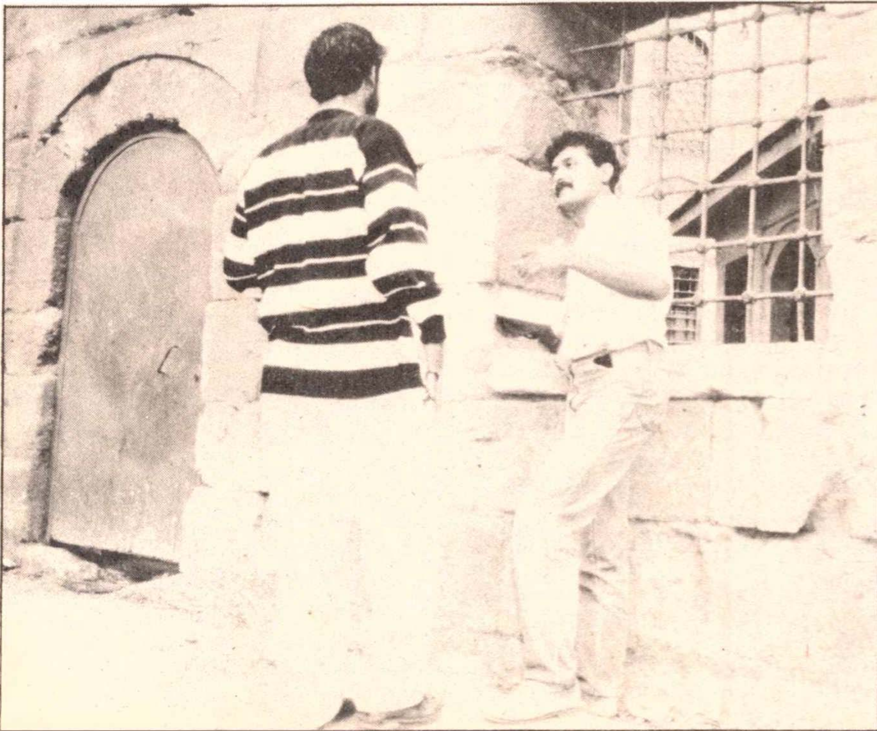
Rüşvet bu alemin olmazsa olmazlarından Mahmut'un anlattığına göre. Bütün babalar veriyor. Verilmediğinde 'sopa'. "Policeman"lardan.

O "PROFESÜR"

Bu iş için, kursa gerek yok. Bir kez yaptın mı sonrası geliyor vazgeçilemez biçimde.

'Çarpacakları' kişinin önce tipine bakıyorlar, yoklama çekiyorlar, cebinde ne kadar para olduğunu tahmin ediyorlar. Kadınlardan çantalarını kapkaç yaparak alıyorlar paralarını. 'Cezası da yok' diyor Mahmut. Kadını iterek çantasını al-

2000'e Doğru'ya 'mesleğin inceliklerini' anlatırken.

"Meraklısına notlar"

Cebinizde para yoksa bu önerileri dikkate almanıza hiç mi hiç gerek yok. Elinizi kolunuzu sallaya sallaya dolaşabilir, yankesicilerin 'menziline' girebilirsiniz. Sözümüz cebinde parası olanlara...

Kalabalık bir yerde mi dolaşıyorsunuz? Mahmutpaşa, Topkapı, Beyazıt gibi. Otobüs durakları da olabilir. 'Arpa' için en uygun alanda seyrediyorsunuz aman dikkat!

Cebinizde para olduğunu yüzünüz hemen ele veriyor.

Biri üstünüze üstünüze gelip çarparsa kuşkulanabilirsiniz -gerçi alelade bir maganda da olabilir.

Paranızın olduğu yere baktığınızda rahatlamanız için henüz erken, paranızın olduğu yeri belli ettiniz ya da yoklamadan geçtiniz. 'Arpa' için önce yoklama çekiliyor. Pantolon ceplerine hafifçe el değdirilerek ya da çarparak, ya da çantanızın şişkinliğine bakarak ne kadar paranız var; tahmin ediliyor. Ardından 'eyleme' geçiliyor.

İşe gitmek için sabahın köründe tek siz çıkmıyorsunuz evinizden "Arpa"cılar da var.

Ve trenler, otobüsler... Dalgınsınız uykusuzsunuz... Bir bakarsınız ki, pantolonunuzda açılmış bir delik

Dinsel görevinizi yerine getirmek için abdest alacaksınız, ceketinizi çıkardınız. Arkanıza asmasanız iyi olur. Kucağınıza almanız belki en iyisi, kendinize güveniyor ve yol boyunca abdestinizi bozmayacağınıza inanıyorsanız evinizde yapın bu işi... □

Mahmut iş üstünde 'yan kesiyor'...

Fotoğraflar: HAKAN BAYHAN

dığında eylem gaspa giriyor çünkü. 'Profesürü olmuşuk. Senelerdir bu alemde koşuyoruz" diyor, daha da bilmeyelim mi der gibi.

GÜNLÜK CİRO: 3-4 MİLYON

Günlük cirosu da hayli yüklü. İşe göre değişmekle birlikte üç dört milyon kazanıyor. "Kerizi yakaladım baktım daha bankadan yeni çıkmış, üç dört milyon elinde pat onu kapıp kaçıyorsun yani." Adam direnirse "Gerekirse kolunu bile keserim" diyor. Yine sakatat muhabbeti başladı...

Mahmut aldığı parayı götürüyor hemen barbuta veriyor. Kumar oynamadı mı, uykusu gelmiyor. Esrar hap içmekten başka kötü bir ayağın olmadığını söylüyor. Onlar da yaparken alınan cesaret vericiler mi...

Çalma alışkanlığını sigara tiryakiliğine benzetiyor Mahmut. Üç kez eve girerek hırsızlık yapmış. Antalya, İzmir ve Fatih'te. Çaldığı renkli TV, video ve müzik setini de satmış.

Ya hep duyduğumuz; kolay çalmak için parmak kesme hikâyesi? Mahmut 'yok öyle bi ayak' diyor. Yalnızca parmak sıkıca bağlanarak incelmesi sağlanıyor, böylece hareket kabiliyeti kazanılıyor.

Ramazan ayında çalışmıyor Mahmut ve adamları. 'Ramazan ayında oturuyor aslanlar gibi namazımızı kılıyor, iftarımızı açıyoruz' diyor Mahmut. Ama Ramazan'a onbeş gün kala fazla mesai yapıyorlar bir aylık geçim parasını koyuyorlar bir köşeye. Bayramın ikinci günü mesai başlıyor.

Ahmet ve Yılmaz, Mahmut'un adamları. Mahmut'la hemşeriler. Onlar dolmaya çıkıyorlar, ender olarak da arpaya. Hap ve esrar kullanıyor onlar da. Günde 30-50 karton sattıklarını söylüyorlar. Hepsi kâr tabii.

En gençleri Yılmaz. Abileri yemeğini veriyorlar, harçlığını cebine koyuyorlar. Günlüğü 30-40 bin lira. Ailesine de bakıyor. Hapse düştü mü, abisi yine arkasında. Avukatı hazır. "Bizim bi sanatımız yok mecburen bu yola girmişiz" diyor Yılmaz. Memleketinde fabrika da yok. Lokantada, fırında çalışsan günde beş bin lira yetmez. Günde beş bin lira bir aileyi geçindirir mi?

Mahmut kitap sevmiyor, ama arkadaşları "Tom Fiks ve Tom Teksas" okuyorlarmış. O organizatör. Team Chief olmanın zorluğu...

Mahmut evlenmeyi düşünmüyor. 'Düzgün bir insan yok ki' ve "artık vicdanımız ne zaman sızlarsa o zaman bırakacaz bu işi" diyor...

C. TAMER ALTUNAY
NURİ KAYMAZ

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

2000

İKİBİN'E DOĞRU

Dünya kamuoyu

2000'e Doğru'yu değerlendiriyor:

"TÜRKİYE'NİN EN ETKİLİ DERGİSİ"

"Siyasal açıdan Türkiye'nin en etkili dergisi."
Helsinki Gözlem Komitesi Raporu, 1989

"Diğer Türk basınının dokunmaktan korktuğu konuları ele alıyor, Türkiye'nin tabularına özgürce karşı çıkıyor."
Guardian, 25-5.1988

"Tabularla hesaplaşmaya başladı."
International Herald Tribune, 25-26.2.1989

"Tabulara karşı cesur."
Politiken, 10.3.1989

"Türkiye'nin en iyi, en cesur dergisi."
Süddetsche Zeitung, 5.7.1989

"Rejime muhalefetin öncüsü."
Wochenzeitung, 2.10.1987

"Saygın dergi, Spiegel ile karşılaştırılabilir."
Tages Anzeiger, 26.10.1988

"En etkili muhaliflerden ve öncü düşünce."
Berner Zeitung, 26.10.1988

"Siyasal çatışmada anahtar konumundaki gazeteciliğin örneği."
Avusturya Radyosu (ÖRF-Öl), 30.1.1989

"Türkiye'nin Spiegel'i.''''
Kuzey Almanya Televizyonu (Nordkette), 12.11.1988

"Spiegel ile karşılaştırılabilir."
La Liberte, 26.10.1988

"Türkiye'nin en etkili dergisi."
"Türk hükümetinin etindeki diken."
Middle East International, 17.2.1989

ABONE OLDUNUZ MU?

Abone kayıt işleri için,
banka ve posta çeki makbuzlarının fotokopisini abone kartıyla birlikte derginin İstanbul büro adresine göndermeniz yeterlidir.

YURT DIŞI:

Europe and Middle East Avrupa ve Ortadoğu
6 Aylık 80 DM ☐
6 Monts
1 Yıllık 150 DM ☐
12 Monts

Amerika ve Uzakdoğu The USA and Far East
6 Aylık 55 $ ☐
6 Monts
1 Yıllık 100 $ ☐
12 Monts

YURT İÇİ:
6 Aylık. 55.000 TL. ☐
1 Yıllık. 100.000 TL. ☐
Abone bedellerinin
Mehmet Sabuncu 360589 no'lu
Postaçeki hesabına yatırılması rica olunur

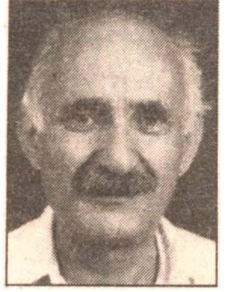
Yurtdışı abone bedellerinin:
Please send subscription fees to the bank account given below:
İ. Soner. Postgirokonto 6082 79-205 Postgiroamt: Hamburg, W.Germany hesabına transferini rica ederim.

Eksik Sayılar İçin:
To obtain old issues, please write to
Istanbul: Başmusahip Sok. Taias Han Kat:4 No: 16 Cağaloğlu
Ankara: Necatibey Cad. 94/15 Kızılay

Adı Soyadı: ______________________
Name
Adres: ______________________
Mail Adress
____
____
Ulke: ______________________
Country

HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ
2000
İKİBİN'E DOĞRU

TURAN DURSUN

Kur'an'ın Tanrı'sının elindeki terazi

Kur'an'ın, Muhammed'in anlattığına göre: "Tanrı'nın terazisi" vardır. Hem bu dünyada, hem de "Âhiret"te.

Terazi, bildiğimiz bir tartı aygıtıdır. Farsça bir sözcüktür. Kur'an'da "mîzân" diye geçer. 16 kez.

"Terâzi" bir simgedir de. "Hak ve adalet"in simgesi. Çok "doğru tutulması" gerekiyor "adalet" için.

DÜNYADAYKEN TANRI'NIN ELİNDEKİ TERAZİ:

Mâide Suresinin 64. ayetinde (Diyanet çevirisiyle) şöyle denir:

Yahudiler: 'ALLAH'IN ELİ SIKIDIR.' dediler. Dediklerinden ötürü elleri bağlansın! (Bedduada bulunan : Tanrı.) Lânet olsun! (Lânet eden: Tanrı.) Hayır! O'NUN İKİ ELİ DE AÇIKTIR! Nasıl dilerse (öyle) sarfeder..."

Bu ayet nedeniyle bir hadis yer alır hadis kaynaklarında:

TANRI'NIN ELİNDEKİ TERAZİNİN DENGESİ YOK:

Hadis, yukarıdaki ayet nedeniyle yer veren Tirmizî'deki biçimiyle şöyle:

"RAHMAN'ın (Tanrı'nın) SAĞ ELİ doludur. (İçindekiler) akar da akar. Gece gündüz akışlar, o eldekinden hiçbir şey eksiltmez. (Yani: Tanrı'nın sağ elinde bitip tükenmez nimetler - rızıklar vardır. Kullarına gece gündüz durmadan aktığı halde tükenmez, eksilmez de...) ÖBÜR (sol) ELİNDEYSE TERAZİ vardır. Terazinin (rızık konulup tartılan) GÖZÜ, BİR AŞAĞI İNER: BİR YUKARI ÇIKAR." (Tîrmizî, Sünen, Kitabu Tefsiri'l-Kur'an/6, hadis no: 3045.)

Bu hadis Buhari'de de yer alır. Az uzunca. Tanrı'nın varlıklı kuluna: "Sen (başkalarına) harca ki, ben de sana harcıyayım!" dediği ve Muhammed'in: "Biliyor musunuz, gök ve yerin yaratılmasından bu yana Tanrı ne denli harcamada bulunuyor (kullarına)?" diye sorduktan sonra yukarıdaki açıklamayı yaptığı bildirilir. Tanrı'nın ARŞ'ının (tahtıyla sarayının), başlangıçta, su üzerinde bulunduğu da anlatılır. Şöyle bir değişiklik de var: "Rahman" yerine "Allah" geçer. "Sağ el (yemîn)" yerine de yalnızca "el (yed)"... (Bkz. Buharî, e's-Sahih, Kitabu Tefsiri'l-Kur'an/11/2; Tecrid, hadis no: 1707.)

Tanrı insanlara "terazi"yle RIZIK dağıtırken, rızık konulmuş olan göz, neden "bir aşağı inip bir yukarı çıkıyor"? Hadisi Türkçe'ye çeviren Kâmil Miras şöyle açıklıyor:

"Bu suretle (Tanrı), insanların kimine ÇOK, kimine AZ rızık verir." (Bkz. Tecrid'deki aynı hadisin Türkçesi.)

Akla gelen bir soru:

— Tanrı'nın elindeki TERAZİ'de bir BOZUKLUK mu var?

Bir inanır ("mü'min") kişi, buna "evet!" diyemez.

Açıklamaya göre: Rızık tartılırken kimi insana "ağır ağır", yani bol bol rızık vermeyi, kimi insana geldiğinde de, rızık konulmuş "kefe"nin yukarıda kalmasını, yani az verilmesini Tanrı'nın kendisi istiyor. Yukarıda geçen ayetteki açıklama da çok açık: "(Tanrı) nasıl dilerse öyle sarfeder (rızıkları)..." Yani: Kimse "niye böyle yapıyorsun, niye kimi kuluna çok, kimi kuluna az veriyorsun?" diye karışamaz. Bu doğrultuda başka ayetlerde de açıklama var.

Kısacası: Kimi insanın ZENGİN, kimi insanın YOKSUL olması, "Tanrı'nın elindeki TERAZİ'nin durumundan, "Rızıkların tartılıp dağıtılması" sırasında, "terazinin iki kefesi"nin bir düzeyde bulunmamasından. "Terazinin kolu", dengede değil. Bunun böyle olmasının nedenini de Kur'an, özet olarak şöyle açıklıyor:

— "Tanrı öyle istiyor..."

İlgili ayetlerden bir kaçı:

"Tanrı, dilediği kimsenin rızkını geniş, dilediininkini de dar yapar..." (Ra'd: 26.) "Senin Efendi Tanrı'nın (Rabb), rızkı, dilediğine rızkı geniş, kimine dar verir. Kuşkusuz Tanrı, herşeyi BİLEN'dir. (Ankebût: 62.) (Aynı açıklamayı yapan ayetler için bkz. Rum: 37; Sebe': 36, 39; Zümer: 52; Şûrâ: 12.) "Efendi Tanrı'nın rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar?! Dünya yaşamında, onların (kulların) geçimlerini aralarında biz bölüştürdük de, birbirlerine iş gördürsünler (kimi ÇALIŞAN, kimi ÇALIŞTIRAN olsun) diye, kimini (zengini) kimine (az varlıklıya ya da yoksula) derecelerle ÜSTÜN kıldık..." (Zuhruf: 32.)

Burada bir soru daha akla gelebilir:

— Öyleyse, "Tanrı'nın elinde terazi" neden var? Eşitlik gözetmediğine, herkese eşit ölçüyle rızık dağıtmadığına göre, "TERAZİ"yi niye kullanıyor?

Kur'an yorumlarında, kimi ayet ve hadislere dayanılarak, bu soruya şu karşılık verildiği görülür: "İnsanları SINAMAK için..." (Bu karşılık için örneğin bkz. M.Ali Sâbûnî, Safvetü't-Tefâsîr, 2/467.) Ya da: "Bir HİKMET için!" denir. (Bkz. Sabûnî, 1/352-353; Ebu's-Suûd, 2/43.) "Tanrı'nın hikmetinden ve yaptığı şeylerinin nedeni sorulmaz..." (Bkz. Enbiyâ: 23.) "Tanrı'nın yaptığına itiraz yok." (Bkz. F. Râzî, 12/44; Celaleyn, 1/104...) "İtiraz olmaması"nın "nedeni"ini EHL-İ SÜNNET şöyle açıklar: "Mülk, Tanrı'nın kendisinindir. Onun için kimsenin itiraz etmeye hakkı yok." (Bkz. F.Râzî, aynı yer.)

Kur'an'da ve hadislerde bir de "Tanrı'nın AHİRETTEKİ TERAZİSİ"nden sözedilir. Bunu da bir başka yazımıza bırakalım.

Not: 39. sayımızdaki yazımızda "Mücessime", dizgi yanlışıyla "Mücessine" olmuş. Düzeltiriz. T.D.

TİYATROLAR YENİ SEZONA HAZIR...LANIYOR

Sahnelerde bu yıl

Devlet Tiyatroları ve İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları perdelerini açtı. Özel tiyatrolar ve amatörler yeni sezon hazırlıklarını sürdürüyor.

Açılacak, açılıyor ve açıldı... Evet Ekim ayıyla birlikte Devlet Tiyatroları ve İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları perdelerini açtı. Özel tiyatrolar ise, hazırlıklarını sürdürüyor. Bir çoğu perdelerini Kasım ayında açacak.

Fotoğraf: TUĞRUL AKÇAKAN

ATACAN ARSEVEN, GENCAY GÜRÜN, ŞİRİN DEVRİM VE ÇİĞDEM SELIŞIK.

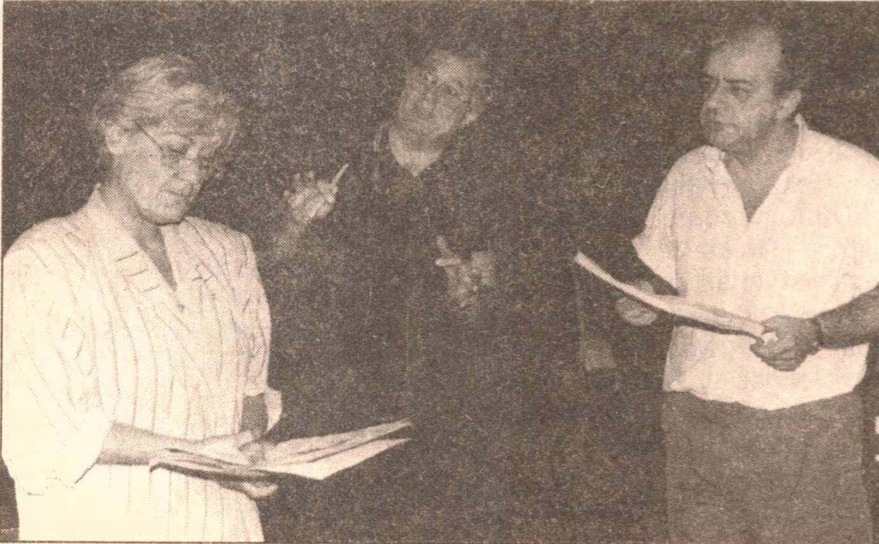
YERLİ OYUN AĞIRLIKTA

Devlet Tiyatroları (DT), sezonun ilk etabında 21 değişik sahnede, toplam 29 oyun sergileyecek. Bu yıl ilk kez izleyici karşısına çıkan 16 yeni oyunun 13'ü yerli. DT bültenlerinde ve yetkililerin açıklamalarında "yerli oyun" vurgusunun öne çıkmasını, geçen yılın "yerli oyun-yabancı oyun" tartışmasının "dolaylı" etkisi olarak yorumlamak mümkün. Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni Gencay Gürün ise, bu yıl da geçmiş yıllarda olduğu gibi doğru olduğuna inandıkları yolda yürüdüklerini, yerli oyun yazarlarına geçmiş yıllarda ve yeni repertuvarda gereken önemi verdiklerini söylüyor. Dolayısıyla da, tartışmanın, seçimleri üstünde herhangi bir etkisi olmadığını vurguluyor.

DT, 3 Ekim Çarşamba günü sezonun yeni oyunu *Cumhuriyet Kızı*'yla Ankara Yeni Sahne'de ilk kez izleyici karşısına çıktı. Ankara Devlet Tiyatrosu'nun diğer oyunları ise, şunlar: Oda Tiyatrosu'nda Jerome Kilty'nin yazıp Sait Talat Halman'ın dilimize çevirdiği ve Cüneyt Çalışkur'un yönettiği *Sevgili Palyaço*; Küçük Tiyatro'da, Polonyalı yazar W.Gombrowictz'in yazıp, Faruk Ersöz'ün dilimize çevirdiği *Yvone-Burgonya Prensesi*. Bu oyunun konuk yönetmeni Polonyalı Ewa Bulhak, Büyük Tiyatro'da Yılmaz Karakoyunlu'nun yazıp Bozkurt Kuruç'un yönettiği *Sokollu;* Altındağ Tiyatrosu'nda Nihat Asyalı'nın yazıp Rüştü Asyalı'nın yönettiği *Yunus Diye Göründüm;* Şinasi Sahnesinde Güngör Dilmen'in yazıp Ergin Orbey'in yönettiği *Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını.*

OYA AYDONAT, ENGİN ULUDAĞ VE SEZAİ ALTEKİN. "Buzlar Çözülmeden"'in provasında.

Fotoğraf: ÖZCAN YAMAN

YANGIN "GERÇEKÖTESİ"

Güngör Dilmen'in bu yapıtı İş Bankası Tiyatro Yarışması'nda Büyük Ödülü almış ve İş Bankası Yayınları arasında basılmıştı. Oyun Güngör Dilmen'in ifadesiyle "bir İstanbul yangının gerçekötesi yorumuna" dayanıyor. Dilmen, "gerçekötesi" ifadesini bazı oyunları için kullandığını, bunun bir gerçekten yola çıkmak ama onunla sınırlı kalmamak anlamına geldiğini söylüyor. Olaylar 19. yüzyılda ve Osmanlı İmparatorluğu'nda geçer. Sa-

"AĞRI DAĞI EFSANESİ"NİN OYUNCULARI PROVADA. Fotoğraf: ÖZCAN YAMAN

raydan uzaklaştırılan Mahitap Hanım Aksaray'a yerleşir. Mahallenin işgüzar ve sevecen Firuz Bey'i, Mahitap Hanım'la yakışıklı Ermeni genci Artin'in arasını yapar. Mahitap Hanım küçük servetinin gitgide azalmasıyla bu aşkın tek taraflı olduğunu öğrenir. Dilmen, böylelikle bir İstanbul yangınını "gerçek ötesi" bir tarzda karşılıksız bir aşkın öfkesine bağlamış.

Ankara Devlet Tiyatrosu'nun bu sezon sahneleyeceği bir diğer yeni oyun, Turgut Özakman'ın *Töre*'si. Bu oyun 13 Ekim'de Elazığ'da, 17,18 Ekim'de Diyarbakır'da, 20 Ekim'de Şanlıurfa'da 22 Ekim'de Gaziantep'te sahnelenecek. Ankara sahnelerinde ayrıca, Ekim ayı boyunca, Neil Simon'un *Anılar*'ı Horton Foote'dan *Sıla*, Arthur Miller'dan *Satıcının Ölümü* gibi geçtiğimiz yıl sahnelenen oyunlar devam edecek.

İstanbul Devlet Tiyatrosu, 10 Ekim günü Turan Oflazoğlu'nun *Gardiyan* adlı oyunuyla yeni sezona başlıyor. AKM Oda Tiyatrosu'nda bu oyunun yanı sıra, *Canlı Yayın, Köprüdeki Adam* ve çocuk oyunu *Palyaçolar* sahnelenecek. Taksim Sahnesi'nde ise, Aziz Nesin'in *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* adlı oyunu, Kenan Işık yönetiminde izleyici karşısına çıkıyor. Geçen yıl oldukça ilgiyle karşılanan *Oyunun Oyunu* yine aynı sahnede bu yıl da sürecek. DT'nin Ekim ayı boyunca İzmir, Bursa, Adana, ve Trabzon'da sahneleyeceği oyunlar ise, şunlar: Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, Haşmet Zeybek'in *Düğün ya da Davul*, Oğuz Atay'ın *Oyunlarla Yaşayanlar,* Tuncer Cücenoğlu'nun *Kördöğüşü,* Orhan Asena'nın *Atçalı Kel Mehmet,* Haldun Taner'in *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım.*

SARAH BERNHARDT

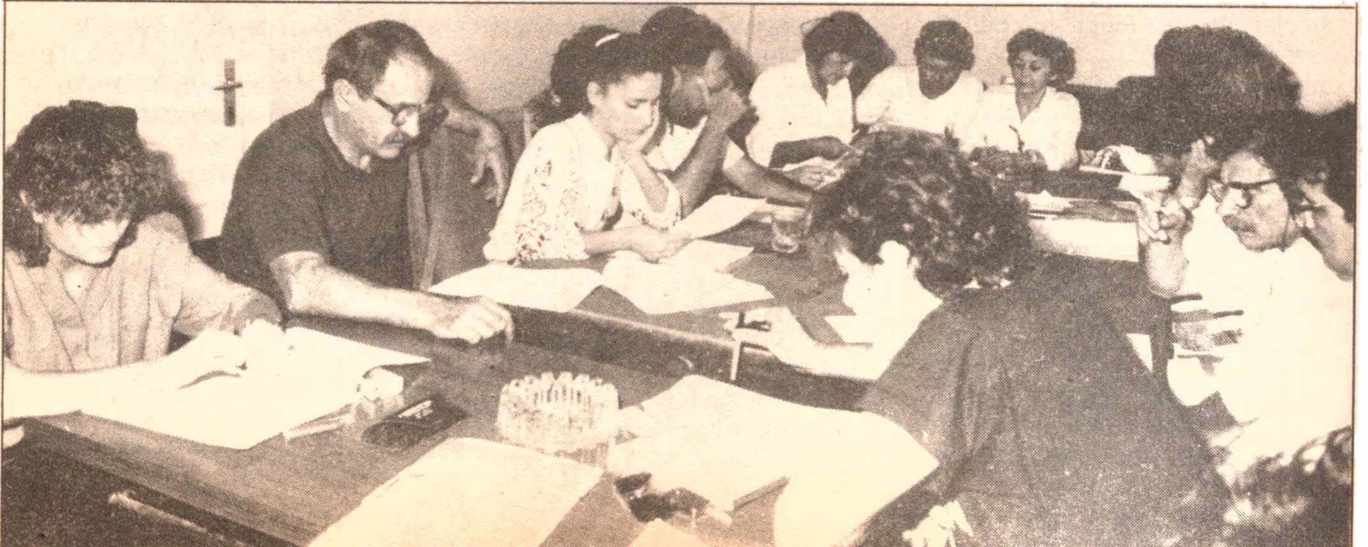
4 Ekim Çarşamba günü perdelerini açan Şehir Tiyatroları ilk aşamada dört yeni oyun sunacak tiyatroseverlere. Genel Sanat Yönetmeni Gencay Gürün, sahne değişmesi koşullarında eski oyun-yeni oyun ayrımının kalktığını, geçen yıl Üsküdar'da oynayan bir oyun, bu yıl Fatih'te oynadığında, bu oyunu yeni saymak gerektiğini söylüyor.

4 Ekim'den Kadıköy Haldun Taner Sahnesi'nde John Murrell'in yazıp, Esin Talu Çelikkan'ın Türkçeleştirdiği *Sarah Bernhardt-Anılar* adlı oyun sahnelenecek. Oyun ünlü tiyatro sanatçısı Sarah Bernhardt'ın yaşamından kesitler sunuyor. Bilindiği gibi, 1844 yılında doğan Bernhardt, yatılı okul ve manastırda geçen çocukluk ve ilk gençliğinden sonra ilk kez 1962'de Comédie-Française'de sahneye çıkmıştı. Güzel sesi, zarif görünümü ve dramatik oyunculuğuyla kısa sürede başarı gösteren Bernhardt, kişiliğinin ilginç yönleriyle de dikkat çekmişti. 1915'te tek bacağının kesilmesine rağmen sahneye çıkmayı sürdürmüş, tiyatro oyunculuğunun yanı sıra, sinema oyunculuğu yapmış, roman ve oyunlar yazmıştı. *Hernani* oyunundaki yorumuna hayran olan Victor Hugo 1923'te Paris'te ölen sanatçıya "Altın ses" adını vermişti.

Bu ilginç oyunun yönetmeni sanat yaşamını Amerika'da sürdüren Çiğdem Selışık. Oyunda Sarah rolünü canlandıran Şirin Devrim'de Şehir Tiyatroları'nın konuk sanatçısı. 19 yıllık bir aradan sonra ŞT'de ilk defa oynayan Devrim, sahneyi Atacan Arseven'le paylaşıyor.

15 Ekim'den itibaren Harbiye Muhsin Ertuğrul Sahnesi'nde gösterime girecek Yaşar Kemal'in *Ağrı Dağı Efsanesi* oyununu Ali Taygun yönetecek. Daha önce, Macit Koper tarafından Dostlar Tiyatrosu'nda '80 ve '81 yıllarında, yine Ali

ANKARA DEVLET TİYATROSU OYUNCULARI "YVONNE BURGONYA PRENSESİ"NİN HAZIRLIĞINDA.

Taygun tarafından Şehir Tiyatroları'nda '74 yılında sahnelenen oyun, sezonun ilgiyle beklenenlerinden. Bir diğer yeni oyun, Üsküdar Musahipzade Celal Sahnesi'nde sahneye koyulacak olan Cevat Fehmi Başkut'un yazıp, Engin Uludağ'ın yönettiği *Buzlar Çözülmeden*. Daha önce filme de çekilen oyun, 1964 yılında kaleme alınmış. Konusu ise, kısaca şöyle: Kâr altında kalmış ve dış dünyayla ilişkisi kesilmiş kasabaya gelen yeni kaymakam, kasabalı yararına birçok iş yapar. Fakat buzlar çözülüp dış dünyayla bağlantı sağlanınca öğrenilir ki, bu becerikli ve iyi "kaymakam" yöredeki akıl hastanesinden kaçmış bir delidir. *İçerdekiler, Bir Yalan Çemberi, Lüküs Hayat, Aç Sınıfın Laneti, Meraklısı İçin Öyle Bir Hikaye* geçen sezon sahnelenen ve bu yılın ilk döneminde de yer alan oyunlar.

Önümüzdeki dönem sahneye konulacak oyunlardan birisi, Turgut Özakman'ın *Resimli Osmanlı Tarihi* adlı oyunu. 27 Mayıs 1960'ı yaşarken, Abdülaziz'in devrilmesinden Meşrutiyet'e kadar olan dönem içinde gezinen tarih meraklısı Vakıf Bey'in yolculuğuna 1982 yılından da bir anlatıcı eşlik etmektedir. Üç tarihsel dönem arasındaki koşutluklar alaycı bir yaklaşımla ve geleneksel tiyatro tadını yaşatarak izleyici karşısına gelecek.

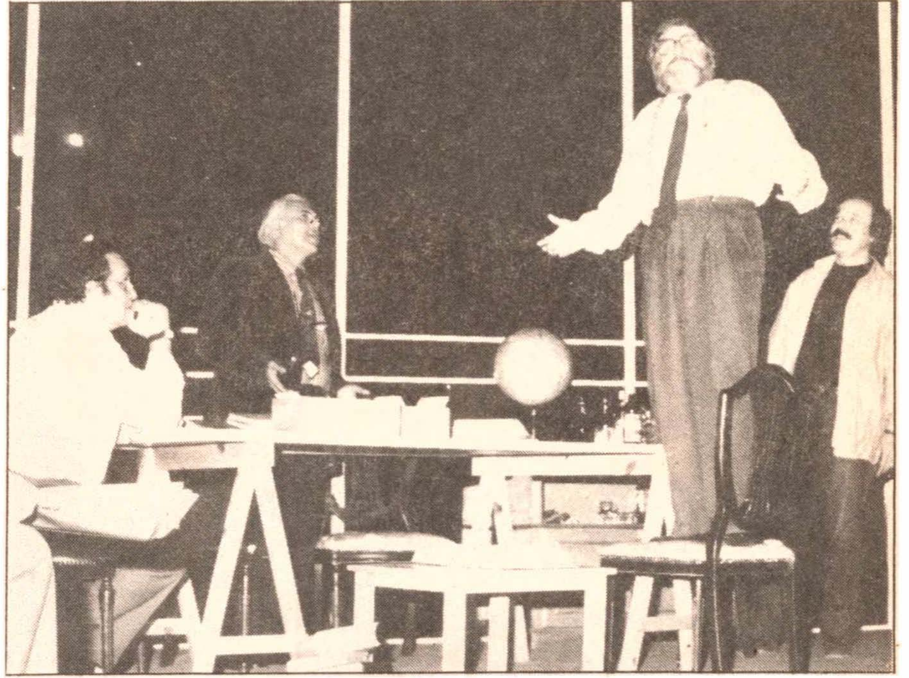
Bir süre sonra provalarına başlanacak diğer oyunlar ise, Macar yazar İstvan Örkeni'nin *Kedi Oyunu*, İngiliz yazar Willy Russel'ın *Shirley Walentine* ve yine İngiliz yazar Raymund Fitz Simons'ın *Aktör Kean*, 1. İstanbul Tiyatro Festivali'nde sergilenen Anton Çehov'un *Üç Kız Kardeş* adlı oyunları.

ÖZEL TİYATROLAR KASIM'DA

Ödenekli tiyatrolar perdelerini açarken, sayıları gittikçe azalan özel tiyatrolar, her yıl olduğu gibi bu yıl da, salon, para, gişe gibi kangrenleşmiş sorunlarla boğuşuyor. Bu boğuşma arasında izleyiciye tiyatro adına bir şeyler sunmak herşeye rağmen ayak diretmelerini sağlayan en önemli istek.

Bizim Tiyatro, Kadıköy Sanat Merkezi'nde, *Yargı*'ya bu yıl da devam edecek. Provaları süren bir diğer oyun, Zafer Diper'in kurgulayıp yöneteceği Berthold Brecht'in *Halkın Ekmeği* adlı yapıtı. Daha ileri tarihlerde Hakkı Özkan'ın *Keloğlan ile Gülmez Sultan* adlı çocuk oyununu sahneleyecek. Perdelerin açılma tarihi 15 Ekim.

Ortaoyuncular, 29 Ekim tarihinde *Ferhangi Şeyler* ile sezonu açıyor. Daha sonra *Soyut Padişah* ve yeni yorumuyla *İstanbul'u Satıyorum* gösterime girecek. Perdelerini geçen yılki oyunları *Kaç Baba Kaç*'la açan Dormen Tiyatrosu, ardından Haldun Dormen'in *Yolun Yarısı* adlı müzikal oyununu sahneleyecek.

"CUMHURİYET KIZI". *Yedi bilim adamı ve bir 'hafif' kadın.*

NÂZIM HİKMET VE SEVİM BURAK

Dostlar Tiyatrosu, Nâzım Hikmet'in şiirlerinden derlenen *Kerem Gibi* adlı oyun için hazırlanıyor. İstanbul Festivali için düşündükleri *Godot'yu Beklerken* ise, tasarladıkları ikinci oyun. Poyrazoğlu Tiyatrosu 15 Kasım'da perdelerini açıyor. Hazırlandıkları iki oyun *Cinayet Palas* ve *Çehov Yalta*'da. Gazanfer Özcan ve Gönül Ülkü Tiyatrosu geçen yıl oynadıkları *Yedi Yıl Sonra* adlı oyunu bu yıl da sürdürecek. Yeni hazırladıkları oyun ise, vodvil ustası George Feydeau'dan Zihni Küçümen'in uyarladığı *Sevdam Modaevi*. Kent Oyuncuları'ndan Yıldız Kenter, Festival sırasında sergilenen *Şafak Yıldızları* ve ayrıca *Yalnızlığın Oyuncakları*'yla izleyicilerin karşısına gelecek. Athol Fugard'ın *Sarı Sabır Çiçeğinden Bir Ders* ve Adalet Ağaoğlu'nun *Çok Uzak Fazla Yakın* adlı oyunları da sonraki dönemde sergilenecek. Müşfik Kenter, tek kişilik oyunlar toplu gösterisinden sonra, Oğuz Aral'la birlikte hazırladıkları Nâzım Hikmet'in *Kuvayı Milliye*'siyle izleyicilerin karşısına gelecek. AST *Suçsuzlar*'a bu yıl da devam ediyor. Daha sonra da Nâzım Hikmet'in *Yusuf ile Menofis* adlı oyununu sahnelemeyi planlıyor.

Bilsak Tiyatro Atölyesi 7 aylık hazırlığın sonunda Sevim Burak'ın *İşte Baş İşte Gövde İşte Kanatlar* adlı oyunuyla perdelerini açıyor. Eğer "herhangi bir aksilik çıkmazsa" oyunlarını ayda bir kez AKM Oda Tiyatrosu'nda oynayacaklar. Değerlendirilmemiş bir yazar olarak niteledikleri Sevim Burak'ın bu oyununun, oyunculuk yorumuna ve fantaziye açık olduğunu ve bir o kadar da çözümlenmesinin zor olduğunu söylüyorlar. Ortaköy Kültür Merkezi Oyuncuları, Kasım ayından itibaren Berthold Brecht'in Günther Weisenborn ile işbirliği yaparak hazırladığı Maksim Gorki'nin romanını ve Rus devrimi hikayelerine kaynak olan *Ana* adlı dramı sahneleyecek. Oyunun müziklerini Grup Yorum yapmış.

Sarıyer Halk Eğitim Merkezi Tiyatro Kolu, yıl içinde, oyuncuların yazdığı *Yeditepe Adım Adım*, Lorca'nın *Don Perlimplin İle Belisi*, Marx Frisch'nin *Bay Bidermann* ve Turgut Özakman'ın *Sarıpınar 1914* adlı oyunlarını sunacak.

Profesyoneli, amatörü, ışıkçısı, sesçisi, oyuncusu, yönetmeni ve birkaç aydır son zilin heyecanını yaşamayan seyircisiyle her şey tiyatroya hazır. Peki ya sorunlar? Şşşşşşt, lütfen beyefendi daha sessiz! Ama unutmadan, ama düşünerek, ama sorgulayarak...

HALİL BEYTAŞ

NECATİ CUMALI

Şafak karakolu

"Şafak Karakolu" benim kısmeti kapalı oyunlarımdan biri. 1979'da tamamlamıştım, o gün bugün bir türlü seyirci önüne çıkamadı.

1980-1981 yılı tiyatro mevsiminde İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarında oynanacaktı. 1980 Ağustos'unda rol bölümü yapıldı, çalışmalar başladı. 12 Eylül'de belediyenin yönetimine askerler el koyunca oyun yeni yönetimin denetimine sunuldu.

Şafak Karakolu'nun birinci perdesi Asmalı Mesçit Sokağında geçer. Hürriyet Abla, kendini emekliye ayırmış bir kaldırım yosmasıdır. Asmalı Mesçit'in bodrum katlarından birinde lokanta işletir. Müşterileri komşu otellerde iş tutan orospular, tombolacılar, kadın tellâlları, kaçakçılar gibi kimselerdir.

Birinci perdede rol alan kadınları oyunda I.Orospu, II. Orospu III. Orospu diye adlandırmıştım. 12 Eylül'de belediyede tiyatro işlerinin başına getirilen Deniz Binbaşısı Orhan Bey (Ne yazık ki.soyadını bilmiyorum) oyunu okumuş; oynanmasında sakınca görmemiş sadece orospu adlarının hayat kadını diye değiştirilmesini istemiş. Sayın Binbaşıyı tanımadım. O karışık günlerde gösterdiği anlayışa, hoşgörüye ancak şimdi teşekkür edebiliyorum.

Bu onaydan sonra provalar yeniden başladı. Yönetmeni daha önce "Tehlikeli Güvercin" adlı oyunumu başarıyla sahneleyen Engin Uludağ'dı. Kendisine tam bir güvenim vardı. Hürriyet Abla'yı oynayacak Gül Vergon,rolünü sevmişti.

Provalar oldukça uzun sürdü. Bu arada Bnb. Orhan Bey belediyeden ayrıldı, birliğine döndü. Sonunda oyun çıktı. 18 Ocak 1981 gecesi Harbiye Şehir Tiyatrosunda başlayacaktı. Afişler asıldı. Biletler satışa sunuldu, çağrılar gönderildi.

14 Ocak cuma günü saat 14'te oyunun genel provasını görmeye gittiğimde, salonda çok genç, yüzbaşılığa yeni yükselmiş, üç hava subayı ile karşılaştım. Belediye Başkanı General Akansel, kendilerini oyunu görmek, oynanmasında bir sakınca olup olmadığını saptamakla görevlendirmiş...

Genç havacılar adımın yabancısı değillerdi. Saygılı bir ilgi gösterdiler. Sadelikleri, ağırbaşlılıklarıyla benim de kendilerine kanım ısındı. Sahne hazır oluncaya kadar dereden tepeden bir şeyler konuştuk. Bu arada tiyatro ile ilgilerinin ne olduğunu sordum. İkisi hayatlarında hiç tiyatroya gitmemiş, biri sadece bir kez, o da Eskişehir'e gelen bir oyunu görmüştü. "Nereden görebilirdik ki? dediler, yatılı liseler, ardından Eskişehir Havacılık Okulu..."

Prova başladı.

Hürriyet Abla, ikide bir, ruhsatsız, doktor denetiminden kaçan hayat kadınlarını yakalamak için ahlâk polisinin baskınlarından bıkkındır, Tombalacı Eldebir, bir gün otobüsle Boğaz sırtlarına uzanır. Oralarda henüz devlet eli değmemiş koskoca bir ilçe oluştuğunu görür. Dönüşte Hürriyet Abla'ya lokantayı bırakıp Şafak Mahallesi adını yakıştırdığı bu yeni ilçede PTT ya da vergi dairesi açmalarını önerir.

Hürriyet Abla gurbetten mektup bekleyen garipleri aldatmayı vicdanına yediremez. Karakol açmayı uygun görür: "Bu dönemde yasaya uyan mı var? der. Siz gözünüze kestirdiğinizi tutup getirin, siz onun ne suç işlediğini bilmeseniz de, o kendisi bilir, ben ona söyleteceğimi söyletirim!"

Hürriyet Abla komiser, Eldebir polis, kaçakçı Kerkenez bekçi, karakolu açar direğine bayrak çekerler. İşler hemen hızlanır. Kaçak yapılar, stokçuların mal depolamaları, uyuşturucu satıcıları, gizli ev işletenler... Bizimkiler kısa sürede ceplerini doldurur. Bu arada Sarıyer komiseri kendilerini kutlamaya gelir. Görevliler bir yolunu bulup kadroya geçerler. Terör dönemidir. Hürriyet Abla silâh taşımayı serbest bırakınca, kabadayılar Şafak Mahallelilere sataşmaktan çekinir. Mahalleli karakoldan memnundur. Büyük bir günlük gazete "Şafak Mahallelilerin Hürriyet Ablası" başlıklı, tam sayfa övgü dolu fotoğraflı bir röportaj yayınlar. Çok geçmez Hürriyet Abla ile arkadaşları paraya doyar. Onları yasa dışı yollardan yaşamlarını kazanmaya iten kötü koşullar içinde dünyaya gelmeleridir. Hakkıyla polislik yapmaya başlarlar. Karakolun önüne bırakılan bir bebeğin üstüne titrerler. Dürüst bir yaşam sürmesi için yetiştireceklerdir onu. Bir particiye çatınca Hakkâri'ye sürgün edilmeleri işleme girer. Hakkâri'ye de gitmeye razıdırlar ama, ne çare ki gerçek polis değillerdir!...

Prova, denetim altında oynandığı için sönük geçti. Her sönük genel prova parlak ilk temsilin habercisidir. Pazartesi sabahı belediye oyunu yasaklamasaydı, ilk temsili bu umutla bekliyorduk...

Üç gün bekledim. Soğukkanlılıkla karar verdikten sonra Yazı İşleri Müdürlüğünden Başkanla görüşmek için saat istedim. Susmam, suçluluğu kabullenmek demek olacaktı. Telefonda çok incelikli davranmaya önem veren bir kurmay albay konuştu benimle. Sanata saygılarından, eserlerime verdikleri değerden söz etti. Karşılığında "Albayım, dedim, İstanbul şu son yıllarda Sodom'dan beter bir kent, bir batakhane olmuşsa suçlusu ben değilim! Siz bir darbe gerçekleştirdiniz. Her şey yolunda ise darbeye ne gerek vardı? Ben oyunumda kanunsuz bir ortamı sergileyerek vatandaşlık görevimi yaptım!" Sonuç olarak Albay isteğimi Başkana bildireceğini söyledi, üç gün sonra Başkanın "Yasakladık, bitti! görüşülecek bir şey yok!" dediğini bildirdiler.

Ünlü dolandırıcı Sülün Osman'ın bir ara davullu zurnalı bir törenle Kasımpaşa'da karakol açtığını duymuştum Ferrih Doğan'dan. Yüzeysel bir yaklaşımla adi suç sayılan bu olay, üstün zekâlı öğrencilerin okul yaramazlıkları gibi göründü bana. Adı dolandırıcıya çıkmış yaratıcı bir zekâ, kördöğüşü bir bürokrasiyi, kapkaççı bir düzeni alaya alıyordu. Olay hepimizi düşündürmesi gereken bir taşlama niteliğindeydi!

Şafak Karakolu'nda yasaların engellediği hiç bir suç öğesi yok. Polisler de görse gülebilirler. Sansür beyinlerimizin içinde, yüreklerimizde bizim! Gölgemiz gibi yanımız sıra taşıyoruz. Aklımızdan geçenleri acaba gördü mü, duydu mu, ne der? diye kendimizi sorguya çekiyoruz!

On yıldır Ankara Sanat, Nisa Serezli-Tolga Aşkıner Tiyatrosu, Dormen Tiyatrosu okudular, niyetlenir gibi oldular, şu ya da bu nedenle şimdilik oynamayı doğru görmediler!

Şehir Tiyatroları çoktan unuttu oyunu! Gerçekte oyuna 12 Eylül'ün koyduğu yasağı kaldırmak Sosyal Demokrat Belediye'nin görevi! Görülen o ki onlar da 12 Eylül'ün. ANAP'ın izinden gidiyor, gerçeklerin sergilenmesi yerine Evita'yla, yabancı oyunlarla oyalamayı yeğliyor halkı!

Biri bir yasak koymasın bizde, ondan sonra her duyan patlamaya hazır bir bomba gibi görüyor o yasağı, beş adım açığından dolanıyor! ■

TYS

Tartışma sürüyor

2000'e Doğru'nun, geçen sayısında yayımlanan "TYS nişan tahtasında" başlıklı haber üzerine Genel Sekreter Atilla Birkiye bir açıklama gönderdi. Birkiye'nin yanı sıra Sennur Sezer ve Öner Yağcı da sendikaya yöneltilen eleştirilere karşı görüşlerini açıkladılar.

ATİLLA BİRKİYE
(TYS Genel Sekreteri)

Eleştiriler üzerine

Ne iyi yapmış da, içki masalarında konuşulan Yazarlar Sendikası'nı sayfalarına taşımış *2000'e Doğru*. Böylece basın açıklamalarımızı, çeşitli etkinliklerimizin haberini koymayan dergi, bizim beklediğimiz basın desteğini göstermiş oldu.

Geçen sayıdaki üyelerimizin eleştirilerinin ve istemlerinin çoğu haklıdır. Ancak burada değinmek istediğim bir-iki nokta var.

Birincisi, bu tür eleştirilerin yeri, sanıyorum, genel kuruldur. Ayrıca sendikamızın bir yeri vardır, raporlar yazılır ya da yönetime sözlü bildirilir. (Böyle yapan üyelerimiz az sayıda olsa da var). Genel kurula gelmeyip, gelse bile orada konuşmayıp; basın toplantılarımıza, açılışımıza katılmayıp, gazetecilere bu konuda açıklamalar yapmak, doğru bir tavır gibi görünmüyor bana. Ayrıca bu derginin amacına (henüz anlamış değilim) ortak olmak gibi bir olasılık da var.

Telif hakları konusunda, Türkiye'nin özgül koşulu nedeniyle şimdilik bir yaptırım gücümüz yok. Ancak böyle bir güce ulaşacağımız da kesin. Bu bir süreç meselesi ve öyle kolay kolay olacağı da yok. (Bu konudaki çalışmalarımız bir-iki yayın organında çıktı.) Tabii bir de örgütlü tavır alma gibi bir sorun var. Basının destek vermesi de işin başka yanı. Bugüne kadar doğru dürüst destek bulmadığımız basından umarım ki, bu konuda geniş destek alırız.

2 Nisan 1989'dan önceki dönem için gelen eleştirileri yanıtlama yetkisini, bu tarihte genel sekreterliğe seçildiğim için kendimde görmüyorum. Ancak son altı ay için kısaca şunları söylemek istiyorum:

Necati Güngör, herhalde gazetelerde yayımlanan bazı haberleri okumuyor. Üyelerimize gönderdiğimiz, üyeliklerini yenilemeyle ilgili yazımız, doğrudan doğruya yeni yasal düzenlemeyle ilgili. Yoksa kimilerini üyelikten düşürme gibi bir amacımız yok.

Son dönemdeki yurtdışı gezisi, önceki genel kurul kararıyla gerçekleşti. Üstelik sendikamız ile İsveç Yazarlar Birliği'nin ortak projesi çerçevesindedir.

Üyelerin parası gezilere harcanmıyor. (Bildiğim kadarıyla önceki dönemde de bu böyleydi.) Ayrıca genel kurulda hesap raporu, çalışma raporu diye bir şey vardır. O da oylanır.

Sendika olarak katıldığımız şenlikler ve imza günleri, sendikamıza yarar sağlama bağlamında gerçekleştirilmiştir. Sendikamıza bağış ve üyelerimize telif karşılığı olmaktadır. Son dönemdeki etkinliklerimizi böylesi koşullarda gerçekleştirdik. Aidatlar ile yaşama şansımız yok. Üstelik aidatları da (ayda 1000lira) toplayamıyoruz.

Lütfen, kime ayrım yapılmışsa ve kim yapıyorsa, bunu söyleyenler somut bir şekilde bildirsinler.

Genel kurulda, isteyen herkes aday olabilir ve yeterli oyu alan da seçilir. Son genel kurulda kimsenin adaylığını koyması engellenmediği gibi özellikle de kimi kadın yazarlardan adaylığını koyması rica edildi.

Tüm eleştirilere teşekkür eder, üyelerimizi ve özellikle de *2000'e Doğru* çalışanlarını sendikamıza çay içmeye bekleriz.

ÖNER YAĞCI

Çare, yeni model

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın "örgütlenme bilinci"ne sahip bir üyesi olarak, konuyla ilgili düşüncelerimi aktarmak istiyorum.

2000'e Doğru'nun 39. sayısında yer alan TYS ile ilgili yazıda kimi yazarların kendi sendikalarına ya da kendisi üye olmadığı halde dışarıdan TYS'ye yaptığı haksızlığın, çok ciddi olarak düşünülmesi gereken bir eksik politik bilinçten kaynaklandığını düşünüyorum.

TYS olayına "örgütlü olmak" açısından bakmak gerekir. 12 Eylül'ün tahribatının en önemli öğesi, beyinlerden "örgütlü olma" bilincini silmesidir. Bu silgi çok dehşetli olmalı ki "aydın" beyinleri de etkiledi. Bugün TYS örgütlülüğünü görmezden gelen, hiçe sayan anlayış, yazarlarımız arasında da egemen olmuş. Sendikasını sahiplenme bilinci köreltilmiş insanlar, bilinmez hangi nedenle, sendikaya saldırıyorlar. Sendikalar Yasası ile zaten kadükleştirilmiş, sıkıştırılmış, işlevsizleştirilmiş olan TYS, üyelerince de sahip çıkılmayan bir durumdadır.

Kongresinde çoğunluğun "zor" sağlandığı, ödentilerini yıllarca ödemeyen üyelerin çoğunlukta olduğu bir örgütlenmenin sancılı olması doğaldır.

Bu sancı, TYS yönetiminin beceriksizliğinden değil sistemin örgütlü güçlere karşı almış olduğu önlemlerden ve TYS'nin sendika olmaktan çıkarılarak işlevsiz, adı "sendika" olan bir örgüt haline getirilmesinden kaynaklanmaktadır. Yani sorun 12 Eylül'ün toplumda yarattığı genel olarak örgütlenmeye olan düşmanlıktan oluşmaktadır. Bunu görmezden gelerek sendikadaki sancıyı kişisel birtakım davranışlara bağlamak politik körlüğün ifadesi olsa gerektir. Ne yazık ki, kimi sendika üyesi yazar arkadaşımız sorunu TYS yönetiminde görerek hedefi şaşırtmakta ve haksızlık yapmaktadırlar.

Sendikadaki sancının giderilmesi, yeni bir örgütlenme modelinin, yazarlığın işlevine uygun yeni bir örgütlenmenin yaratılmasıyla olanaklıdır.

SENNUR SEZER

Örgütlenme bilinci mi yargılanıyor?

"TYS nişan tahtasında" başlıklı yazıyı, *2000'e Doğru* dergisi okurlarının günceli izlemekle birlikte, örgütlerin özel durumlarını bilemeyecekleri ve yanlış yönlendirilebilecekleri düşüncesiyle, TYS'nin 1. kuruluş aşamasında "kurucu üyeleri seçen" ve TYS tüzüğünü tartışan 70 kişilik Yazarlar Platformu'nun bir üyesi olarak yanıtlamak istiyorum.

1. Aziz Nesin'le yapılan konuşmanın yansıtılış biçiminin bir "muhabir acemiliğinden" kaynaklandığını sanırım. Yoksa bir yazarı küçük düşürmeye çalışmak kimsenin haddi değildir.

2. TYS, Cemal Süreya'nın dileğince "yazan herkes yazardır" görüşünde bir örgüt. Ve en çok bu yüzden eleştirildi geçmişte. Sendikalar Yasası'ndaki "okur-yazar olma" koşulunu, sendikal haklarını yitirip yeniden savaşım veren öğretmen ve eğitimcilere hatırlatsa, sendikaların "tuhaflığını" onlara anlatsa, ne kadar yararlı bir iş yapar! Sendikanın örgütleyeceği yazar kitlelerinden biri reklam ajanslarındaki metin yazarları. Grev ve toplusözleşme hakkı da o zaman doğacak.

3. Sendikamızın, 12 Eylül 1980'den sonraki kayıpları, yalnız yasal durumlar ve öğretim görevlisi, memur vb. üyeler değil. TYS yönetimi, sıkıyönetimde yargılanırken birdenbire yanıveren Ünion Francaises binasında yok olan eşya, belge ve ticari değer taşıyan teyp kaseti ve kitaplar da var. 2. kuruluş dönemi sayılacak 1986-1988'de eşyalar, kimi üyelerin bağışlarıyla sağlandı. Ama ne komisyon rapor ve çalışmaları ne de eski üyelerimizle ilgili arşivler yerine konabilir. 1980-86 döneminde ölen ya da yasal zorunlulukla üyeliğini kaybeden üyelerin bıraktığı potansiyel boşluk, aynı dönemde, çalışmalar askıya alındığı için, yeni üyelerle kapatılamadı. Neredeyse yoktan var edilen yeni çalışma yeri ve eşyalar, paralı çalışan sağlanamaması, yönetim kurulunu "örgütsel çalışma dışı küçük işlerle" uğraştırdı. O dönem yöneticilerinin "görünmeyen emekleri" yazarlıklarından da altı yılı götürdü.

4. 1980'den sonra sendikalı görünmeyi askere gitmek gibi devletle ilişkileri yönünden "tehlikeli" görüp üyeliğinin düşürülmesini isteyen ve ancak 1988'de yeniden üye olmaya cesaret eden bir yazar arkadaşımızın TYS için ileri sürdüğü savlarsa gülünç olduğu kadar düşündürücü. Bu arkadaşa, "Yazdıklarını gördüm, kahkahayla güldüm" diyebilmek isterdim. Ama üyesiz kalmaktan korktuğu bir örgüt için kullandığı "bulunduğu yere kök salamamış" tanımı gülme gücü bile vermiyor. Çünkü örgütler üyeleriyle kök salarlar topluma.

5. Bir örgütü, "Allah gibi her yerde hazır ve nazır, üyelerinin yayınevleri ve TRT ile özel ilişkilerini bilmeye mecbur" sanan yazar arkadaşlarımız, sendikaya sorunlarını getirirlerse, aidatlarını öderlerse, hele yönetim kurullarına girip bir süre yazarlıklarından çalarlarsa yeniden örgütlenme zahmetinden kurtulurlar. Kadın yazarların yönetimde ağırlıklı yer alması için yaptığım bütün konuşmalardan sonra, kongreye katılan kadın üye sayısını gördükten, hele katılanların da çekip gittiğini hayal kırıklığıyla izledikten sonra bunu söylemeye hakkım var.

6. Sendikaların, eski üyelerini kayıt yenilemeye çağırması bir yasal zorunluluktu. Bunu her *Cumhuriyet* okuru bilir. Ama, TYS'yi bu yönde eleştiren arkadaş, işçi sınıfı ve sorunlarına yabancı herhalde.

7. 12 Eylül öncesinde, bir Sosyal Güvenlik Sandığı kurulması önerisini kongrede reddeden arkadaşların, bugünkü durumdan şikâyete hakkı yok. Çünkü hiç kimsenin, bu amaçla telif haklarının yüzde birini sendikaya bağışlamaya yanaşmaması çok ilginçtir.

8. Üye olmamış arkadaşların iftira benzeri de olsa, aidatların yolculuklara harcanması savı, üyelerce gülünç karşılanacağından (aidat bin liradır) yanıtlamaya bile değmez.

Bir örgütü eleştirmek üyelerin öz eleştirisiyle olanaklıdır. TYS'nin eksikleri üyelerinin de eksikleridir. Ama unutulmamalıdır ki, TYS, yargılanmaları onur yitirmeden aşmış, bir örgüttür. Maddi zorlukları da "örgüt bilinci" olan üyeleriyle aşacaktır. Bunun için de ne devlet ne de belediye desteği görmemesi, kösteklenmesi, karalanması bir engel değildir. Çünkü TYS bir "yazar örgütü"dür. Ve yazarlar, engellerden yılmazlar. □

ANTALYA FESTİVALİ'NE KATILAMAYAN BİR FİLM

Fazilet'in suçu ne?

FAZİLET. *Yapımcı:* Feridun Kete. *Yönetmen:* İrfan Tözüm. *Görüntü Yön.:* Ertunç Şenkay. *Senaryo:* Gülin Tokat-Gökay Özgüç, *Müzik:* Cahit Berkay, *Oynayanlar:* Hülya Avşar, Yaman Okay, Merih Akalın, İhsan Yüce, Engin İnal, Nuri Tuğ, Mustafa Suphi.

Antalya Film Festivali'nin organizatörleri, hangi akla hizmetse "Anlamam kardeşim, bir düzineden fazla film istemiyorum" diyeli beri (geçen yıl da 20 film diye tutturmuşlardı) bir garip oldu işler.

Bu yıl 26. kez yapılmakta olan festivale katılacak olan filmleri seçen ön jüri, nam-ı diğer tasfiye kurulu, Ertem Eğilmez'in *Arabesk*'ini önce "eleyip", sonra "katılsa daha iyi olur" fikrine varınca, sayıyı tutturmak için bir film küme düştü. Oğuz Yalçın'ın *Sessiz Fırtına*'sı? Selim İleri'nin *Hiçbir Gece*'si? Geçen yıl elemeyi kazanıp da sansür nedeniyle festivale "kattırılmayan" Muammer Özer'in *Karasevdalı Bulut*'u? Elenen her film için bu soru sorulabilir. Tam garabet.

Safdillliğe varan bir iyi niyetle, değerli jüri üyelerini rencide edebilecek tüm kuşkuları kafanızdan silerek (üstelik gerçekten masum görülebilirler, çünkü verilen talimat "12 film istiyorum"dur) "demek bu filmler müsabakaya iştirak edemeyecek kadar kötüymüş" diyebilirsiniz. Eğer bu filmleri izleme olanağı bulamadıysanız tabii.

Ama, elenenlerden birini, İrfan Tözüm'ün *Fazilet*'ini izlemiş biri olarak, Antalya Film Festivali üzerine tüm iyimserliklerinize bir tutam soru işareti serpmek isterim.

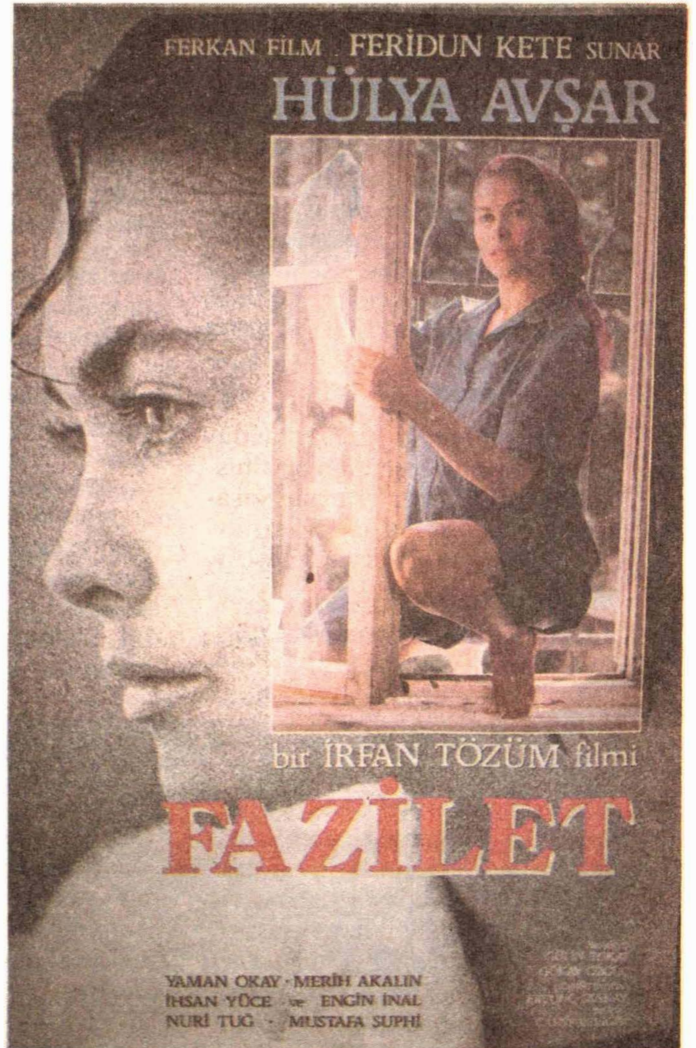
Fazilet için söylenebilecek ilk şey, "sıradışı bir film" olduğu.

Öncelikle Avşar imajı dışı. Küreler ve sütunlar: Yeşilçam'ın Hülya Avşar'ı. *Fazilet*'in Avşar'ı ise, iç rahatlatan bir düş kırıklığı öyleyse: Oyuncu. İş ki, yıllardır yerleşt(irild)iği çerçeveden dışarı atabilsin kendini. Posterden film karesine geçtiğini hem görsün, hem göstersin.

Altı çocuğunun karnını doyurmaktan aciz bir köylü ailenin kızlarından birinin, amcası tarafından İstanbul'da bir eve hizmetçi olarak verilmesinden yola çıkıyor *Fazilet*. Haydaaa, yine mi? Yok, yine değil. Sınıf atlama hayallerini almış, bunun gerçekleşebileceğini ise, filmlere bırakmış iki senarist kadın: Gülin Tokat ve Gökay Özgüç. Kendisini, evine hizmetçi olarak geldiği bale öğretmeni Alev'in (Merih Akalın) yerinde gördüğü hayallerle, gecekondusundaki leğende Omomatik'le çamaşır yıkayarak yaşadığı gerçeğe cılız köprüler atmaya çalışan Fazilet'in (Hülya Avşar) çıldırmayla son bulan (ya da başlayan) öyküsü. Filmin ana teması Fazilet'in aslında olduğuyla, olmak istediği arasındaki "uzlaşmaz çelişki"nin yansımaları, bir psikolog danışmanca denetlenmiş film çalışmaları sırasında. Bu, özenli bir adım. Avşar, bir Fazilet, bir Alev olurken konuşmasından davranışlarına kadar hiçbir nüansı atlamıyor. Bu nüanslar, Fazilet'in Alev'e dönüştüğü düşlerde ve Alev olan Fazilet geçmişe gidip kendi çocukluğunun çalıştıranı/hamisi olduğunda mekân tasarımlarında da atlanmamış. Bu, ikinci özenli adım.

Fazilet'in eşi Aziz (Yaman Okay) baştan başa gerçek. Başarılı gerçek ve acı gerçek.

Başarılı: "Fazilet'in hatırı için" alındığı, Alev'in müteahhit eşi Selim'in (Engin İnal) inşaatında çalışan; haksızlığa tahammülsüzlüğü "kendiliğinden bilinç" izlenimi veren; karısını dövebilen bir amele. Aziz, bütün Azizler gibi, yapaylık

taşımıyor. Yaman Okay da tam bir Aziz. Bir adam, bir role bu kadar uyar.

Acı: Ne Fazilet'in özlemleri, ne amcasının (İhsan Yüce) define peşinde koşması Aziz'i ilgilendirmiyor. Çıkışsızlıkla gerçekçiliğin sentezi o. "Kalkın köye dönelim". Kanımca film, ufak tefek rötuşlarla "Aziz'in Yaşamı" adıyla da çekilebilirdi. Başrol Aziz'e...

İhsan Yüce, bana bir güven duygusu vermiştir hep. Sanki, o varsa, işler yolundadır gibi bir duygu. *Fazilet*'te de pekişti. Sanırım amcanın arkadaşıyla birlikte (Nuri Tuğ) define bulmak için son çare olarak bir hocaya gidip okunmuş çubuk aldıkları sahne, çok kişiye Yılmaz Güney'in *Umut*'unu çağrıştıracak. Belki *Umut* özleminden. Oysa iki filmin benzeştikleri tek nokta, akım dışı bir neo-realizm.

Kısacık bir hocalık yapıyor Mustafa Suphi filmde. Hem o, hem mekân beni çok küçük yaşıma götürüveriyor ama. İskenderun'da bir muskacıya. Ve İhsan Yüce'nin oradaki hali de yabancım değil. Yaşadığım da gerçekti.

Cahit Berkay'ın müziğini teybinize koyup dinleyemezsiniz elbet. Film boyunca size "bakın şimdi, şöyle bir sahne izliyorsunuz" diyor. Üstelik yabancılaştırarak yapıyor bu işi. Sahneye uyumla değil, aykırılıkla. Bu iyi mi, kötü mü bilemiyorum.

Fazilet, kuru temizlemecinin çırağına Alev'in kapısını açtığında, "Alev Hanım?"a, fısıltılı bir "evet" kondurmasa, kızı Çiğdem'e Suna diye hitap etmesiyle sonu gözüken bir kişilik bölünmesi süreci hızlanacak mıydı? Kaçınılmaz Fazilet'in haseti, Alev'in kendisini kıskandığı düşüncesiyle perdelenmeye başlamıştı çünkü. "Neden ben böyle yaşamıyorum?" sorusu hallenip yerleşmişti kafasına çoktandır. Fazilet güzel, "Alev aptal", nasıl yerleşmesin. Haksızlık bu!

Bale eğitimi yapılan salon (Fazilet, bu salonun kapısından kendi çalıştırdığı çocukları izler hep), Alev'in evi (dekorasyon çoğu zaman Fazilet'in zevkine uygun), Fazilet'in gecekondusu (o hep aynı. Kuyusu olması çevre kondulara göre üstünlük sağlıyor), Selim'in inşaatı (Aziz'in, bir arkadaşları düştükten sonra, iskele kalaslarının değiştirilmesini istediği için kovulduğu yer), bir hayal, bir gerçek. Film sürekli bunların tekrarı. Olay, yer, kişi toplamı küçük bir yekûn. Peki, buna durağan sahneler de eklenirse, sıkıcı olmaz mı? Olmaz. Tuhaf değil mi?

Aksayan tip Alev. Karton kalıyor. Bunda, "yerli film"lerin gedikli ve tırmalayıcı sesine, Merih Akalın'ın mimiksiz jestlerinin eklenmesinin payı var. Selim ise, nasıl oynanırsa oynansın farketmeycek flulukta bir karakter.

Fazilet'i izlemek için fazla beklemeyeceğiz. O zaman, Antalya ön jürisi şu iki sözden birini duyacak daha çok: "Eh, gerçekten de elenmeyi hak etmiş". Ya da, "Elenmeyenlerden ne eksiği var?" Birincisi duyulursa iyi. İkincisi duyulursa da.

Evinize çamaşıra, temizliğe gelen kadın var mı? Adı ne? Sorun bakalım komşularınıza, süper markette karşılaşırlarsa, onlara "Benim çamaşır makinem Avrupa" diyor muymuş. Ve telefonlarınıza evde olmadığınız halde siz mi cevap veriyorsunuz?

Fazilet çok haklı.

ASAF GÜVEN AKSEL

ÇALIŞAN KIZ-WORKING GIRL

Her şarkı söyleyen, Madonna olamaz!

Hürriyet Heykeli'nin yüzüyle başlıyor *Çalışan Kız*, kamera yavaşça açılıyor geriye, sonra dönüyor ve ilerlemekte olan bir gemiye doğru süzülüyor; bu gemi, sabahın köründe, "9'dan 5'e" işlerine koşturmaktan bitkin ve bıkkın insanlarla doludur, ve hepsi de işleyen çarkın kölesidirler...

Filmin son planı da, o büyük kuruluşta, sonunda özel bir oda kapmış olmanın sevinciyle arkadaşını arayan (eski) sekreter Tess'in penceresinden dışarı süzülen kameranın, önce odanın olduğu katın tümünü, giderek tüm gökdeleni, sonra sonra tüm New York'u gösteren kadrajıyla kapanıyor; Tess'in odası da, bu arada gitgide küçülmüş, ve sonunda kaybolup gitmiştir binlerce pencere, oda, bina arasında...

Simgesellik taşıyan bu iki planın arasını, ne yazık ki, aynı biçimde dolduramamış, Dustin Hoffman'lı *Mezuniyet* (The Graduate) ve Meryl Streep'li *Silkwood*'undan hatırlayacağınız yönetmen Mike Nichols... Oysa, "sürpriz parti"lerin bile sürpriz olmaktan çıktığı, yuppie'lerin "halk iktidarı şerefine" tekilla içtiği bir ülkede geçiyor öyküsü. Ve Nichols da biliyor "birçok New York olduğunu" bu dünyada... Ama o, sıradan ve kaliteli bir Hollywood filmi çekmekten yana yapmış seçimini. Olsun. Elinde, çocuksu güzelliği, her dem hüzünlü gözleri ve değişik oyunculuğuyla Melanie Griffith var. Sonracığıma, "İndiana Jones" Harrison Ford, ve de "erkeksi kadın" Sigourney Weaver da, bir güzel "döktürüyor"lar... Eh, Michael Ballhaus denen kamera ustası da cabası (bu Ballhaus, şimdiye dek Margarethe von Trotta'dan Schloendorff'a, Lilienthal'dan Scorsese'ye, bir sürü önemli yönetmenle çalışmış olup, bendenizin "özel star"larından biridir; zaten, özellikle -şu ara video piyasasında *Geç Saatler* adıyla kiralanan *After Hours*'ı görüp de hayran olmamak mümkün değildir)...

Nichols'ın çevresinde dolanıp, derinlemesine ele al(a)madığı iş dünyası, ne hoş malzeme aslında! Orada, kadının yerini, erkek egemenliğinin yanı sıra, statükonun belirleyiciliğini, ne "cevher"lerin o çark içinde harcanıp gittiğini (bakmayın siz, filmin "happy end"ine!), öyle ballandıra ballandıra değil, mesela bir *Wall Street* düzeyinde anlatmak ne hoş olurmuş... Aman canım, benimki de laf yani, nasıl isterse öyle çeker adam filmini...

Bir dergimiz başlık atmış: "Çalışan kızlar kazanır"... Oysa bir düş bu da; hem de verili bir düş... Ne diyor Tess'in o delişmen arkadaşı: "Her gece yatak odamda, iç çamaşırlarımla şarkı söyler dururum, ama bu, beni Madonna yapmaz". Ağzına sağlık! □

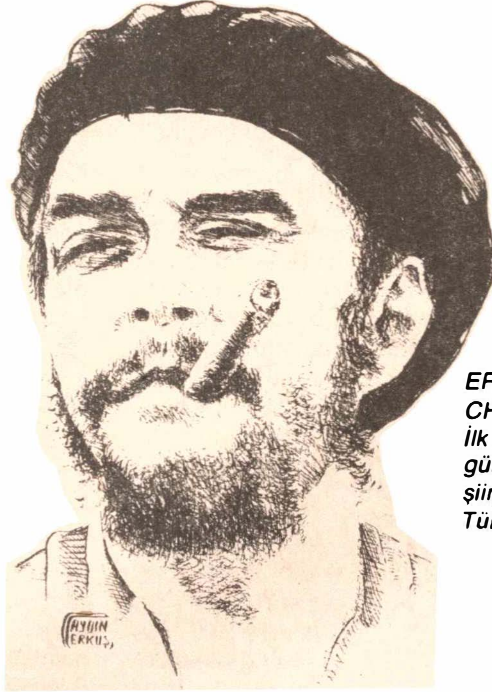
ALİ HAKAN

KİTAP

Che'nin şiirleri, Troçki, yeni Woody ve yanan Ayrıntı'lar...

Ernesto Che Guevera, "biliyorum ki, hayata geçmesi mümkün olmayan fikirleri barındırmak gibi zevkleri bırakacağım" derken, Latin Amerika'nın sınırlarından ve geçmişin derinliklerinden gelen bir çan sesi duymuştu. Ya da hüzünlü bir akordeon, evrenin şarkısını fısıldamıştı kulağına.

Hüzünlü dedik bu şarkıya. Öfkeliydi de... Bir elveda şarkısı! Ernesto, kırık-dökük bir bisikletle, ülkesini gezerken de, tüm yaşamını Pasifik Okyanusu'ndaki cüzzamlılar adası Christmas'a adama kararını verirken de, şaşkınlık ve minnettarlıkla dolu cüzzamlılar, yalvararak gitmesini istediklerinde de, Kolombiya'da futbol antrenörlüğü, turistik meydan fotoğrafçılığı, kitap pazarlamacılığı yaparken de bu şarkı beyninin içinde yankılanıp duruyordu. Hiç durmadan "elveda" diyordu Che, "hâlâ batık bir gemiydi derinlerdeki özü" ama genç bir ülkeden, "kökleri otlardan doğan bir ülkeden" geliyordu. "Yeni ülkelerin neşeli klarnet sesiyle / alıyorum karşıdan geniş etkisini / Lenin'in icra ettiği ve halkların söylediği / Mark ve Engels şarkılarının" demek, hiç zor olmadı. "Kayalıkta çakılı yelkenli", artık Küba'da Peru'da, Bolivya'da dolaşıyordu. Fidel'e, yoksul köylülere, maden işçilerine, gerillalara, gizli patikalara, tarım reformuna yeni şarkılar yazılıyordu. Gerillaların kemiklerini örtmek için Kübalıların gözyaşlarından bir mendil istiyordu Che şiirlerinde. Ve, "tek istediğim bir tüfek, mermiler ve bir siper / başka hiçbir şey" diyordu şafağın ateşli peygamberlerine.

ERNESTO CHE GUEVERA
İlk kez Meksika'da günışığına çıkan şiirleri şimdi Türkçe'de

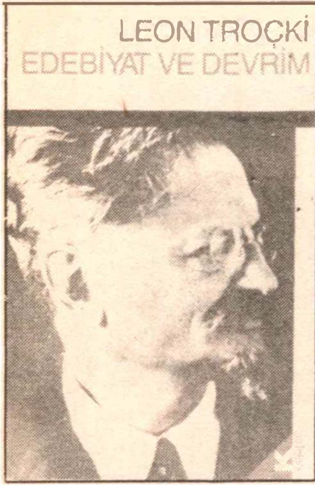
Yayım hayatına, geçtiğimiz yıl dağınık bir programla ve okuyucunun pek ilgisini çekmeden başlayan Güneş Yayınları, "Güncel kitaplar dizisi"nin ikinci kitabı olarak, Adnan Özer-Vilma Kuyumcuyan çevirisiyle, Che Guevera'nın *Şiirler*'ini sunuyor okurlara. Önümüzdeki günlerde piyasaya çıkacak olan kitap, çoğunlukla 1953-1954 yıllarında Guatemala'da yazılmış şiirleri kapsıyor.

Che'nin yetkin bir şair olduğunu söylemek hayli zor. Ancak, dizelerinin tıpkı Mao'nun şiirlerinde de olduğu gibi bir çekicilik ve akıcılık taşıdığı da gerçek. Bu çekicilikte, okuyucuyu hiç terketmeyen, posterlerden pankartlardan, fotoğraf karelerinden gelen, Che Guevera imajının önemli bir payı var. Geniş bir önsöz yazan Adnan Özer, şair Che üzerindeki Rimbaud etkisinden sözediyor doğru bir saptamayla. Evet, silahlanmış bir Rimbaud olarak ve geleceğe doğru, ufuktaki kızıl yoldaşlarına, şaşkınlıkla haykırmaya başlayan kuşluk vaktine doğru neşeyle yürüyen bir Rimbaud olarak görüyoruz şair Che'yi gerçekten...

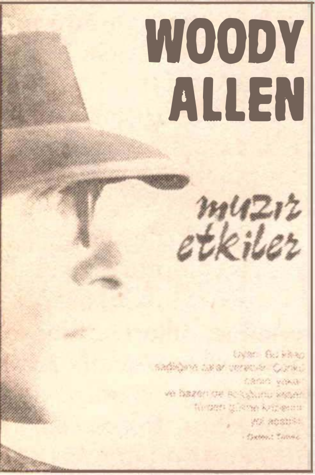
"PARTİ, SANATÇIYA KOMUT VERMESİN"

Leon Troçki'nin *Edebiyat ve Devrim'i* ülkemizde ilk olarak 13 yıl önce Köz Yayınları tarafından yayımlanmış ve o zaman da önemli bir yer doldurmuştu. Troçki, edebiyat üzerine, devrimle birlikte gelen yığınla soru ve tartışmaya yanıtlar arıyor. "Sanat yalnız sınıflı bir toplumun ürünü müdür?" "Devrim süreci içinde edebiyatın yeri nedir?" vb. sorular ve tartışma alanları, Troçki'nin, devrim öncesi sanatı, edebi "yol arkadaşları", Aleksandr Blok, fütürizm, Formalist Şiir Okulu, proleter kültür ve proleter sanatı, partinin sanat politikası, devrimci sanat ve sosyalist sanat üzerine yazdığı makalelerle ele alınıyor. Yessenin ve Mayakovski'nin intiharları üzerine de bu iki şairi tanıtan yazılar kaleme almış Troçki.

Hemen belirteyim, edebiyat üzerine yazarken, daha tutarlı, daha doyurucu tezler ileri sürüyor Troçki. Sosyalist ülkelerde, edebiyat alanında görülen korkunç tıkanıklık düşünüldüğünde, bugün de geçerliliğini ve önemini koruyan tezler yer alıyor *Edebiyat ve Devrim*'de. Proletaryanın, ruhsal ve sanatsal açıdan çok duyarlı olmakla birlikte, estetik eğitimden geçmediğini vurgulayan Troçki, çözüm bekleyen sorunların, kimilerinin iddia ettiği gibi basit olmadığını söylüyor. "Sanat, partinin komut vermeye çağrıldığı bir alan değildir. Parti, koruyabilir, yardım edebilir ve etmelidir, ama yalnızca dolaylı olarak yönlendirir onu. Devrim'e içtenlikle yaklaşmaya çalışan değişik sanatçı gruplarına, güveninin sınırsız kredisini vere-

Edebiyat ve Devrim. (Leon Troçki, Kabalcı Yay. Çev: Hüsen Portakal, 223 s.)

Muzır Etkiler. (Woody Allen, Altın Kitaplar, Çev: Belkıs Çorakçı, 158 s.)

bilir ve vermelidir; böylece Devrim'in sanatsal yansımasına da destek olacaktır. Ama ne olursa olsun, başka edebiyat gruplarıyla yarışan ve mücadele eden bir edebiyat grubu durumuna girmeyecektir Parti.'' diyor Troçki ve partinin sabırla, anlayışla beklemesi gerektiğini savunuyor. Komünist Parti-si'nin sanata ve edebiyata ilişkin politikasının, bu sürecin karmaşıklığıyla, içsel çok yönlülüğüyle belirleneceğini, bu politikayı tek bir formüle indirgemenin mümkün ve gerekli olmadığını belirten satırlar ise, 70 yıllık deneyi de yeniden sorgulamaya zorluyor okuru.

Hayli zengin ve okunması gereken bir kitap *Edebiyat ve Devrim.* Öğrenilecek ve düşünülecek çok şey var Troçki'nin yazdıklarında.

DİKKAT EDİN, MUZIR ETKİLENMEYİN!

Woody Allen, ülkemizde yayınevi beğenemedi bir türlü! *Bir Hırsızın İtirafları* (Nisan), *Tanrı* (Hil), *Tüysüz* (Ara) ve *Evet Ama Bir Lokomotif Bunu Yapabilir mi Bakalım?*'dan (Ayrıntı) sonra *Muzır Etkiler* de değişik bir yayınevinden (Altın) çıktı. Bu işte Woody'nin parmağının olduğunu sanmıyorum, zaten Türkiye'de gün geçtikçe artan okuru da nereye giderse gitsin arayıp buluyor kendisini. Pek itibar etmesek de, şu kitap listeleri geçtiğimiz haftalarda, Woody'nin bütün kitaplarına yer verdiler. Artık bir biçimde, Woody ile okurunun arasından çıkmak gerek. Bu yüzden, yazarımızın, yakın bir arkadaşının yakılma töreninde, oğlunun ricası üzerine, hazır ateş yakılmışken, kebap yapmak için yanında kestane de bulundurduğunu, Stravinsky ile sakin sakin konuşurken, apansız ters parende attı diye akıl hastanesine kapatılan tiplerle yine çok sıkı dostluk ilişkisi içinde olduğunu, Avrupa'nın en iyi daktilo okulundan mezun olup, yazma hızı, alkol nedeniyle günde bir kelimeye inene kadar bir dahi olarak kabul edilen adamları tanıma fırsatı bulduğunu belirtelim yeter. Ancak, kitabın kapağında yer alan ''Bu kitap sağlığına zarar verebilir. Çünkü canını yakan ve bazen de soluğunu kesen türden gülme krizlerine yol açabilir'' biçimindeki uyarı, *Muzır Etkiler*'deki, ''Kugelmass Olayı'', ''Mezunlara Yaptığım Konuşma'', ''İnsanlık İçin Dev Bir Adım'', ''Bir Hırsızın İtirafları'' adlı öyküler, ülkemizdeki diğer basımlarda da bulunduğu için, okuyucuda belli bir alışkanlık yaratmış olabilirler! Yani, gülme krizleri, özellikle bu öykülerde biraz azalabilir.

TÜM AYRINTILAR YANDI

''Benim ve arkadaşlarımın kişisel tarihi -Türkiye'nin son 20 yılı gözönünde bulundurularak- yenilgiler üzerine kurulu. Neredeyse tam bir 'yenilgi uzmanı' olduk. *Ayrıntı*'yla ilk kez yenilgilerimizi zafere dönüştürmeye başlamıştık. O da olmadı. Yaşam bazen çok acımasız oluyor''. Geçtiğimiz Pazartesi akşamı, elektrik kontağı sonucu, okurların ve kitapçıların raflarındaki yapıtların dışında, tümüyle yanıp kül olan *Ayrıntı* yayınlarının yönetmeni Ömer Faruk, ''yoktan varettikleri, herşeye sıfırdan başladıkları büronun ortasında böyle diyor ve ekliyor: ''Şimdi eskisinden de kötü durum.''

İki yıl önce Ivan İllich'in *Şenlikli Toplum*'uyla yayım yaşamına başlayan,

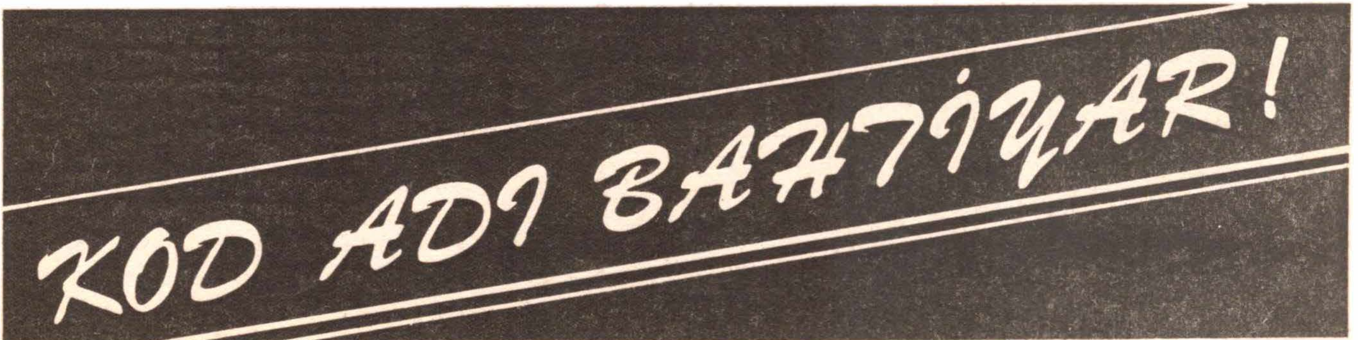

Ayrıntılar kül oldu...

sosyalistlerimizin ''es'' geçtikleri konulara parmak basan, tartışma açan yapıtlarıyla kısa sürede başarı ve okur kazanan *Ayrıntı*, fuar öncesinde yeni bir atağa hazırlanırken, ''Veba'' türü bir felakete uğradı. Birçok kitabın yeni basımının yanısıra, hazırlıkları bitmek üzere olan, Salman Rüşdü'nün *Jaguar Gülüşü*, Raymond Williams'ın *İkibine Doğru*'su, Guy Debord'un *Gösteri Toplumu*, Oskar Anweiler'in *Rusya'da Konseyler*'i, Mark Poster'in Eleştirel Aile Kuramı, François Furet'nin *Fransız Devrimini Düşlemek*'i, Paulo Freire'nin *Ezilenlerin Pedagojisi* de belirsiz bir tarihe ertelendi.

Ayrıntı'nın küllerinden yeniden doğması dileğiyle tüm okurları ''bir şeyler yapmaya'' çağırıyoruz...

TUNCA ARSLAN

BOLŞOY İSTANBUL'DAYDI

Yıldızlar çiseledi

Dünyaca ünlü Sovyet Bale Topluluğu Bolşoy geçtiğimiz hafta İstanbul'daydı. Beklenen yıldızlar gelmedi. ama gelenler de yıldızları aratmadı. Bolşoy'un öyküsü 1773'te Moskova Öksüzler Yurdu'nda başlıyor...

NATALA BESSMERTNOVA "GISSELLE"DE.

Bessmertnova, Sorokina, Semeniyaka, Pyatkina... Bu yıldızlar, geçmişin büyük sanatçılarından öğrendikleri baleyi, Bolşoy'un büyüklük çizgisini koruyarak, çağımızda eklenelerle geleceğe taşıyacak olanlar...

Sovyet Balesi'nde, Vaganova'nın ektiği tohumdan büyüyen eğitim-öğretim sistemleri... Leningrad ile ortak çalışmalarda Kostravitskaya, Pisarov, Tarasov'ların bu tohumu büyütücü, geliştirici katkıları... Anlatıma önem veren, oyun gücünü esas alan, karakter danslarını geliştirici çalışmalarda Stukilkina, Andreyev'in emekleri... Fokine'den sonra Gorsky, Vainonen Zhakarof, Lopukhov, Yacupsen, Meserer, Chabukiani, Goleizovsky, Grigorovich'lerin tüm dünyada hayranlıkla izlenen güzel ve güçlü koreografileri...

ÖKSÜZLER YURDU'NDAN BOLŞOY'A

Bolşoy'un öyküsü, Moskova'daki Öksüzler Yurdu'nda başlamış. 1773'te ilk bale dersleriyle Bolşoy'a beşiklik eden Yetimhane'den önce, 17. yüzyılda Kral 14. Louis'nin Fransız saraylarında dans sanatını öğrenmeye gelen Moskovalılardan söz ediliyor. Bunlar, haşarılıkları, dikkatsilikleri ile hocalarını çok kızdırırlarmış.

Rusya'da dans sanatına ilgi Çar Büyük Petro'nun döneminde yoğunlaşmış. "Doğu-Batı, Kuzey-Güney, nerede iyi, güzel, doğru varsa al" akıllılığındaki Deli Petro, toplumu dansa da zorlamış: "Dansını değiştir, toplum kendini değiştirir".

Bale, Rusya'da halktan hiç kopmamış. Doğası gereği gerçekçi köylü, en romantik çağlarda bile balenin gerçeklerden kopmasını engellemiş. Bale, 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa ve İngiltere'de yapay ve yoz akımların yıkımına uğradığında, sağlıklı Rus Balesi imdada yetişmiş.

Petersburg'da (bugünkü Leningrad) görkemli sarayların soylu izleyicilerinin istekleri zerafeti yerleştirmiş. Moskova'da tüccarların, değişik kesimlerden izleyicilerin istekleriyle balenin gelişimi daha başka olmuş. Petersburg aristokrat, Moskova daha demokrat. Moskova'da halk fuarları ve festivalleri de baleyi sürekli beslemiş.

Sovyet Devrimi öncesi ve sonrasında da yoz akımların bale üzerindeki etkisi geçici ve yüzeysel kalmış. İlle de yalnız çıplak ayakla dans salgınına, "mikrobik hastalık" diye bakılmış. Biçimcilik, kırık hatlar, seks abartıları Batı'daki gibi bozukluklara, bıktırıcılığa neden olmamış.

Bolşoy'da ve tüm Sovyet Balesi'nde başlangıçtan bu yana hiç kopmayan o "altın zincir", o "güzellik aşılama" görevi, Bolşoy'un yetiştirdiği ilk büyük dansçı Sanskovskaya'ya dayanıyor.

BOLŞOY'U İZLEMEYİ GÜÇLEŞTİRENLER

İşte İstanbullular Bolşoy'u 30 eylül gecesi izlemeye başladı. Geleceği bildirilen yıldızların bazıları yoktu, ama yerlerine, onları aratmayacak başka yıldızlar izlendi. *Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Şımarık Kız, Korsan, Don Kişot, Romeo ve Juliet, Giselle, Paris'in Alevleri* gibi bazı büyük balelerden bölümler ve *Müzisyen, Hint Şiiri, Kuğunun Ölümü, Gopak* gibi kısa danslar coşkuyla izlendi. Ne varki, program değişiklikleri belirtilmediğinden, izleyenler, neyi kimden, kimi nerede izlediklerini anlayamadı. *İstanbul-20* adlı kısa dansın da neyi anlattığını kimse çıkaramadı.

İstanbul 20 Beyaz Rus Ordusu'ndan bir askerin öyküsüymüş. Zhakorof'un yapıtında (Koreografi TatarTürklerinden Vakil Osmanof'un) Simkin'in dansettiği bu modern balede, 1920'lerde Sovyet Devrimi sonrasında İstanbul'a sığınan bir askerin İstanbul'da çektiği acılar ve bunalımlar sonunda "Artık Rusya'da yaşayamayacaksam ölmeliyim" kararını vermesi anlatılıyormuş...

Kentimize yağan Bolşoy yıldızları, bazı balelerden parçalar yerine, o balelerin tümünü sergileseler di, büyüklüklerini daha iyi kavrayacaktık. Ve bu gösteriler, yalnız Yapı Kredi Bankası ailesinin çok paralı bireylerine değil de, tüm İstanbullu baleseverlere sunulabilseydi keşke. Sevmeyenler de, nasıl olsa onları görünce sevecekler, çok sevecekler...

DOÇ. FEZÂL ESMEN

DANS

İKİ SPORCU. Birbirleriyle gerek hareket gerek duygu olarak uyumlu olmak zorundalar.

Spordan neyi eksik!

Hareket, güç, çabukluk, mukavemet ve koordinasyon. Sporun beş temel unsuru. Hepsi, dans için de geçerli.

"Spor nedir?" sorusuna hep aynı basmakalıp cevap verilir. "Spor insana sağlık verir, kişiyi sosyal yönden geliştirir, insanları birbirine yakınlaştırır" vs. İnsanların fiziken birbirine en yakın olduğu spor hangisidir dense, akla hemen "güreş" gelir. Ama bir kızla bir erkeğin en yakınlaştığı spor ise... "dans". Evet, dans, spordur.

Toplumumuzda hep loş ışıklar altında alkol ve duman sarhoşu gençlerin dağılmışlığını, ya da düğünlerin, aile arası eğlencelerin ciddi slowlarını hatırlatan dans, sporla bağdaştırılmaz.

Fakat spor tıbbı uzmanları, dansın bir spor olduğunda birleşiyorlar.

Öncelikle mukavemet ve tempo gerektiriyor. Danseden insanda kalp vuruşları, dakikada 160-180'e kadar yükseliyor. Bu, dansçının bir uzun mesafe koşucusunun ciğerlerine çektiği kadar oksijene ihtiyaç duyması anlamına geliyor.

Dansçı, saatte 320 kalori yakıyor. Bu da bir tenisçinin aynı zamanda harcadığı kaloriye eşit. Yarım saat dans eden kişi, bir cimnastikçiden ve bisiklete binen kişiden daha çok enerji harcıyor.

Dans, diğer sporlar gibi antrenmanlı olmayı gerektiriyor. Dans anında gerekli nefesi alabilmek, solunumu düzenli tutmak ancak düzenli antremanla mümkün. Bunu yapan dansçının antrenman temposu buz hokeycisininkiyle aynı oluyor. Hatta futbolcunun veya masa teniscisinin üstünde bir tempoya sahip olabiliyor. Futbolcu veya buz hokeycisi kadar antrenman yapan dansçılar, bayan voleybolculardan daha çok çalışıyor.

Dans sonrası vücudun normal hale gelmesi için gereken süre diğer sporlarla aynı.

Diğer spor branşlarıyla aynı performansa ihtiyaç duyulan dansta, rakip de yok. İnsan yalnızca duygularıyla yarış halinde. Belki de tek zorluk müziğin ritmini yakalamak.

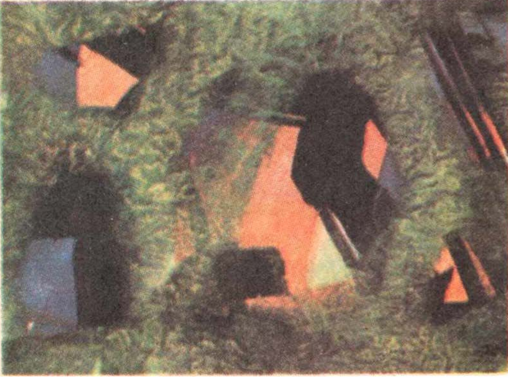
Dansçı karşısındakiyle gerek hareket gerek duygu olarak uyum içinde olmak zorunda. Bu da dansın güç yanı. Hâlâ "spor mu" diye soranlara, uzmanlar şu yanıtı veriyor: "Hareket, güç, çabukluk, mukavemet, ve koordinasyon. İşte sporun beş temel unsuru. Hepsi de dans için gerekli."

BU HAFTA

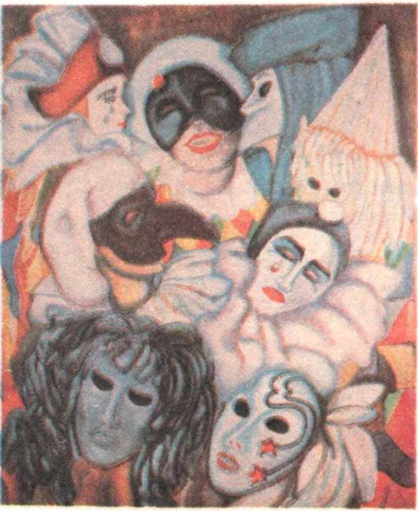
SERGİ

- BELKIS Öngören'in *Çiçekler* başlıklı resim sergisi 14 Ekim'e kadar Opera Sanat Galerisi'nde.
- RESSAMLAR Derneği Genel Sekreteri Sevim Gürsoy Tunçyıldız'ın *Pera* başlıklı yağlıboya resim sergisi Belediye Taksim Sanat Galerisi'nde 15 Ekim'de sona eriyor.

ESİN OKÇU'NUN BİR ÇALIŞMASI.

- MUSTAFA Yıldıran'ın resim sergisi 17 Ekim'e kadar Pamukbank Nişantaşı Sanat Galerisi'nde, Prof.Dr. Tuncer Özkan'ın resim sergisi 18 Ekim'e kadar Pamukbank Suadiye Sanat Galerisi'nde, Aysel Germen'in İmitasyon-Antik ve Takı sergisi 19 Ekim'e kadar Levent Sanat Galerisi'nde, Esin Okçu'nun resim sergisi 19 Ekim'e kadar Pamukbank Etiler Sanat Galerisi'nde sürüyor.

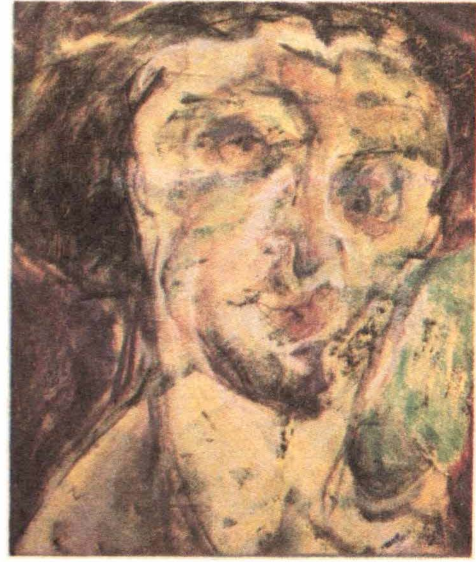

HANDAN. ("Palyaçolar", tuval üzerine yağlıboya, 99x80 cm)

- HANDAN'ın resim sergisi 21 Ekim'e kadar Mutlu Hobi-Sergi'de.
- NAFİZ Çamlıbel, suluboya resimlerini 22 Ekim'e kadar Moda Deniz Kulübü Gültekin Elibal Sanat Galerisi'nde sergiliyor.
- DAVER Darende'nin Hobi Sanat Galerisi'ndeki resim sergisi 24 Ekim'e kadar sürüyor.
- MSÜ Heykel Bölümü 3. sınıf öğrencisi Neslihan Pala'nın heykel sergisi ile Ömer Faruk'un resim sergileri 27 Ekim'e kadar Yonca Modern Sanat Galerisi'nde.

NESLİHAN PALA. ("Son on beş dakika", alçı. 1989. 25x18x10 cm.)

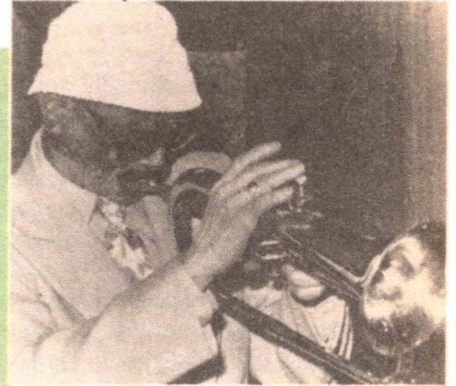
ÖMER FARUK. ("Self-portre", tuval üzerine yağlıboya, 1989, 50x70 cm.)

- VEYSEL Erüstü'nün Gorbon Sanat Galerisi'ndeki resim sergisi 22 Ekim'de sona eriyor. 1987 yılında yitirdiğimiz sanatçı hakkında Süleyman Saim Tekcan şunları söylüyor: "... Yağlıboya, pentür geleneğini iyi bilen, tekniğe, bo-

PARLIAMENT SUPER BAND TÜRKİYE'DE

Hepsi birer virtüöz

İstanbul Festivali'ndeki caz konserleri, Bilsak Caz Festivali derken şimdi de Parliament Super Band'ın (PSB) konserleri var sırada. Dünyaca ünlü caz sanatçılarının biraraya gelerek oluşturduğu PSB, 13-17 Ekim tarihleri arasında İstanbul ve Ankara'da bir dizi konser verecek. PSB'nin en önemli özelliği her biri kendi alanında virtüöz olan sanatçılardan oluşması. PSB, 1985'te kuruldu ve her turneye farklı bir ekiple çıkıyor. Türkiye'ye gelecek ekibin şefi piyanist Gene Harris. Ray Brown (bas), Jeff Hamilton (davul), Herb Ellis (gitar), James Moody (tenor saksofon), Rulph Moore (tenor saksofon), Frank Wess (tenor saksofon), Gary Smulyan (tenor saksofon), Urbie Green (trombon), James Morrison trombon), Eddie Bert (trombon), Paul Faulisse (bas trombon), Jerry Dodgion (alto saksofon), Johnny Coles (trompet), Harry "Sweets" Edison (trompet) Michael Philip Mossman (trompet), Ernie Andrews (vokalist-solist) ve Joe Mosello (trompet) PSB'nin diğer elemanları.

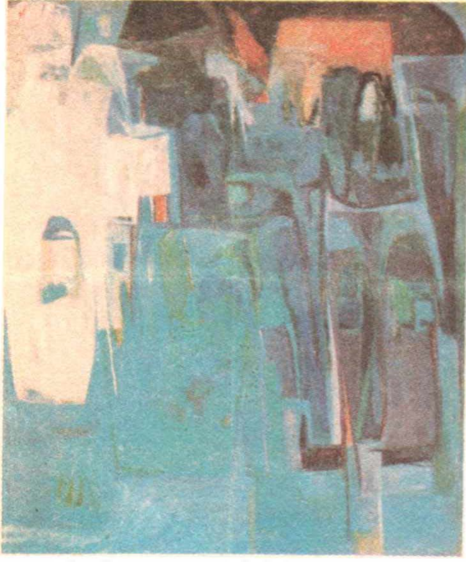

TROMPETCİ JOHNY COLES.

PSB, sadece bir eğlence ortamı yaratmanın ötesinde, insanlar arasında ortak bir anlayış, paylaşma ve hoşgörü oluşturmayı da amaçlıyor. Bugüne kadar dört kıtada 30'dan fazla ülkede konserler veren topluluğun hedefi bütün ülkelere, ulaşmak. Philip Morris Başkan Yardımcısı Andrew Whist "Cazı en etkili iyi niyet elçisi" olarak görüyor.

Şu anda İtalya, Almanya, Belçika, Senegal, Dakar, Fildişi Sahili, Kore, Filipinler, Mısır ve Avustralya'yı kapsayan bir turnede bulunan PSB, Türkiye'den sonra konserlerini Rusya'da sürdürecek.

PSB konserleri, 13 Ekim saat 20.30, 14 Ekim saat 17.30 ve 20.30'da İstanbul Belediyesi Konser Salonu'nda, 16 Ekim saat 19.00 ve 17 Ekim saat 20.00'de Ankara Arı Stüdyoları'nda. □

VEYSEL ERÜSTÜN'ÜN SERGİSİNDEN.

ya lezzetine sahip gravür çalışmalarında dikkatli işçilik, yüzlerce prova ile neticeye varan, lekenin, ışığın ve rengin tüm lezzetlerini bilen bir sanatçıdır."

SÖYLEŞİ

• NEVZAT Toros'un *Ölüm Cezası ve Şartla Salıverme Konusunda Değişiklik Tasarı ve Teklifleri* konulu söyleşisi 11 Ekim saat 18.00'de Mülkiyeliler Birliği İstanbul Şubesi'nde.

FOTOĞRAF

• ZAFER Özer'in *Fotoğrafın 150. Yılı* nedeniyle açtığı *Onlar Hep Vardı* başlıklı fotoğraf sergisi 13 Ekim'e kadar Eskişehir Kültür Sarayı'nda.

OPERA VE BALE

• İSTANBUL Devlet Opera ve Balesi, Rossini'nin *Sevil Berberi* adlı 2 perdelik komik operasını (Ork. Şefi: Palumbo, Sahneye Koyan: Yekta Kara) 14 Ekim saat 15.30'da AKM Büyük Salon'da, H.Schmidt'in 2 perdelik müzikali *Fantastik*'i (Ork. Şefi: Serdar Yalçın, Sahneye Koyan: Aytaç Manizade) 14 Ekim saat 19.00'da ve F.J. Bauer'in *Bremen Mızıkacıları* adlı 2 perdelik çocuk müzikalini (Sahneye Koyan: Aytaç Manizade) 14 Ekim saat 11.00'de AKM Konser Salonu'nda sahneliyor.

• YENİ sezonu 4 Ekim'de Sabahattin Kalender'in *Nasreddin Hoca* adlı operasıyla açan Ankara Devlet Opera ve Balesi, 11 Ekim saat 20.00'de Puccini'nin *La Boheme* adlı operasını ve 12 Ekim saat 20.00'de S.Prokofiev'in *Romeo ve Juliette* balesini sahneliyor. Ekim ayı içinde bir de turne düzenleyen ADOB, Ü.Hacıbekov'un *Arşın Mal Alan* adlı müzikal komedisini 11 Ekim'de Kırşehir'de, 24 Ekim'de Gaziantep'te, 26 Ekim'de Şanlıurfa'da ve 28 Ekim'de Diyarbakır'da sergileyecek.

19. YY İKİNCİ YARISI / 20. YY BAŞI RUS SANATI

Bienal'ın sürprizi

2. Uluslararası İstanbul Bienali kapsamında sürpriz bir sergi açıldı. *19. Yüzyılın İkinci Yarısı-20. Yüzyıl Başı Rus Resim Sanatı* başlıklı sergi de ünlü Rus manzara ressamı Alexei Petrovich Bogulubov'un Saratov Devlet Müzesi'ne armağan ettiği resimlerle başlayan geniş bir koleksiyondan derlenen 42 tane resim yer alıyor.

İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, Bienal hazırlıkları sırasında SSCB Kültür Bakanlığı'na başvurarak çağdaş Rus sanatından bir koleksiyon sergisini Bienal kapsamına almak istemiş. Ancak teknik gecikmeler serginin Bienal açılışına yetişmesini engellemiş. SSCB-Türkiye arasındaki ikili kültür anlaşmaları çerçevesinde getirilen koleksiyon, birçok sanatçı, koleksiyoncu ve sanatseverin bağışlarıyla gelişmiş ve İmparatorluk Hermitajı ile Sanatlar Akademisi Müzesi koleksiyonlarından da destek görmüş. Bu gün bu müzede 17 bin parça sanat eseri ve 4 binden fazla resim bulunuyor. Birçok Avrupa ülkesi ile Japonya ve Küba'da sergilenen koleksiyon, müze koleksiyonundan bir kesit oluşturuyor. 19. yüzyıl ortasından devrim sonrası yıllar arasındaki resim üslubunu yansıtan ve bu dönemde sanatçıların, artık duygu ve deneyimi ışık, renk, kompozisyon yoluyla ifade etme yoluna gittiklerini gösteren sergide, Ayvazovsky, Lemokh, Makovsky, Pokhitonov, Bornikov ve Veretshagi gibi usta sanatçıların yapıtları bulunuyor. □

N.K.RERIKH. ("Eski Yaşam", 1904. 42.5x52 cm.)

YARIŞMA

• PETROL-İŞ Sendikası Kırıkkale Şubesi, ilkesi *Katılım ve Paylaşım*, konusu *Ekmek Barış Özgürlük* olan bir şiir yarışması düzenliyor. Son katılım tarihinin 20 Kasım olduğu yarışmaya her şair en çok üç şiirle katılabilecek. Birincilik Ödülü'nün 400 bin lira olduğu yarışmanın seçici kurulunda Gülten Akın, Jülide Gülizar, Mustafa Ekmekçi, M.İlhan Erdost, Metin Erdal, Remzi İnanç ve Salih Kumru yer alıyor. Yarışmaya katılacak şairler özyaşamlarının da içinde olduğu zarflarını "Salih Kumru, P.K.5 Kırıkkale" adresine göndermeleri gerekiyor. Yarışmada derece alan şiirler 10 Aralık *İnsan Hakları Günü*'nde açıklanacak.

ZÜLFÜ LİVANELİ.

MÜZİK

• BAKIRKÖY Yerel Haber gazetesinin düzenlediği Zülfü Livaneli konseri 8 Ekim saat 19.00'da Gaziosmanpaşa Stadyumu'nda.

• GRUP Yorum, Grup Ekin, Gençlik ve Çocuk Koroları ve Halk Oyunları ekiplerinin katılacağı *Gelecek Gençliğindir* başlıklı gençlik şöleni 8 Ekim saat 19.30'da Açıkhava Tiyatrosu'nda yapılıyor.

ÇERKES KARADAĞ'IN NÜ'LERİ KİTAP OLDU

"Her çıplak görüntü nü değildir"

Çerkes Karadağ, 1987'den beri çalıştığı nü'lerini *Nüans* adıyla bir kitapta topladı. Türkiye'de nü'lerden oluşan bir kitap ilk kez yayınlanıyor. Karadağ'a göre, "Nü, çıplaklığa düşünsellik katıldığında sanata dönüşebilir".

Fotoğraf çalışmalarına 1973 yılında başlayan Çerkes Karadağ, daha çok nü fotoğraflarıyla tanınıyor. Yurtiçi ve dışında çeşitli sergilere katılan, fotoğrafları koleksiyonlarda yer alan, dergilerde basılan ve 11 ulusal, 3 uluslararası ödülü bulunan Karadağ ile nü'ye giden süreç ve *Nüans* kitabı üzerine arkadaşımız Soner Yalçın görüştü.

— Öncelikle nü'ye giden süreci anlatır mısınız?

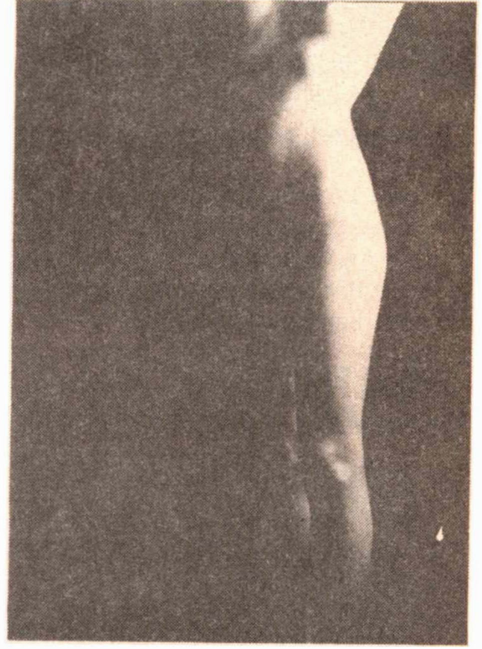
— 1973'te üniversitede öğrenim görürken bu konuyla ilgili çalışma yapmak için çok büyük istek duydum. Profesyonel olarak fotoğraf çekmeye başladıktan sonra böyle bir olanağı bulabildim. Aslında fotoğraflarımda kadın hep vardı. Yıllar sonra arşivimi karıştırdığımda her kesimden kadınla karşılaştım. Fotoğraflarıma konu olan ilk kadın ise annemdi. O'nun portlerini çekerek başlamıştım. Köy kadını-kent kadını, genç kadınlar daha sonra konularım arasında oldukça fazla yer aldı.

Daha sonra genç ve güzel kadın imajını değerlendirdim. Bu görüntüler biraz egzotik, biraz dekolte, biraz mahçup, ama hep yaşamdaki insanlardı.

Neden nü? Bu aşamada nü. Çünkü nü dışında da ağırlıklı olarak çalıştığım konular var. Onları da severek çalışıyorum. Tabii nü çalışmalarımı burada kesip atmıyorum, devam edeceğim. Sergideki ve kitaptaki nü'leri çekmeye Eylül 1987'te başladık. Fotoğrafları sanatın içinde yer alan bir bayan arkadaşımın katkısıyla gerçekleştirdim. Önceleri yapacağımız görüntülerin taslaklarını çalışıyor, tartışıyor, karar verdikten sonra görüntüye dönüştürüyorduk. Bu çalışmalar 8 ay sürdü.

— Nü çekerken kafanızda neler vardı. Ne gibi kaygılar taşıyordunuz?

— Konuya adapte olmadan önce binin üzerinde kitap broşür dergi karıştırdım. Dünya fotoğraf sanatındaki nü gelişmelerini öğrenmeye çalıştım. Ve neler yapabileceğimi

somutlaştırdım. Öncelikle kendi toplumumu düşünerek, onları gözardı etmeden birşeyler üretmeyi planladım. Çalışmalarımın bir bölümünün özgün ürünler olduğuna inanıyorum. Örneğin başka bir bölümü, Anadolu uygarlıklarının sanat ürünlerine bir öykünmedir. Ve başka bir bölümü ise, içimizden biri olan kadının toplumsal yerini nü fotoğraflar aracılığı ile yorumlamaktı.

Doğrusu sergiyi biraz ürkerek açtım. Sert tepkiler bekliyordum. Ancak yanılmışım. İlgi çok güzeldi. Ayrıca ilginç olan şu ki, orta yaş grubunda, ailelerin, genç kadın ve erkeklerin sergiyi tartışarak izledikleriydi. Hemen herkes ağız birliği etmişcesine, sergideki çıplaklığın, günlük basındaki kullanış biçiminin çok dışında yansıtıldığını söylüyorlardı.

— Almanya sergisindeki hava nasıldı?

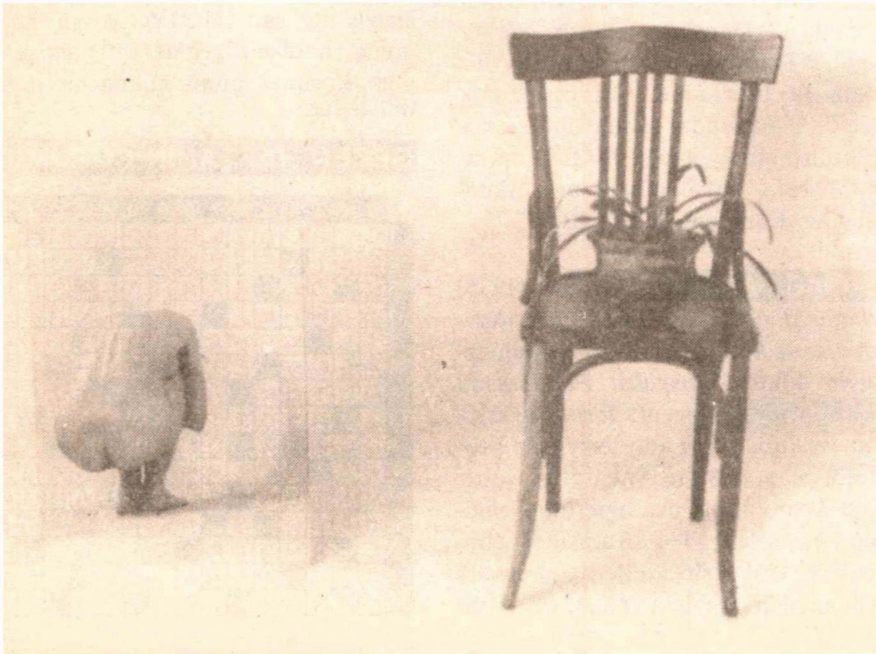
— Sergi 10 Eylül'de Mannheim'da Eyalet Yabancılar Sorumlusu

Helmut Schmidt tarafından açıldı. Orada ilgimi çeken konu? Türkiye'de nasıl böyle bir nü serginin açıldığını sormalarıydı. Hayret ediyorlardı. Bende onlara, nü'yü daha önce bir çok arkadaşımızın böyle çalışmalar yaptığını söyledim. Ayrıca yetkililer, "Türkiye'den sadece işçiler geliyor. Ya da geleneksel folklorik sanat ürünleri geliyor. Gönlümüz çağdaş Türk sanatını tanımaktır" diyorlardı. Sergi şimdi, Heidelberg'te. İlgi orada da çok iyi.

— *Kitap düşüncesi ne zaman oluştu?*

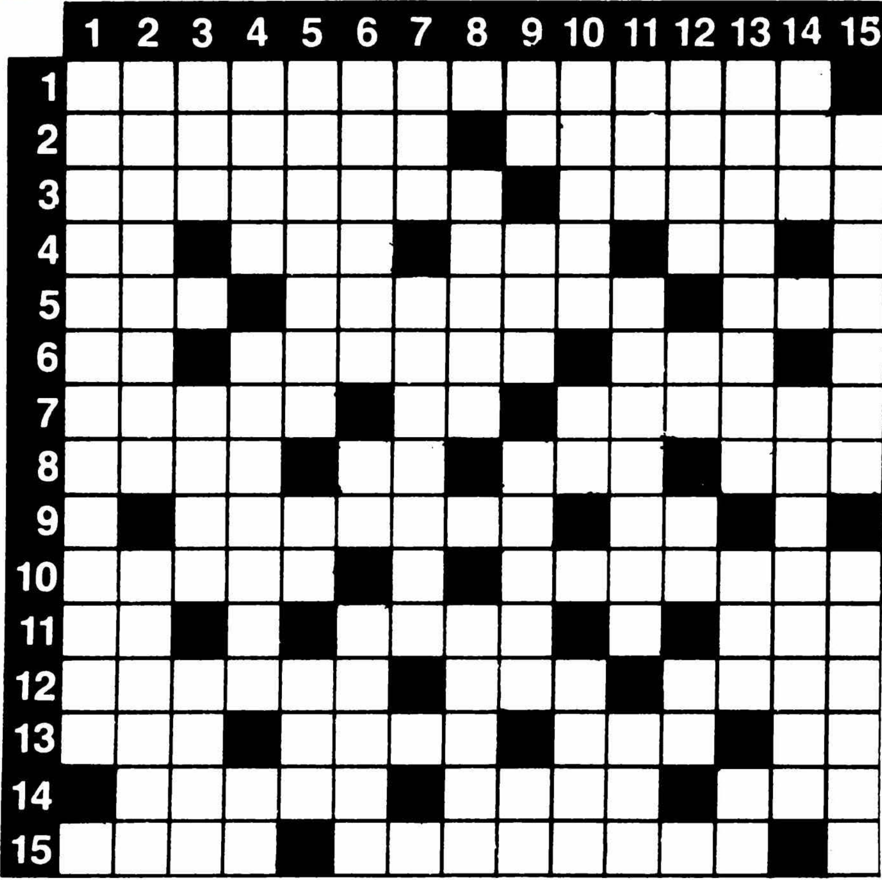
— Çalışma bittikten sonra, çevremdeki insanların ilgisi bende kitap konusunu uyandırdı. Dost Kitabevi sahibi Erdal Akalan önerimi sevinerek kabul etti. Nüans, Eylül'de basıldı.

— *Nü'nün sınırları nerede başlıyor, nerede bitiyor? Ve ne anlatılıyor nü ile?*

— Her çıplak görüntü veya sanat objesi nü değildir. Sanatın 8 bin yıllık geçmişinde çıplaklıkla şöyle ya da böyle karşılaşırız. Sanatta ilk çıplaklık dinsel nedenlerden kaynaklanır. Anadolunun, Mezopotamya'nın tanrı ve tanrıçaları çıplak veya yarı çıplaktır. Kral tanrı huzuruna çıplak çıkılırdı. Çıplaklık özde ayıp değil, temizlik, paklık olarak görülüyordu. Müzeleri dolduran Venüs, Artemis, Eros, Apollon'ların hepsi çıplaktır. Rönesans ve sonrasında yapılan resim ve heykeller dinsel konuları işliyorlar. İsa, melekler çıplak olarak resmedilmişlerdir.

Bana göre çıplaklık insanın doğadaki en natürel halidir. Herşeyin en güzeli doğada zaten vardır. Sanatçının görevi varolan güzelliklere kendini de katarak yeni oluşumlar meydana getirmektir. Nü çıplaklığa düşünsellik katıldığında sanata dönüşebilir. Aksi takdirde sadece cinsel bir objedir. □

SOLDAN SAĞA: **1)** (1878-1935) Kiev Sanat Okulu ve Moskova Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenim gören, *Karo Oğlanı* grubunun bir üyesi olarak *Kübik Gelecekçilik* adıyla bilinen Rusya'daki kübist hareketi yöneten, soyut sanatın Sovyet hükümeti tarafından engellenmesinden önceki dönemde, Moskova ve Petrograd'daki (bugünkü Leningrad) eğitim çalışmalarına da katılan, her zaman saf ve ussal kompozisyonlar yaratmak için uğraşmış soyut resimdeki *Suprematizm* akımının kurucusu Rus ressam. **2)** Zaman kazanmak için aldatma. / Malların, ürünlerin veya hizmetlerin satış amacıyla yapılan listesi. **3)** Değişik devirlerde, çeşitli dillerde yazılmış kutsal Hint destanlarının genel adı. / Vücuttan kan akması. **4)** Kripton'un simgesi. / Bazıları uğur sayar. / İtalyan Radyo Televizyon Kurumu. / İlenme, beddua. **5)** Japon halk türkülerine verilen ad. / Bir kolun çevrilmesiyle çeşitli ezgiler çalınan sandık biçiminde çalgı. / ABD eski başkanlarından Eisenhover'ın takma adı. **6)** Türk malını simgeleyen harfler. / İri bir at cinsi. / At yavrusu. **7)** Simgesi Cu olan element. / Eski Mısır'da güneş tanrısı. / Ayakkabı çekeceği. **8)** Öğrenim kurumu. / Boru sesi. / İçki içilen yer. / Bir ağırlık ölçüsü. **9)** Çeşitli bahaneler bularak oyun bozan. / Bayram. **10)** Bir kara taşıtı. / Karada yaşamış ve soyu tükenmiş bir sürüngen. **11)** Bir cetvel türü. / Dokumacıların mekikle enine attıkları iplik, argaç. / Temel, esas. **12)** Mahkemelerde, başkalarının hakkını aramayı ve korumayı iş edinmiş kişi. / Aşıboyası. / Kurak, çorak toprak. **13)** Dünyada ve düşüncede yer alan. / Tırpana balığı. / İlk emir. / Bir nota. **14)** İnce yapılı. / Bir çeşit zamk reçine. / Banyoda, sabun sürerek köpürtülen bitki yumağı. **15)** Eski bir tahıl ölçeği. / Göçücü balıkların Akdeniz'den Karadeniz'e çıkması.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: **1.** **(1935)** *Kamu Maliyesi ve Gelir Dağılımı: Kavramlar ve Metod Meseleleri* konulu teziyle doktor, *Sosyalist Planlamada Gelişmeler* ile doçent, *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm* adlı teziyle de profesör olan, 1983'te Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nca öğretim üyeliğine son verilen, 1984-86 arasında Zimbabwe Üniversitesi'nde profesörlük yapan, Türkiye'deki ve sosyalist ülkelerdeki bölüşüm ilişkilerini karşılaştırmalı olarak inceleyen, Türkiye ekonomisi üzerine özgün araştırmaları bulunan iktisatçımız. **2)** Doğru yoldan çıkarmak, kandırmak. / Yumurta ve irmikle yapılan bir çeşit tatlı. **3)** Artırma. / Eskiden erkeklerin birinci eşlerinin dışında aldıkları odalıklardan herbiri, cariye. / Asya ile Avrupa'yı ayıran dağ sırası. **4)** Duyuru. / Karısının baskısı altında kalarak onun sözünden dışarı çıkmayan erkek. / Bir nota. **5)** Orta Amerika'nın kızılderili halkı. / Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti. / Hint-Avrupa dil ailesinden olan. **6)** Yapım işleri. / (Eski) Dokuz. / Avrupa'da bir başkent. **7)** Nâzım Hikmet'in soyadı. / Tasavvufa dayanan çeşitli İslam doktrinlerine verilen ad. **8)** Boğa güreşi yapılan alan. / Keseli ayı. **9)** Bir renk. / İri gövdeli bir papağan cinsi. / Kısa ve tombul, tıknaz. / Şikar. **10)** Ama, fakat. / Eski Mısır'da insanoğlunun hayati dayanağı olan üretici güç. / Yaprakları salata olarak yenen bir bitki. **11)** İspanya'nın Bask bölgesi için savaşım veren gizli örgüt. / Gümüşbalığı. / Adale. **12** Akışkanların hareketini kontrol etmeye yarayan düzenek. / Namus. / Bir nota. / Altın'ın simgesi. **13)** İslam düşüncesinin, felsefenin Tanrı ile ilgili sorunları konu edinen bölümü. / Tavla oyununda kullanılır. / Lantan'ın simgesi. **14)** Öz Türkçe'de toplu olan şeyler anlamında kullanılan, deste ve hevenk gibi toplu şeyleri ifade eden bir sözcük. / Kültürel antropolojinin kişilerin ve yerlerin adlarıyla uğraşan dalı. **15)** Coşma, kaynama, harekete geçme. / İslamiyete göre kıyamet günü çalınacak olan ikinci sur.

GEÇEN HAFTANIN ÇÖZÜMÜ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	C	L	A	U	D	E	L	E	L	O	U	C	H		K
2	O	S	T		E	N	E	M	E	K		R	O	K	A
3	N		O	K		F	R	A	N	S	A		D	A	L
4	S	O	M	A	L	İ		N	İ		İ	K	A	M	E
5	T	L		K	A	Y	A		N	A	L		K	A	V
6	A	G	O	N		E	T	A		K	E	M		R	A
7	N	U	T	U	K		A	R	A	S		A	R	A	L
8	T		A	S	O	R	T	İ		A	A	R	E		A
9	L	O	Ğ		R		Ü	Z	E	N	G	İ		A	
10	A	K		A	F	O	R	O	Z		A	N	A	N	E
11	M	A	T	B	U		K	N	O	T		A	M	O	R
12	B	R	İ	L		B		A	F	İ	Ş		A	T	İ
13	E		R	A	D	A	R		O	F	O	R	T		M
14	R	İ	A		A	L	A	B	R	O	S		İ	S	E
15	T	O	N	O	Z		İ	R	İ		E	S		E	K

8 Ekim Pazar

1. KANAL

10.00 Haberler
10.10 İşitme Engelliler Haber Bülteni
10.30 Pazar Sineması *(On Yiğit Kâşif)*
12.05 TRT Çocuk Korosu
12.15 7'den 77'ye
13.00 Pazar Konseri *(Keman Konçertoları)*
14.00 Haberler
14.10 Tele Tatil
15.40 Dizi *(Robin Hood-6)*
16.30 Türkiye'nin Rekorları
17.00 Dizi *(Özel Dedektif-1)*
17.45 Pop Saati
18.20 Telespor
19.20 Yerli Belgesel *(Türkiye Mağaraları)*
19.50 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
20.45 TV'de Bugün Yarın
21.00 Spor Stüdyosu
22.25 Gündem
23.20 Geçmiş Zaman Olurki
23.40 Dizi *(Alacakaranlık Kuşağı-1)*
00.05 Günün Sonu

2. KANAL

14.00 TV'de Türk Sineması *(Devlerin Öfkesi)*
15.25 Pazar 89
17.15 Son 7 Gün Dünya
17.45 Dizi *(Mat Lock-13)*
18.35 Besteciler ve Yorumcular
19.00 Akşam Bülteni
19.20 Dünya Listelerinden
19.50 Nasıl Başardım?
20.15 Dizi *(Harvey Moon'un Hayatı-1)*
21.05 Portreler
21.35 Eğlence *(Notalardan Yıldızlara)*
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Toplu Gösteriler *(Bir Gecede Oldu)*

3. KANAL

21.00 Dizi *(Babam ve Ben-1)*
21.30 Western Filmleri *(Vahşi Kumpanya)*
23.05 Dizi *(Catherine-1)*
23.55 Müzik
00.00 Dizi *(Eğer Yarın Olursa-1)*

9 Ekim Pazartesi

1. KANAL

07.00 Gün Başlıyor
09.20 Hanımlar İçin
09.50 Susam Sokağı-5
10.20 Arkası Yarın *(Sevme Hakkı-31)*
10.50 Kapanış
15.00 Haberler
15.20 Öğleden Sonra
16.30 Çocuklar İçin
18.00 Haberler
18.15 Anadolu'dan Görünüm
18.40 Akşama Doğru
19.20 Dizi *(Altın Kızlar)*
19.47 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Yerli Drama *(Kaldırım Serçesi-2*
22.00 Stüdyo A *(TV Dergisi)*
23.10 Anılarla Müzik *(Şevket Uğurluer ve Özkan Kaymak)*
23.40 Dizi *(Beyefendiler ve Oyuncular-2)*
00.35 Günün Sonu

2. KANAL

18.15 Dizi *(Zenginler de Ağlar-71)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 İyi Akşamlar
20.00 Caz Müziği
20.15 Dizi *(Charming Ailesi-2)*
20.40 Müzikle Yarışıyoruz
21.15 Belgesel
21.35 Opera Öyküleri*(Il Travatore)*
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Kimin İşi Kolay?

3. KANAL

21.00 Unutulmayan Filmler *(Ben Çağırmadım)*
22.35 Dizi *(Sahara'nın Sırrı-2)*
23.30 Belgesel *(Equinox-2)*
00.20 Dizi *(Şahika-2)*

10 Ekim Salı

1. KANAL

07.00 Gün Başlıyor
09.20 Hanımlar İçin
09.50 Susam Sokağı-6
10.20 Arkası Yarın *(Sevme Hakkı-32)*
10.50 Kapanış
15.00 Haberler
15.20 Öğleden Sonra
16.30 Çocuklar İçin
18.00 Haberler
18.15 Önce Sağlık
18.40 Akşama Doğru
19.20 Yerli Komedi *(Kim Bunlar?)*
19.47 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Yarışmadan Yarışmaya
21.50 Muzik *(Çizginin Üstü)*
22.45 TV'de Sinema *(Serpico)*
00.45 Günün Sonu

2. KANAL

18.15 Dizi *(Zenginler de Ağlar-72)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 İyi Akşamlar
20.00 Türk Sanat Müziği
20.15 Belgesel *(Laf-ı Güzaf-2)*
20.45 Şiir
21.05 Dizi *(Dorothy'nin Esrarı-8)*
21.55 CNN Dünya Raporu
23.00 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Festivallerden

3. KANAL

21.00 II. Dunya Savaşı Filmleri *(Walküre Operasyonu-2)*
22.45 Dizi *(Alfred Hitchcock Houdini 4. Kanalda)*
23.10 Müzik *(Tek Konser)*
00.10 Dizi *(Casuslar Kralı-2)*

11 Ekim Çarşamba

1. KANAL

07.00 Gün Başlıyor
09.20 Hanımlar İçin
09.50 Susam Sokağı-7
10.20 Arkası Yarın *(Sevme Hakkı-33)*
10.50 Kapanış
15.00 Haberler
15.20 Öğleden Sonra
16.30 Çocuklar İçin
18.00 Haberler
18.15 Köyümüzden Mektup Var
18.40 Akşama Doğru
19.20 Dizi *(Cosby Ailesi-22)*
19.47 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Belgesel *(Urfa'daki Kutsal Mekanlar ve Hz. İbrahim)*
21.40 Mevlit Kandili
23.20 Beraber ve Solo Türküler
23.45 Günün Sonu

2. KANAL

18.15 Dizi *(Zenginler de Ağlar-73)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 İyi Akşamlar
20.00 Türk Halk Müziği
20.15 Sigara ve Sağlığımız
20.25 Sanat Dergisi *(Plastik Sanatlar)*
20.55 Stüdyo C *(Kaybolan Dünya)*
21.25 Müzik Galerisi
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Dizi *(Büyük Tuzak-2)*

3. KANAL

21.00 Müzik *(Street Set)*
22.00 Komedi Dizisi *(Kate ve Allie-2)*
22.30 Müzikaller *(Rio'ya Uçuş)*
00.00 Dizi *(Ben Claudius-2)*

12 Ekim Perşembe

1. KANAL

07.00 Gün Başlıyor
09.20 Hanımlar İçin
09.50 Susam Sokağı-8
10.20 Arkası Yarın *(Sevme Hakkı-34)*
10.50 Kapanış
15.00 Haberler
15.20 Öğleden Sonra
16.30 Çocuklar İçin
18.00 Haberler
18.15 Gençlerden Gençliğe
18.35 Akşama Doğru
19.15 İnanç Dünyası
19.50 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Fahri Korutürk Özel Programı
21.35 Yerli Drama *(Kanto'dan Tango'ya-2)*
22.35 Gönül Bağımız *(Nida Tüfekçi)*
23.30 Forum *(Ortaöğretim Sorunları)*
01.00 Günün Sonu

2. KANAL

18.15 Dizi *(Zenginler de Ağlar-74)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 İyi Akşamlar
20.00 Korolar
20.25 Gençler Üretiyor
20.55 Market
21.50 Yerli Belgesel *(Anadolu'da Bahar-2)*
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Tiyatro Klasikleri *(Oidipus Kolonos'ta)*

3. KANAL

21.00 TV'de Türk Sineması *(Göl)*
22.25 Ülkeler Coğrafyası *(Deniz Kurtarma Çalışmaları)*
22.55 Polisiye Dizi *(Otomatik Adam-2)*
23.45 Müzik
23.50 Dizi *(Strauss Ailesi-2)*

13 Ekim Cuma

1. KANAL

07.00 Gün Başlıyor
09.20 Hanımlar İçin
09.50 Susam Sokağı-9
10.20 Arkası Yarın *(Sevme Hakkı-35)*
10.50 Kapanış
15.00 Haberler
15.20 Öğleden Sonra
16.30 Çocuklar İçin
18.00 Haberler
18.15 Köyümüz, Kasabamız
18.40 Akşama Doğru
19.20 Gençlik Ve *(Gençlik Uzmanları)*
19.45 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Başkent Ankara
21.35 Kabare *(Yarı Şaka Yarı Ciddi)*
22.35 Stüdyo B *(Hodri Meydan)*
23.30 Dizi *(Spenser Emrinizde-13)*
00.15 Günün Sonu
00.30 Gece Sineması *(Tepki)*

2. KANAL

18.15 Dizi *(Zenginler de Ağlar-75)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 İyi Akşamlar
20.00 Hafif Batı Müziği *(Richard Clayderman)*
20.25 İslam ve Toplum
20.55 Müzik Söyleşileri
21.25 Gün ve Ekonomi
21.55 Dizi *(Ayrılmaz İkili-15)*
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Dünya Eğleniyor

3. KANAL

21.00 Dizi *(Chiristabel-2)*
22.00 Süper Yıldızlar
22.30 TV'de Sinema *(Karar Kimin)*
00.30 Dizi *(Bebekler Vadisi-2)*

14 Ekim Cumartesi

1. KANAL

10.00 Haberler
10.10 Cumartesiden Cumartesiye
12.00 Dizi *(Yeni Bir Gökyüzü-2)*
12.25 Gençliğin Dünyası
13.15 Dizi *(Beyaz Gölge-15)*
14.00 Haberler
14.10 Hafta Sonu
15.40 Tatil Sineması *(Yarış)*
17.15 Otomobilin Gelişimi-2
17.45 Dizi *(Yay-2)*
18.15 Yerli Drama *(Bizimkiler-2)*
19.00 Savunma Sanayii
19.20 Şiir Dünyası *(Ölüm ve Sonbahar)*
19.45 Tarihten Sayfalar
20.00 Haberler ve Hava Durumu
21.00 Eğlence *(Merhaba Gece)*
22.00 TV'de Türk Sineması *(Yaz Bitti)*
23.25 Sahneden
00.20 Günün Sonu
00.35 Dizi *(Ziyaretçiler-15)*

2. KANAL

14.00 TV'de Sinema *(Scorned ve Swindled)*
15.30 Belgesel *(Şu Harika Hayvanlar)*
16.20 Yaşama Sevinci *(Antalya)*
16.45 Dizi *(Belamy-2)*
17.35 Son 7 Gün Türkiye
18.05 Dizi *(Brett Ailesi-2)*
19.00 Akşam Bülteni
19.20 Müzik Şöleni
19.50 Korolar
20.15 Dizi *(Şöhret-2)*
21.05 Devlet Sanatçıları *(Necil Kazım Akses)*
21.35 Cumartesi Spor
22.00 Çevre
22.30 Gece Bülteni ve İngilizce Haberler
23.10 Dizi *(Güzel ve Çirkin-27)*
00.00 Dönence *(Iron Maiden)*

3. KANAL

21.00 Çizgi Film *(Laserion)*
21.25 Dizi *(Karındeşen Jack-2)*
22.15 TV'de Sinema *(Sokaktaki Ölüm)*
23.30 Dizi *(Zengin ve Yoksul-2)*

KANAL GAP

9 Ekim Pazartesi

14.00 Haberler ve Hava Durumu
14.15 Bir Şarkı Öğrenelim *(Küçük Kardeş)*
14.30 Ev ve Kadın *(Kazak Yapımı)*
14.45 Devlet Halk Dansları Topluluğu
15.05 Türk Halk Müziği *(Belkıs Akkale)*
15.33 GAP-3 *(Harran Ovası)*
15.57 Türk Sanat Müziği *(Güzide Kasacı)*
16.11 Spor
16.35 Yerli Drama *(Kurtullar Yüksek Uçar-2)*

10 Ekim Salı

14.00 Haberler ve Hava Durumu
14.15 Tarım *(Hayvan Barınakları)*
14.30 TSM-THM Özel Programı
15.30 Tarım *(Yem)*
15.33 Yerli Drama *(Köy Doktoru-2)*
15.57 Türk Filmi *(Cici Kızlar)*

11 Ekim Çarşamba

14.00 Haberler ve Hava Durumu
14.15 Birlikte Söyleyelim
14.30 Dımdan *(Artvin)*
15.00 Türk Sanat Müziği *(Ahmet Özhan)*
15.16 Türkiyem *(Ağıt)*
15.45 GAP-4
16.04 Devlet Halk Dansları Topluluğu
16.15 İçimizden Biri *(Nurettin Doğanbey)*
16.41 Yerli Drama *(Kaynanalar-2)*

12 Ekim Perşembe

14.00 Haberler ve Hava Durumu
14.15 Ahmet'in Günlüğü-2
14.33 Çizgi Film
14.40 Elimizden Obamızdan
15.09 Okuyalım, Konuşalım-4
15.30 Sağlık *(Parazitler ve Hastalıklar)*
15.55 Türk Filmi *(İlk Aşk)*

13 Ekim Cuma

14.00 Haberler ve Hava Durumu
14.15 Cingöz ile Cimcime-2
14.40 Ev ve Kadın *(Bere Yapımı)*
14.55 Sazlarla Başbaşa
15.00 Tarım *(Ahır Tipleri)*
15.11 Tarım *(Süt İneklerinde Verimin Artırılması)*
15.25 Devlet Halk Dansları Topluluğu
15.45 Yerli Drama *(Manifatura)*
16.10 Dini Sohbet
16.20 Sorun Söyleyelim
16.40 Yerli Drama *(Parmak Damgası-2)*

"Her eve lazım" bir film!

BİR GECE OLDU (IT HAPPENED ONE NIGHT), **Yönetmen:** Frank Capra, **Senaryo:** (Samuel Mopkins Adams'ın **Gece Otobüsü** adlı öyküsünden) Robert Riskin, **Görüntü:** Joseph Walker, **Müzik Yönetmeni:** Louis Silvers, **Oyuncular:** Clark Gable, Claudette Colbert, Walter Connoly, Roscoe Karns, Alan Hales... 1934 ABD yapımı, 105 dak. (Siyah-beyaz)

Genç bir mirasçı kadın, babasını arayan gizli ajanlardan kaçmak için taşra yollarına düşer. Yol boyunca onu takip eden gazeteciyle, bir otobüste tanışırlar ve birbirlerine aşık olurlar.

65 yılın ötesinden gelen bir film, ama hâlâ çekiciliğini koruyan, efsanevi ve hiç eskimeyecek bir romantik-komedi. Sinemada, otobüs ve otellerin ilk kez bir arka-plan olarak kullanıldığı *Bir Gece Oldu,* unutulmaz sahneler içeriyor. Ayrıca, 5 büyük Oscar ödülünü birden alan yine ilk film *Bir Gece Oldu:* En iyi film, yönetmen, senaryo, erkek ve kadın oyuncu Oscarları... Daha sonraları iki kez müzikal olarak yeniden çevrimleri de yapılmıştı, ama bunlar filmin başarısına ulaşamadılar: 1945'te *Eve Knew Her Apples* ve 1956'da *You Can't Run Away From It...*

Eylül ayında TV'de, Douglas Sirk'in *Katil Ruhlar* (Sleep My Love)'ında gördüğümüz, Fransız kökenli, özellikle güçlü kişilikli kadın tiplemeleriyle tanınan Claudette Colbert, bu filmde eşlik ettiği Clark Gable ile, Amerikalıların nerdeyse taptığı bir ikili oluşturmuştu. Gable'dan ise söz etmeye gerek yok herhalde: İncecik bıyıkları, "numaralı bakış"ları ("Clark çekmek" deriz ya hani) ile sinema tarihinin unutulmazları arasında yerini alan, "Hollywood'un Kralı".

CLARK GABLE. 1930 ortalarında Amerikalıların ideal görünüşü oldu.

Pauline Kael, yıllar sonra, *Bir Gece Oldu* hakkında şunları yazmıştı: "Çok az filmin başarabileceği bir şeyi yaptı, bütün salonlarda seyircilere mutluluk saçtı bu film. Gable ve Colbert, 1930'ların ortasında, Amerikalılar için, kendilerinin ideal görünüşü oldular: Canlı, neşeli, hoş, seksi, atak, gösterişli, kibar ve belki biraz da aptal. Zamanının *Annie Hall'* uydu bu film - korkunun icadından önce yani..."

Zaman içinde, parlaklığının biraz solmuş olabileceğini düşünseniz bile, bu filmi mutlaka izlemelisiniz. Hem sinemasal, hem de "sosyolojik" açıdan, tarihin bir yerine ışık tutuyor çünkü, eh, bu da "her eve lazım"!

(8 Ekim Pazar, TV 2)

"Çağdaş Don Kişot"

SERPICO, Yönetmen: Sidney Lumet, **Senaryo:** (Peter Maas'ın kitabından) Waldo Salt, Norman Wexler, **Görüntü:** Arthur J.Ornitz, **Müzik:** Mikis Theodorakis, **Oyuncular:** Al Pacino, John Randolph, Jack Kehoe, Biff McGuire. 1973 ABD yapımı, 130 dak.

Frankie Serpico, New Yorklu bir polis memurudur; genellikle sivildir, sakal-bıyık bırakır, küpe takar. Ama bundan daha önemlisi, nonkonformist kişiliğidir. Nerdeyse polis örgütüyle özdeşleşmiş olan rüşvet olayına prim vermez, hatta giderek bunu

PETER STRAUSS. "Zengin ve Yoksul"dan hatırlarsınız.

...KISA ...KISA ...KISA ...KISA

Tepki (İmpulse), daha önce iki kez çevrimi yapılmış *Invasion of the Body Snatchers* adlı filmin, '84 yapımı, değiştirilmiş bir varyasyonu. Kötü çekilmiş, ama konusuyla, özellikle gerilimseverler için, ilgi çekici bir film: İçtikleri sudaki bir maddeden etkilenen kasaba halkı, saldırgan davranışlar gösterir; banka soygunları, çocuk cinayetleri, cadde ortasında arabaların üzerine işemeler vs...

Graham Baker yönetmiş, Tim Matheson ve Meg Tilly oynamış. **(13 Ekim Cuma, TV 1)**

Scorned and Swindled (TRT Türkçe ad bulamamış, bizim haddimize mi?) da bir TV filmi. Entrikası hafif hafif *Mösyö Verdoux* (ya da Mavi Sakal)'yu çağrıştırmıyor değil: Kadınlarla evlenerek sahip oldukları herşeyi ellerinden alan bir adam ve onun peşine düşmeye cesaret eden akıllı bir kadın. Dolandırıcı rolünde Peter Coyote ve cesur kadın rolünde Tuesday Weld, mükemmele yakın oyunculuklar sunuyor. Yönetmeni Paul Wendkos.

(14 Ekim Cts, TV 2)

Yarış (The Jericho Mile), hırsla çalışarak, hapishanede uzun antremanlar sonucu "dünyanın en hızlı koşucusu" olmayı ve olimpiyat takımına girmeyi kafasına koyan bir mahkumun öyküsünü anlatıyor. Vasatın üzerinde bir TV filmi; en azından bir "düşüncesi" var. *Zengin ve Yoksul* dizisinden hatırlayacağınız Peter Strauss oynuyor, Michael Mann yönetmiş.

(14 Ekim Cts, TV 1)

Yaz Bitti, iki hafta önce gösterimi planlanmış, ancak Ertem Eğilmez'in ölümü nedeniyle yerini ünlü yönetmenin bir filmine bırakmıştı. Zeki Alasya'nın yönettiği filmde Kadir İnanır ve Melike Zobu rol alıyor. **(14 Ekim Cumartesi, TV 1)**

açığa çıkarır. Geniş çaplı bir soruşturmanın başlamasıyla birlikte de, ülkeyi terketmeye zorlanır. Artık başı derttedir...

Amerikan sinemasının önemli yönetmenlerinden biri olan, sinemaseverlerin *Network* (Şebeke), *Hüküm* (The Verdict), *Şark Ekspresinde Cinayet,* şimdilerde video piyasasında ilgi gören *Garbo Talks* (Garbo Konuşuyor), ve *Köpeklerin Günü* (Dog Day Afternoon) gibi filmlerinden hatırlayacağı Sidney Lumet'in, gerçek bir olaydan yola çıkarak çektiği *Serpico,* ele aldığı konuya yürekli bir yaklaşım getiren, klasik bir sinema yapısına sığınsa da, önemli bir film. Bir polis memurunun rüşvet mekanizmasına karşı, Atilla Dorsay'ın deyişiyle "çağdaş bir Don Kişot tavrıyla verdiği savaşımı" anlatıyor, sistemin çarkları ve bunlarla mücadele etmenin biçimleri üzerine sorular sormaya itiyor seyirciyi...

SERPICO. Rüşvet mekanizmasına karşı bir polis memuru.

Ayrıca filmin referans hanesine, geçtiğimiz temmuz ayında sinemalar, gösterilen William Friedkin'in *Devriye* (Cruising)'sinde de polis rolünde izlediğimiz büyük oyuncu Al Pacino'yu ve müzikleriyle filme büyük katkıda bulunan Mikis Theodorakis'i de eklersek, herhalde kaçırılmaması gerektiği iyice anlaşılır.

(10 Ekim Salı, TV 1)

.KISA...KISA...KISA...KISA...KISA...KISA...KISA...KISA..

Rio'ya Uçuş (Flying Down To Rio), müzikal filmlerin unutulmaz ikilisi Fred Asteire ile Ginger Rogers'ın ilk kez birlikte dans ettikleri bir müzikal... Önemli olmasa da Ginger-Fred ikilisi için izlenebilir. Yönetmeni Thoronthon Freeland

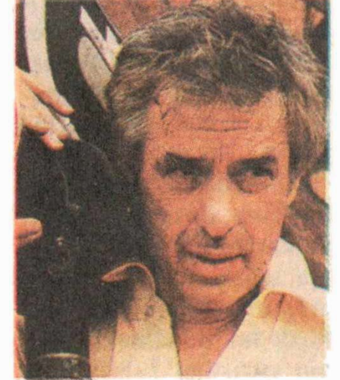
(11 Ekim Çarşamba, TV3)

GINGER ROGERS-FRED ASTEIRE. Müzikallerin unutulmaz ikilisi.

"Ölme hakkı" üzerine

KARAR KİMİN (WHOSE LIFE ANYWAY), **Yönetmen:** John Badham, **Senaryo:** (kendi oyunundan) Brian Clark ve Reginald Rose, **Görüntü:** Mario Tosi, **Müzik:** Arthur B.Rubenstein, **Oyuncular:** Richard Dreyfuss, John Cassavetes, Christine Lahti, Bob Balabam, Kenneth McMillan. 1981 ABD yapımı, 118 dak.

JOHN CASSAVETES.

Bir araba kazası sonucu, boynundan aşağısı tümüyle felç olan bir heykeltraş, yatırıldığı hastanede "ölme hakkı"nı istemektedir.

Büyük başarı kazanıp, popüler olmuş bir oyundan uyarlanan filmin senaryosunda, oyunun yazarı Brian Clark'ın ve geçenlerde TV'de gösterilen *Deniz Kurtları*'nın senaristi Reginald Rose'un imzası var. Ama daha önemlisi, hepsi de çok başarılı olan oyuncu kadrosu: Sinemaseverlerin en çok *Jaws*'tan hatırlayacağı Richard Dreyfuss heykeltraş, geçen Nisan ayında ölen Yunan asıllı Amerikalı büyük yönetmen ve oyuncu John Cassavetes hastane personel şefi, Christine Lahti doktor, Kenneth McMillan yargıç ve Kaki Hunter hemşire rollerinde, mükemmel performanslar veriyor.

Karar Kimin, bir başka önem daha taşıyor: Gerek tıp, gerekse hukuk alanında, önemli bir sorun olan, "kişinin kendi yaşamının bitmesine karar verebilme hakkı" üzerine sorular koyuyor ortaya. Film bu konuda, seyirciyi de bir vicdanı rahatsızlığa itiyor ve düşünmenizi istiyor: O heykeltraşın yerinde siz olsaydınız, ne yapardınız? Ya da, ölmesine izin vermeyenlerin yerinde olsaydınız? Zor bir durum: Böyle yaşamak istemiyorum, diyebilmek de kolay değil ama!

(13 Ekim Cuma, TV 3)

Bu dizilere dikkat!

Bir ara epey seyirciyi tiryakisi yapan *Alacakaranlık Kuşağı* (Twilight Zone) yeniden gösterilmeye başlıyor. İlki, 8 Ekim Pazar günü, TV 1'de... Peki *Alfred Hitchcock Sunar*'ları izliyor musunuz? Salı akşamları TV 3'te... Bizce, hem sinemayı, hem de gerilim filmlerini sevenler, ikisini de kaçırmamalı!

Kim çağırdı?

BEN ÇAĞIRMADIM (BLITHE SPIRIT), **Yönetmen:** David Lean, **Senaryo:** (kendi oyunundan) Noel Coward ve David Lean, Anthony Havelock-Allan, Ronald Neame, **Görüntü:** Ronald Neame, **Müzik:** Richard Addinsel, **Oyuncular:** Rex Harrison, Key Hammond, Constance Cummings, Margaret Rutherford, Hugh Wakefield, Joyce Carey, Jacqueline Clark. 1945 İngiltere yapımı, 96 dak.

Romancı Charles ile karısı Ruth, doktor Bradmen ile karısını, bir ruh çağırma seansı yapmak üzere evlerine davet ederler. Medyum Madam Arkadi'nin çağırdığı ruh, Charles'ın yıllar önce ölmüş olan ilk karısı Alvera çıkar. Misafirler gittikten sonra, Ruth ile konuşurken birden karşısında Alvera'yı gören Charles, onunla konuşmaya başlar. Ruth ise, Alvera'yı ne görmekte, ne de duymaktadır ve Charles'in aklını kaçırdığını düşünür. Ama aynı olay günler boyu sürünce, Ruth, yardım etmesi için Madam Arkadi'ye başvurur...

On yıl boyunca kurguculuk yaptıktan sonra, ilk kez, Noel Coward'ın teklifiyle, onunla birlikte yönettiği *Denizler Hakimi* (In Which We Serve) filminde kamera arkasına geçen, İngiliz sinemasının ünlü yönetmenlerinden David Lean, 1950'lere kadar yalın (hatta bazen belgesel tadında) bir sinema dili kullanıyordu. O tarihten sonra ise, tüm dünyada ve bizde de asıl ününü sağlayan, "görkemli konuları görkemli bir sinema" diliyle anlattığı filmler çekmeye başladı: *Kwai Köprüsü, Arabistanlı Lawrence, Doktor Jivago, İrlandalı Kız, Hindistan'a Bir Geçit...*

Ben Çağırmadım, Lean'in yönetmenliğe başlamasını sağlayan Noel Coward'ın yazdığı ve 1941'de ilk kez sahnelendiğinde klasikler arasında yerini alan bir oyundan uyarlanmış. Lean'in yalın bir sinema yaptığı döneme de tekabül ediyor ve gerek yönetmenlik, gerek oyunculuklar sayesinde, sinema tarihinin en parlak çalışmalarından biri sayılıyor. Özel efektleriyle bir Oscar ödülü de kazanmış olan bu önemli fantastik komediyi kaçırmayın.

(9 Ekim Pazartesi, TV 3)

"Simgesel ve çizgidışı"

GÖL, Yönetmen: Ömer Kavur, **Senaryo:** Selim İleri, **Görüntü Yönetmeni:** Salih Dikişçi, **Müzik:** Atilla Özdemiroğlu, **Oyuncular:** Müjde Ar, Hakan Balamir, Talat Bulut, Orhan Çağman, Mehmet Esen, Ferda Ferdağ. 1982 Ömer Kavur-Atıf Yılmaz ortak yapımı.

"Bir kasaba pavyonunda çalışan sıradan bir şarkıcı/konsomatris ile, onu intihar eden eşine benzeten, onun sayesinde eski tutkusunu diriltmek isteyen Murat Ağa'nın öyküsü"...

GÖL Kavur filmografisinin başarısız örneği.

Ömer Kavur'un, senaryosunu birlikte yazdıkları *Kırık Bir Aşk Hikayesi*'nin hemen ardından, Selim İleri ile yaptığı işbirliğinin ikinci ürünü olan *Göl,* genellikle "simgeselliği ve çizgi dışılığı" ile önemsenen (bu özelliğinin filmi "çok sevilesi" yapabileceği gibi, "nefret edilesi" de yapabileceği vurgulanan) bir çalışma. Yine de, *Ömer Kavur Filmografisinin* en başarısız örneği olduğu kesin. Örneğin, rahmetli Nezih Coş, şöyle yazmış: *"Göl* 'ün tüm olarak en itici gelen yanı, öykünün Nalan kadar, ruhsal dengesini yitirmiş toprak sahibi Murat'ın kişiliği üzerine oturtulması. Murat'ın kişiliği sıradan piyasa romanlarının abartılı, hastalıklı kahramanlarından biri gibi duruyor. Doğal kasaba çevresine içtenlikle eğilen film, Murat'ın kişiliği sözkonusu olunca sürekli olağanın dışına, gerçeklikten, yaşamdan kopukluğa itiliyor. Senaryoda bu 'kötülük kaynağı'na simgesel bir eleştiri yöneltilmeye çalışılması, örneğin Hasan'ın filmin sonunda, 'Buyurganlık kimseye kalmaz' gibi bir yorum yapması da, Murat'ın ruhsal sağlıksızlığı nedeniyle pek yerine oturmuyor..." Aydın Sayman da, özellikle "genç balıkçı ve şantöz kadın tiplemelerindeki inandırıcılık eksikliği"nden dem vurmuş, "...konumlarına uymayan, şaşkınlık yaratan diyaloglarla, ileri, belki tiplerine derinlik kazandırdığını sanıyor, ama ne genç balıkçının hayallerine yelken açtığı engin denizler, ne de şantöz kadının, yalnızlık üzerine konuşmalar yapan, 'kaderin sillesini yemiş masum kadın' konumu tutarlı değil".

Ömer Kavur sinemasına özel bir önem verenler için! Yani, başarısız bir filmini de görmek üzere...

(12 Ekim Perşembe, TV 3)

TRT Küçük bir Anti-TRT!

Şimdi hâlâ yapıyorlar mı bilmem, bir ara video dağıtım şirketleri, amblemlerini öyle bir yerine koyarlardı ki ekranın, altyazıları okuyabilene aşkolsun; amaç, korsan kopyaları önlemek... de, bu kadarı görgüsüzlük oluyordu artık... Çarşamba gecesi TV 3'de, *Alkış* adlı müzikali izlerken, bir de ne göreyim, ekranın sol alt köşesinde kocaman bir "TV 3" amblemi, altındaki kelime resmen *yok*! TRT, görgüsüz video şirketleri gibi değil tabii ama, şu amblemi biraz küçültmek hatta zaman zaman çıkarmak, daha iyi olmaz mı?

A.H.

Yaşamın keyfine varın
CLASS A CIGARETTES
KING SIZE
HB
HOUSE OF BERGMANN
HB tadıyla...
1979 YILI İCRA PL 467 TEDBİR UYARINCA SİGARA SAĞLIĞA ZARARLIDIR.